Nr 3/25 (211) Rok XXXV • LIPIEC - WRZESIEŃ 2025 • ISSN 1505 - 0904

INFORMATOR OŚWIATOWY

BIULETYN POMORSKIEGO OŚRODKA DOSKONALENIA NAUCZYCIELI W SŁUPSKU

Pomorski Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli
w Słupsku

Instytucja Samorządu Województwa Pomorskiego

Integracja i obywatelskość

Matematyka i przedmioty przyrodnicze

W biuletynie m.in.:

- **Aktualności ze szkół i placówek oświatowych**
- **Nowatorskie podejścia w nauczaniu i wychowaniu**
- **Szkolenia i warsztaty dla nauczycieli**
- **Konkursy i wydarzenia edukacyjne**
- **Książki, czasopisma, multimedia**

akredytacja 2025 Pomorskiego Kuratora Oświaty
Pomorski Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku
Instytucja Samorządu Województwa Pomorskiego

INFORMATOR OŚWIATOWY

● Nr 3/25 (211) ● Rok XXXV ● LIPIEC - WRZESIEŃ 2025 ● ISSN 1505-0904 ●

Kinga Mielczarek: *Nowy rok, nowe wyzwania i możliwości* 3

INFORMACJE, OPINIE, PROPOZYCJE

Wojciech Gajewski: *Edukacja obywatelska. Jak powinien wyglądać nowy przedmiot w szkole?* 4

Witold Kołodziejczyk: *Od nauki języka do wspólnoty, czyli jak wspierać uczniów z doświadczeniem migracyjnym. Doświadczenia ze Szkoły Podstawowej nr 1 w Słupsku* 6

Ewa Misiewicz: *Muzyka sercem narodu. Kształtowanie postaw patriotycznych na lekcjach przedmiotu muzyka* 9

Julita Gasztych: *Festiwal Kultury Kaszubskiej – Kaszëbsczi Dzéń. Taniec, który łączy – od teorii do praktyki* 12

Tatiana Słojka, Alina Bacic: *Integracja i obywatelskość nie tylko w szkole – z własnych doświadczeń* 14

Iwona Poźniak-Szewczyk: *Zaślubiny Polski z morzem. Inspirujące zajęcia z morzem w tle* 16

Aneta Kołodziej: *„Mały obywatel – wielkie serce". Razem uczymy się współpracy, szacunku i odpowiedzialności* 21

Ernest Nowak: *Od Kraka do obywatela. Wychowanie obywatelskie w duchu historii* 23

Anna Kreft: *Kształtowanie myślenia analitycznego w nauczaniu przedmiotów przyrodniczych – interdyscyplinarne podejście w praktyce szkolnej* 25

Elżbieta Korzeniak: *Z pasją do nauki. Warsztaty mydlarskie jako narzędzie aktywizujące na lekcjach chemii* 28

Adrianna Wisłocka: *Nauka w praktyce może być ciekawą przygodą* 30

Katarzyna Leończyk: *Z ekologią w poszukiwaniu uczniowskich pasji i zainteresowań* 32

Agnieszka Pobrucka: *Noc Naukowców i Dzień Ziemi. Inspirujące projekty, które rozwijają młodzież* 34

Joanna Czerska, Iwona Poźniak- Szewczyk: *Edukacja morska warsztatowo i terenowo* 35

DOSKONALENIE NAUCZYCIELI

Mariusz Barański: *Konferencje metodyczne PODN w Słupsku inaugurujące rok szkolny 2025/2026* 38

Anna Chmiel, Bilal Satici: *Polsko-litewsko-szwedzki projekt na rzecz mniejszości narodowych. Wizyta studyjna w Kalmarze* 40

Irena Domnik, Zofia Lewandowska: *NWD i NWW dwóch liczb całkowitych dodatnich w zadaniach konkursowych* 41

Robert Kozłowicz: *Rusz głową i ciałem. Matematyka na lekcjach wychowania fizycznego* 44

Dorota Iwanowicz: *Zagadkowa lekcja patriotyzmu. Kto Ty jesteś? Polak mały* 46

OLIMPIADY, IMPREZY, KONKURSY

Mariola Małecka: *80. urodziny Szkoły Podstawowej nr 3 w Lęborku* 48

Iwona Poźniak-Szewczyk: *Festyn edukacyjny w Błotniku. Nauka przez zabawę i doświadczanie* 51

Magdalena Falkowska, Joanna Mańkowska-Rzeppka: *Już za nami I edycja wojewódzkiego konkursu „We are all Europeans. This year we're visiting Italy"* 54

Reymar Reyes Moncayo: *Piknik Wielokulturowy jednoczy Słupsk w Dniu Integracji* 56

Iwona Poźniak-Szewczyk: *Zajęcia na fali. Konkurs dla nauczycieli na scenariusz zajęć o tematyce morskiej* 58

KSIĄŻKI, CZASOPISMA, MULTIMEDIA

Agnieszka Stolarczyk: *Tematyczne zestawienie bibliograficzne na podstawie kartoteki zagadnieniowej PBP w Słupsku* 59

Dorota Czapiewska: *PBP poleca. To warto przeczytać* 60

Szanowni Państwo,

stanowisko dyrektorki Pomorskiego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku objęłam z wielkim zaszczytem i satysfakcją. Pełniąc tę funkcję pragnę zapewnić Państwu – nauczycielom, dyrektorom szkół i placówek oświatowych województwa pomorskiego oraz przedstawicielom jednostek samorządu terytorialnego – profesjonalne wsparcie w realizacji zadań edukacyjnych, rozwojowych i organizacyjnych. Moim celem jest budowanie i realizacja oferty doskonalenia, która odpowiada na realne potrzeby środowiska oświatowego, wspiera innowacje i sprzyja podnoszeniu jakości pracy szkół oraz placówek.

Mam szczęście pracować z kompetentnym i doświadczonym zespołem ludzi. Wierzę, że wysoka jakość usług świadczonych przez Ośrodek jest nierozerwalnie związana z warunkami pracy, dlatego dołożę wszelkich starań, aby Pracownicy PODN w Słupsku mogli działać w stabilnym, wspierającym i inspirującym środowisku, które sprzyja zaangażowaniu, rozwojowi zawodowemu i satysfakcji z wykonywanych zadań. To właśnie dzięki ich umiejętnościom, pasji i poczuciu misji możemy wspólnie realizować ambitne cele i wspólnie budować jakość pomorskiej edukacji.

W sierpniu 2025 r. po raz kolejny uzyskaliśmy prestiżową akredytację Pomorskiego Kuratora Oświaty na lata 2025-2030. To wyróżnienie stanowi formalne potwierdzenie wysokiej jakości pracy Pomorskiego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku oraz jest dowodem na to, że wspólnym wysiłkiem realizujemy ambitne cele i odpowiadamy na potrzeby środowiska oświatowego. Dziękuję wszystkim Pracownikom naszego Ośrodka za ich zaangażowanie i profesjonalizm, które pozwoliły sprostać wszystkim wymogom akredytacji.

Wciąż chcemy się rozwijać. Mamy mnóstwo pomysłów na nowe formaty: podcasty, artykuły, szkolenia. Idąc z duchem czasu i wymogami technologicznymi unowocześniliśmy stronę internetową Ośrodka oraz zmodernizowaliśmy system rejestracji na szkolenia i komunikacji z nauczycielami. Mamy nadzieję, że ta zmiana przyczyni się do podniesienia jakości świadczonych przez nas usług.

***

Polityka oświatowa państwa na rok szkolny 2025/2026 wyznacza priorytetowe kierunki działań, które nasza placówka będzie wspierać i rozwijać. Nowe przedmioty: edukacja obywatelska i zdrowotna stanowią ważny aspekt wychowania młodego pokolenia. Będziemy wspierać szkoły w kształtowaniu postaw patriotycznych, społecznych i obywatelskich, promując odpowiedzialność za region i ojczyznę oraz dbałość o bezpieczeństwo własne i innych. Równocześnie będziemy promować zdrowy tryb życia, aktywność fizyczną uczniów oraz działania profilaktyczne w zakresie przemocy rówieśniczej i zdrowia psychicznego dzieci i młodzieży.

Szczególną uwagę poświęcimy kształtowaniu myślenia analitycznego poprzez interdyscyplinarne podejście do nauczania przedmiotów przyrodniczych i ścisłych oraz rozwijanie umiejętności matematycznych w kształceniu ogólnym. Wspieranie nauczycieli w integrowaniu treści i metod nauczania będzie jednym z kluczowych obszarów naszych działań.

W dobie dynamicznego rozwoju technologii i nasilającej się dezinformacji znaczenia nabiera higiena cyfrowa oraz bezpieczne i odpowiedzialne korzystanie z zasobów internetowych. Naszym celem jest wspieranie nauczycieli w metodycznym wykorzystywaniu nowoczesnych technologii, w tym narzędzi opartych na sztucznej inteligencji oraz w rozwijaniu u uczniów umiejętności krytycznej analizy informacji.

Ważnym obszarem będzie również promocja kształcenia zawodowego – zarówno w szkołach podstawowych, jak i w środowisku pracodawców. Wzmocnienie roli doradztwa zawodowego to krok w stronę świadomego planowania ścieżki edukacyjno-zawodowej przez uczniów.

Wszystkie nasze działania będą ukierunkowane na wspieranie aktywności poznawczej i poczucia sprawczości ucznia, m.in. poprzez promowanie oceniania kształtującego i metod aktywizujących w dydaktyce. Ocenianie kształtujące jako proces motywuje uczniów do samorozwoju, a nauczycieli do indywidualizowania metod pracy, co sprzyja budowaniu kultury uczenia się.

Nowy rok szkolny przynosi wiele wyzwań. Życzę Państwu wielu sukcesów zawodowych, nieustającej satysfakcji oraz inspirujących doświadczeń. Niech ten rok będzie czasem twórczych działań, pełnym energii, która pozwoli z pasją i determinacją realizować misję edukacyjną. W imieniu własnym i Zespołu PODN zapraszam do współpracy, by wspólnie tworzyć nowoczesną, przyjazną uczniom i nauczycielom szkołę.

Z wyrazami szacunku,

Kinga Mielczarek

Dyrektor Pomorskiego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku

dr Wojciech Gajewski

Edukacja obywatelska
JAK POWINIEN WYGLĄDAĆ NOWY PRZEDMIOT W SZKOLE?

Edukacja obywatelska to nowy przedmiot, który pojawił się od 1 września 2025 r. w szkołach ponadpodstawowych. W liceum ogólnokształcącym realizowany w wymiarze dwóch godzin w klasie II i jednej godziny w klasie III. W technikum – jedna godzina w klasie II, jedna godzina w klasie III i jedna godzina w klasie IV, a w branżowej szkole pierwszego stopnia w klasie drugiej i trzeciej – po jednej godzinie.

Realizacja podstawy programowej w szkole ponadpodstawowej zakłada stopniowe jej wdrażanie:

- w roku szkolnym 2025/2026 – w klasie II branżowej szkoły I stopnia oraz w klasie II liceum ogólnokształcącym i technikum,
- w roku szkolnym 2026/2027 – w klasie III branżowej szkoły I stopnia i w klasie III liceum ogólnokształcącym i technikum,
- w roku szkolnym 2027/2028 – w klasie IV technikum.

Do prowadzenia zajęć z edukacji obywatelskiej są uprawnieni nauczyciele posiadający kwalifikacje w zakresie takich przedmiotów jak wiedza o społeczeństwie czy historia, a więc ci, którzy już na co dzień zajmują się tematyką zbliżoną do treści programowych nowego przedmiotu.

U podstaw wprowadzenia przedmiotu legło przekonanie, iż konieczne jest dziś kształtowanie u młodego pokolenia Polaków zarówno wiedzy, jak i umiejętności niezbędnych do aktywnego uczestnictwa w życiu społeczeństwa demokratycznego, a szczególnie wdrażania projektów obywatelskich, debat czy działań angażujących uczniów lokalnie. Uznano, iż to nie tylko obowiązek licznych organizacji pozarządowych, ale przede wszystkim zadanie dla szkół i instytucji edukacyjnych nadzorowanych przez Ministerstwo Edukacji Narodowej. Wyposażenie uczniów w wiedzę na temat ich praw i obowiązków, zasad funkcjonowania demokratycznego państwa, argumentowania swoich poglądów, słuchania innych i szanowania odmiennych opinii oraz zaangażowania się w pracę na rzecz społeczności lokalnych jest kluczowe i fundamentalne w nowoczesnym społeczeństwie obywatelskim. Zwiększa to zaangażowanie młodych Polek i Polaków w procesy społeczno-polityczne i gospodarcze, pozwala lepiej zrozumieć Europę i świat oraz kształtuje odpowiedzialność wobec innych członków społeczeństwa. Umacnia świadomość historyczną i szacunek dla kultury narodowej.

Co wyróżnia nowy przedmiot jakim jest *edukacja obywatelska,* który zastąpił dotychczasowe zajęcia z *Historii i teraźniejszości*?

Po pierwsze – zmiana ma na celu dostosowanie programu nauczania do wyzwań współczesności oraz zapewnienie spójności oddziaływań wychowawczych i edukacyjnych całej szkoły. Szczegóły znajdziemy w rozporządzeniu Ministra Edukacji z 6 marca 2025 r. *zmieniającym rozporządzenie w sprawie podstawy programowej kształcenia ogólnego dla liceum ogólnokształcącego, technikum oraz branżowej szkoły II stopnia*[1].

Pamiętajmy, iż nauczanie edukacji obywatelskiej ma bogate tradycje w polskim systemie edukacji sięgające okresu II Rzeczypospolitej, ale dopiero zmiany jakie zaszły w Polsce po 1989 roku pozwoliły dostarczyć młodemu pokoleniu narzędzi do zrozumienia wielu procesów i zjawisk w życiu społeczno-politycznym Rzeczypospolitej oraz kształtowania świadomego i aktywnego uczestnictwa w życiu społeczeństwa.

Po drugie – nowy przedmiot skupia się na szeroko pojętej edukacji obywatelskiej, obejmując w procesie nauczania i uczenia się trzy równoważne filary:

- opanowanie wiedzy i umiejętności zawartych w wymaganiach szczegółowych z podstawy programowej,
- działania obywatelskie, które pozwalają młodym ludziom wykorzystywać zdobywaną wiedzę w praktyce i są okazją do ćwiczenia nabywanych umiejętności oraz budowania poczucia obywatelskiego sprawstwa,
- projekt edukacyjny umożliwiający wykorzystywanie zdobywanej wiedzy w kontekście pracy grupowej wymagającej wcześniejszego zdefiniowania celów i zaplanowania działań przez młodzież, podjęcia konkretnych aktywności we współpracy z innymi oraz ich prezentacji i podsumowania.

Po trzecie – przedmiot *edukacja obywatelska* zakłada dużą elastyczność i autonomię nauczycieli oraz

1. Dz. U. z 2025 r., poz. 382.

uczniów. Skierowany jest „ku światu", czyli przenoszeniu procesu uczenia się poza salę lekcyjną – przykładowo rekomendowane jest odwiedzanie w ramach zajęć instytucji publicznych, w tym urzędów i sądów oraz organizacja spotkań ze świadkami historii, ważnymi osobistościami, politykami, lokalnymi bohaterami i liderami[2].

Nowością są wprowadzone wymagania fakultatywne do wyboru przez nauczyciela, a w przypadku wielu wymagań pozostawiono dowolność wykorzystania i omawiania bieżących przykładów przez nauczycieli. Uczeń w ramach przedmiotu *edukacja obywatelska* (samodzielnie lub zespołowo) ma też obowiązek podjąć się realizacji przynajmniej czterech działań obywatelskich spośród form wskazanych w podstawie programowej (np. rekomendowaną formą dokumentacji jest indywidualne *portfolio obywatelskie*, które uczeń prezentuje klasie lub nauczycielowi) oraz wspólnie z innymi zrealizować przynajmniej jeden grupowy projekt edukacyjny na wybrany temat zgodny z tematyką przedmiotu. Projekt może mieć charakter badawczy lub społeczny.

W nauczaniu przedmiotu najlepiej sprawdzają się bardzo dobrze znane nauczycielom następujące metody i techniki pracy: praca w grupach, burza mózgów, metaplan, dyskusja, różne formy debat, metoda studiów przypadku, symulacja, odgrywanie ról i drama. Wśród metod aktywizujących szczególne miejsce w nauczaniu przedmiotu zajmuje projekt edukacyjny, którego realizacja, jak już wcześniej zauważono, jest obowiązkowa przez uczniów[3].

Każda modyfikacja czy wprowadzana zmiana budzi określone obawy i wątpliwości. To naturalna reakcja na nowości. Badania prowadzone wśród nauczycieli w Polsce i na świecie potwierdzają, że to nie sama zmiana jest źródłem stresu, lecz sposób, w jaki jest wprowadzana. Z perspektywy nauczycieli najważniejsze obawy i wątpliwości dotyczące edukacji obywatelskiej to:

- brak dostatecznego przygotowania kadr oraz wsparcia metodologicznego,
- niewystarczające wsparcie materiałowe i organizacyjne szkół,
- brak systemowych wytycznych dotyczących oceniania i prowadzenia zajęć w duchu neutralności światopoglądowej,
- trudności w motywowaniu uczniów, przedmiot nie jest objęty egzaminem maturalnym,
- wyzwania organizacyjne, często też finansowe przy organizowaniu debat, spotkań czy projektów edukacyjnych,
- trudności we współpracy ze środowiskiem lokalnym[4].

Struktura podstawy programowej i zakres tematyczny edukacji obywatelskiej nawiązuje do koncepcji kręgów środowiskowych[5], czyli rozkładu treści nauczania, w których uczeń poznaje najpierw siebie i wspólnoty najbliższe – rodzinę, szkołę, społeczność lokalną i regionalną, dalej wspólnotę narodową i państwową, a na końcu wspólnotę międzynarodową – europejską i globalną.

Podsumowując – ucząc edukacji obywatelskiej nauczycielki i nauczyciele winni się koncentrować na:

- głębszym rozumieniu przez uczniów wybranych zjawisk (politycznych, gospodarczych, społecznych) i wyjściu poza faktografię, tak obecną wciąż jeszcze np. na historii,
- praktycznym zaangażowaniu uczniów i doświadczaniu procedur demokratycznych oraz wzmacnianiu postaw patriotycznych, troskę o małą i dużą ojczyznę,
- praktycznym wykorzystaniu zdobywanej wiedzy, omawianiu i komentowaniu zagadnień bieżących ze świata polityki czy gospodarki przez młodzież, a także na szeroko rozumianych umiejętnościach obywatelskich,
- dostosowaniu zakresu treści do możliwości czasowych i nowym podejściu do efektów uczenia się,
- neutralności światopoglądowej i politycznej, zasadach i wartościach wyznaczonych przez Konstytucję RP oraz fundamentach wspólnoty europejskiej, której jesteśmy członkiem.

2. U. Małek, O. Napiontek, K. Paździor, A. Rabiega, O. Wailewska, J. Witkowski, Ł. Zamęcki, M. Zaremba, *Edukacja obywatelska. Komentarz metodyczny do podstawy programowej przedmiotu*, Wyd. Ministerstwo Edukacji Narodowej i Instytut Badań Edukacyjnych – Państwowy Instytut Badawczy, Warszawa 2025, s. 8-9.
3. https://portal.librus.pl/szkola/artykuly/edukacja-obywatelska-w-szkole-od-1-wrzesnia-2025 [dostęp: 05.09.2025 r.].
4. https://ceo.org.pl/edukacja-obywatelska-w-szkolach-czy-jest-sie-czego-obawiac/ [dostęp: 05.09.2025 r.].
5. Zob.: *Kręgi społeczne* wg Józefa Pietera.

dr Wojciech Gajewski
Ekspert *Pomorskiej Ligi Edukacyjnej* w zakresie kompetencji społecznych, egzaminator maturalny, wykładowca akademicki i nauczyciel dyplomowany z ponad 30-letnim stażem pracy pedagogicznej. Dyrektor i nauczyciel historii w V LO im. Z. Herberta w Słupsku.

dr Witold Kołodziejczyk

Od nauki języka do wspólnoty, czyli jak wspierać uczniów z doświadczeniem migracyjnym

DOŚWIADCZENIA ZE SZKOŁY PODSTAWOWEJ NR 1 W SŁUPSKU

Edukacja językowa uczniów z doświadczeniem migracyjnym staje dziś przed wyzwaniem, które wykracza poza klasyczne cele dydaktyczne. Kluczowym pytaniem staje się nie tylko: *jak nauczyć języka polskiego*, lecz także: *jak uczynić z języka przestrzeń uczestnictwa i przynależności*. W niniejszym artykule przedstawiam działania podejmowane w ramach zajęć języka polskiego dla uczniów z Ukrainy w Szkole Podstawowej nr 1 w Słupsku, prowadzone w roku szkolnym 2024/2025 w ramach zespołu wyrównawczego. Szczególną uwagę poświęcam zintegrowanemu podejściu edukacyjnemu, łączącemu naukę języka z elementami wychowania obywatelskiego, kompetencji kulturowych i cyfrowych, inspirowanemu metodami pracy kanadyjskiej szkoły językowej Hansa Language Centre w Toronto.

W ramach tego projektu prowadziłem bezpośrednio zajęcia języka polskiego dla uczniów z Ukrainy z klas 4-8 w Szkole Podstawowej nr 1 w Słupsku. Moja rola obejmowała zarówno opracowanie koncepcji zajęć, inspirowanej doświadczeniami z Hansa Language Centre w Toronto, jak i codzienną pracę dydaktyczną z młodzieżą. Były to lekcje praktyczne, oparte na rozmowie, ćwiczeniach sytuacyjnych i projektach, które miały na celu nie tylko opanowanie języka, ale też wzmacnianie poczucia wspólnoty i sprawczości.

Inspiracje metodyczne z Hansa Language Centre w Toronto

Cennym punktem odniesienia w projektowaniu nauki dla uczniów SP 1 w Słupsku były obserwacje zajęć w **Hansa Language Centre w Toronto** – jednej z najstarszych i najbardziej renomowanych szkół językowych w Kanadzie. Szkoła ta realizuje program nauczania w **zespołach międzynarodowych**, skupiając uwagę na rozwijaniu języka w kontekście codziennej komunikacji i współpracy międzykulturowej. Kluczowym założeniem metodycznym jest **priorytet dla mówienia, konwersacji oraz wystąpień publicznych** jako podstawowych form wyrażania siebie i budowania kompetencji językowej. Uczniowie są zachęcani do aktywnego uczestnictwa, formułowania własnych wypowiedzi i pracy w grupach zadaniowych.

Obserwacja tej metodyki pracy pozwoliła nam lepiej zrozumieć, jak efektywnie organizować proces nauczania w grupach o dużym zróżnicowaniu językowym i kulturowym. Przeniesienie tego podejścia na grunt szkoły podstawowej w Polsce oznaczało **koncentrację na aktywności komunikacyjnej uczniów, zadaniach opartych na współpracy oraz stopniowym wprowadzaniu wypowiedzi publicznych** (np. prezentacji uczniowskich). Takie działanie nie tylko zwiększało zaangażowanie uczniów, ale również wzmacniało ich poczucie przynależności i wpływu – zgodnie z ideą obywatelskiego wzrastania poprzez język.

Język jako przestrzeń wspólnoty, tożsamości i sprawczości

Działania podejmowane w ramach zajęć języka polskiego dla uczniów z doświadczeniem migracyjnym zostały oparte na trzech wzajemnie uzupełniających się perspektywach teoretycznych, które tworzą spójną ramę dla zintegrowanego nauczania językowego i wychowania obywatelskiego.

Po pierwsze, istotnym punktem odniesienia była **społeczno-konstruktywistyczna koncepcja uczenia się**, zgodnie z którą rozwój języka i poznania odbywa się poprzez interakcje społeczne. Wspólne działania, rozmowy i symulacje sytuacyjne organizowane w grupie uczniów o zróżnicowanym poziomie zaawansowania stwarzały warunki do budowania języka „w działaniu" – w dialogu, nie w izolacji. Pomoc koleżeńska i zadania projektowe pełniły funkcję wspierania uczniów w strefie najbliższego rozwoju.

Po drugie, opisywane praktyki edukacyjne były zakorzenione w idei **edukacji interkulturowej i wielojęzyczności**. Zgodnie z tym podejściem, nauczanie języka nie może polegać na unifikacji kulturowej, lecz powinno umożliwiać **zachowanie i wyrażenie własnej tożsamości**. Włączenie elementów języka ojczystego (np. wiersz po ukraińsku), porównywanie tradycji, czy refleksje uczniów na temat własnego pochodzenia wpisywały się w założenia pedagogiki uznania i dialogu kultur. Równoległy rozwój języka codziennego

(podstawowe umiejętności językowe używane w codziennej, nieformalnej komunikacji) i edukacyjnego (biegłość w języku wymaganym w środowisku edukacyjnym np. przy pisaniu tekstów, analizie treści i argumentacji) był celem nie tylko językowym, ale także obywatelskim.

Po trzecie, omawiane działania odnosiły się do współczesnych koncepcji **edukacji obywatelskiej przez język**, w których język postrzegany jest jako narzędzie uczestnictwa, współdecydowania i „bycia obecnym" w świecie społecznym. Ważne jest, aby edukacja służyła nie tylko zdobywaniu kwalifikacji, ale również **kształtowaniu podmiotowości**. Tworzenie sytuacji, w których uczniowie mogli wypowiadać się publicznie, uczestniczyć w życiu szkoły, mówić o sobie i własnych wartościach, było bezpośrednim wyrazem tej idei.

Tym samym, opisany model pracy dydaktycznej nie ograniczał się do nauczania języka jako systemu znaków, lecz traktował go jako **narzędzie kształtowania tożsamości, relacji i uczestnictwa społecznego**.

Cele i założenia dydaktyczne zajęć

W roku szkolnym 2024/2025 w zajęciach uczestniczyło łącznie 18 uczniów z Ukrainy, uczęszczających do klas 4-8. Grupa była bardzo zróżnicowana pod względem wieku i poziomu zaawansowania językowego. Dodatkowym wyzwaniem dotyczyło tego, że w trakcie roku szkolnego dołączały kolejne osoby – często bez znajomości języka polskiego lub posługujące się nim w minimalnym stopniu. Zajęcia musiały więc być elastyczne, dostosowane do dynamicznie zmieniającej się grupy i zróżnicowanych potrzeb uczniów. Ważnym elementem organizacyjnym było stworzenie atmosfery otwartości i wsparcia tak, aby każdy uczeń, niezależnie od momentu dołączenia, mógł szybko poczuć się częścią zespołu i aktywnie uczestniczyć w działaniach.

Celem zajęć było nie tylko rozwijanie kompetencji językowych uczniów, lecz także stworzenie środowiska edukacyjnego sprzyjającego **integracji, współpracy i wzmacnianiu poczucia sprawczości**. Zakres działań obejmował:

- ćwiczenia w mówieniu, czytaniu i pisaniu, dostosowane do zróżnicowanych poziomów zaawansowania,
- rozwijanie kompetencji komunikacyjnych i sytuacyjnych w kontekście życia codziennego,
- wprowadzanie i stosowanie związków frazeologicznych oraz idiomów,
- wdrażanie elementów edukacji obywatelskiej poprzez symulacje i działania terenowe,
- rozwój umiejętności korzystania z technologii (iPady, ćwiczenia online) oraz pracy zespołowej.

Formy działań praktycznych

1. Projekt „Moja historia – moja ojczyzna – moje nowe miejsce"

Projekt integrujący elementy autobiografii, geografii kulturowej i refleksji nad własną tożsamością. Uczniowie przygotowywali plakaty, opisy miejsc pochodzenia, opowieści o swoich rodzinnych miastach. W kolejnym etapie zestawiali je z obrazem Polski i Słupska, poszukując podobieństw i różnic. Działanie to sprzyjało rozwijaniu słownictwa emocjonalnego i opisu osobistego, a także pogłębiało poczucie przynależności do nowego środowiska.

2. Edukacja językowa poprzez doświadczenie – wyjścia edukacyjne

Jednym z istotnych komponentów innowacyjnego podejścia do edukacji językowej uczniów z doświadczeniem migracyjnym było włączenie **przestrzeni miejskiej jako naturalnego środowiska nauki**. W ramach zajęć języka polskiego organizowano wyjścia edukacyjne – m.in. na pocztę, do restauracji, do Urzędu Miejskiego w Słupsku – które miały na celu **zanurzenie uczniów w autentyczne sytuacje komunikacyjne i instytucjonalne**.

Podczas tych wyjść uczniowie poznawali nie tylko słownictwo i formy grzecznościowe, ale przede wszystkim **uczyli się funkcjonowania w społeczeństwie**: jak zapytać, poprosić, wypełnić formularz, porozmawiać z urzędnikiem. Zajęcia miały charakter symulacyjny i praktyczny, wzmacniały kompetencje językowe, kulturowe i obywatelskie. Tego rodzaju działania wpisują się w koncepcję edukacji zakorzenionej w miejscu, zgodnie z którą miasto nie jest jedynie tłem dla szkoły, ale aktywnym partnerem w procesie uczenia się. Szkoła przestaje być zamkniętym budynkiem – staje się otwartą strukturą osadzoną w żywej tkance miasta. W tym sensie nauka języka staje się nie tylko przyswajaniem słów, ale **doświadczaniem świata**, którego uczniowie uczą się współtworzyć. Przestrzeń miejska przestaje być anonimowa – staje się **przestrzenią znaczeń, relacji i przynależności**.

3. Technologia jako wsparcie autonomii i indywidualizacji

Zajęcia wspierane były przez **iPady oraz aplikacje edukacyjne**, takie jak Wordwall.net. Interaktywne ćwiczenia online umożliwiały:

- utrwalanie materiału w indywidualnym tempie,
- ćwiczenie form gramatycznych i frazeologizmów w angażującej formie,
- wzmacnianie motywacji i poczucia sukcesu dzięki natychmiastowej informacji zwrotnej.

Wprowadzenie technologii sprzyjało również **różnicowaniu zadań**, co było kluczowe przy dużym zróżnicowaniu poziomu językowego uczniów.

4. Codzienny język obywatelskości – rozmowy, idiomy, wartości

W pracy z uczniami systematycznie wprowadzano wyrażenia i idiomy, które stawały się punktem wyjścia do rozmów o wartościach: sprawiedliwości, współodpowiedzialności, uczestnictwie. Frazeologizmy takie jak *„mieć głos”*, *„zabrać głos”*, *„być częścią czegoś większego”* przekształcały się w **język refleksji obywatelskiej**, a jednocześnie rozwijały praktyczną znajomość języka potocznego.

Efekty zajęć

Uczniowie:

- coraz swobodniej posługiwali się językiem polskim w sytuacjach społecznych i szkolnych,
- potrafili czytać i tworzyć wypowiedzi pisemne w różnych formach użytkowych (zaproszenia, opisy, ogłoszenia),
- aktywnie uczestniczyli w życiu szkoły i w integracyjnych wydarzeniach klasowych,
- wykazywali rosnące poczucie bezpieczeństwa i odwagi w komunikacji – także publicznej.

Wnioski i znaczenie dla edukacji integracyjnej

Z doświadczenia wynika, że skuteczna edukacja językowa uczniów z doświadczeniem migracyjnym powinna:

- łączyć naukę języka z elementami edukacji kulturowej i obywatelskiej,
- być elastyczna i zindywidualizowana, dostosowana do dynamiki grupy,
- obejmować działania w realnym środowisku społecznym (instytucje, ulica, szkoła),
- uwzględniać technologie jako narzędzie motywacji i różnicowania pracy,
- angażować uczniów w tworzenie wspólnoty klasowej poprzez **opowieść o sobie, swoich wartościach i potrzebach**.

Wychodząc poza klasyczne ujęcie lekcji języka polskiego, tworzymy przestrzeń, w której uczniowie nie tylko uczą się słów, ale **uczą się mówić o sobie, do innych i ze świadomością bycia częścią wspólnoty**. W tym sensie nauczanie języka staje się nie tylko procesem dydaktycznym, lecz **formą wychowania obywatelskiego w praktyce**.

***

Opisane doświadczenia były możliwe dzięki systematycznej pracy w małej grupie uczniów, w której nauczyciel mógł jednocześnie pełnić rolę dydaktyka, mentora i przewodnika we włączaniu młodzieży w życie szkolnej wspólnoty. Warto podkreślić, że każda nowa osoba dołączająca do zajęć stawała się impulsem do dalszego wzbogacania metod pracy i poszukiwania rozwiązań sprzyjających integracji. Realizacja projektu była możliwa dzięki inspiracji i ścisłej współpracy z **Ewą Chochuł** – dyrektorką Szkoły Podstawowej nr 1 im. Henryka Sienkiewicza w Słupsku, której wsparcie organizacyjne i pedagogiczne stworzyło warunki do prowadzenia opisywanych zajęć.

dr Witold Kołodziejczyk
Profesor Akademii Wymiaru Sprawiedliwości w Katedrze Edukacji Dorosłych i Studiów Kulturowych.

Ewa Misiewicz

Muzyka sercem narodu

KSZTAŁTOWANIE POSTAW PATRIOTYCZNYCH NA LEKCJACH PRZEDMIOTU MUZYKA

Muzyka narodowa to nie tylko dźwięki – to głos duszy narodu.
Ignacy Jan Paderewski

W tysiącletniej historii naszego narodu muzyka, a w szczególności pieśni hymniczne (łac. patrium carmen) miały szczególne znaczenie – towarzyszyły doniosłym momentom dziejowym oraz budowały poczucie tożsamości narodowej. Upamiętniały postacie, czyny, emocje. Zazwyczaj budziły ducha narodowego przetrwania oraz determinację w walce o niepodległość Polski.

Jako naród z dumą pielęgnujemy nasz bogaty kanon pieśni patriotycznych, który powstawał na przestrzeni wieków. Tworzyli go poeci, kompozytorzy, ale i nieznani twórcy. W tych pieśniach zapisane są chwile, które ukształtowały Polskę – powstania, wojny, okresy zniewolenia i walki o wolność. Teksty utworów potrafią dotknąć duszy, zwłaszcza gdy śpiewa się je wspólnie, choćby 11 listopada upamiętniając odzyskanie przez Polskę niepodległości w 1918 roku; 3 maja na pamiątkę uchwalenia pierwszej w Europie i drugiej na świecie konstytucji w 1791 roku czy 8 maja – Narodowy Dzień Zwycięstwa oddając hołd wydarzeniom kończącym II wojnę światową w Europie.

Twórcy pieśni patriotycznych odegrali na przestrzeni wieków nieocenioną rolę. Ich dzieła niosły otuchę i jednoczyły naród, stając się symbolem wspólnoty i walki o wolność. Kompozytorzy i poeci za pomocą melodii i słów budzili serca Polaków, inspirując ich do działania i dając nadzieję w trudnych chwilach. Myślę, że najdobitniej w wielkim poetyckim skrócie ujął to poeta Jan Kasprowicz, pisząc „pieśń ojczyzny pełna" w wierszu „Rzadko na moich wargach". Najbardziej znaczące polskie pieśni hymniczne to:

- **I poł. XIII wieku – *Gaude Mater Polonia* (*Ciesz się, Matko Polsko*)**. Kompozytor: Wincenty z Kielczy. Pieśń powstała z okazji kanonizacji biskupa Stanisława Szczepanowskiego, który zginął z rozkazu króla Bolesława II Śmiałego. Przez wieki pełniła rolę hymnu uświetniającego uroczystości kościelne i państwowe. Do dziś otwiera wiele ważnych koncertów, konkursów oraz festiwali chóralnych, a także inauguruje uroczystości rozpoczęcia roku akademickiego pewnie w każdej polskiej uczelni.
- **XIII wiek – *Bogurodzica.*** Autor nieznany Najstarsza zachowana pieśń religijna i patriotyczna w języku polskim. Źródła wskazują, że mogła zostać wykonana podczas koronacji Władysława Jagiełły w 1386 roku. Stała się pieśnią bojową – modlitwą rycerzy, szczególnie przed bitwą pod Grunwaldem. Mimo trudności wykonawczych, przez wieki pełniła funkcję hymnu narodowego.
- **XVI wiek czyli Złoty Wiek kultury polskiej – *Psalmy***. Kompozytor: Mikołaj Gomółka. Tekst: autorstwa Jana Kochanowskiego do artystycznego przekładu *Psalmów Dawida*. Utwory te, dostępne dla szerokiego grona odbiorców, miały wspierać duchowy rozwój i łączyć wartości religijne z patriotycznymi.
- **XVIII wiek – czas Sejmu Wielkiego i Konstytucji 3 Maja.** Okres ten zainspirował powstanie licznych pieśni patriotycznych:
  - ***Mazurek 3 Maja (Witaj, Majowa Jutrzenko)***. Słowa: Rajnold Suchodolski; kompozytor: prawdopodobnie Julian Sabiński (czasem błędnie przypisywana Chopinowi);
  - **Polonez 3 Maja *(Zgoda Sejmu to sprawiła…)***. Autorzy nieznani;
  - ***Mazurek Dąbrowskiego.*** Słowa: Józef Wybicki; kompozytor nieznany. Utwór powstał w 1797 roku, a od 26 lutego 1927 roku jest hymnem Polski.
- **XIX wiek – czas niewoli narodowej i walk o niepodległość.** Wiek ten obfitował w pieśni narodowe i powstańcze:
  - ***Boże, coś Polskę***. **Słowa**: Alojzy Feliński (1816), późniejsze wersje: Antoni Gorecki; kompozytor: Jan Nepomucen i Piotr Kaszewski;

- ***Warszawianka***. *Słowa* francuskie*:* Casimir Delavigne; tłumaczenie: Karol Sienkiewicz; kompozytor: Karol Kurpiński;
- *Śpiewniki domowe* Stanisława Moniuszki popularyzujące utwory patriotyczne i religijne „do powszechnego użytku rodaków". Słowa: polscy poeci współczesnych mu czasów, w tym Adam Mickiewicz, Józef Ignacy Kraszewski, Władysław Syrokomla (Ludwik Kondratowicz), Aleksander Chodźko, Jan Czeczot, Teofil Lenartowicz, a także sam Moniuszko.

- **Początek XX wieku i II wojna światowa.** Okres okupacji to także bogactwo pieśni konspiracyjnych i wojennych:
  - ***Rota.*** Słowa: Maria Konopnicka; kompozytor: Feliks Nowowiejski;
  - ***My, Pierwsza Brygada – pieśń Legionów Polskich***. Słowa: Andrzej Hałaciński i Tadeusz Biernacki; kompozytor: Andrzej Brzuchal-Sikorski;
  - ***Hej, chłopcy, bagnet na broń; Rozszumiały się wierzby płaczące, Marsz I Korpusu; Czerwone maki na Monte Cassino***... – to tylko kilka pieśni powszechnie znanych z tego okresu.

Obecnie najistotniejszym fundamentem budowania świadomości narodowej jest edukacja dzieci i młodzieży. To właśnie szkoła, obok domu rodzinnego, kształtuje wrażliwość na dziedzictwo kulturowe, uczy szacunku dla przeszłości i pomaga zrozumieć, kim jesteśmy jako naród. Poprzez nauczanie historii, języka ojczystego, literatury i sztuki, w tym muzyki młode pokolenia mogą nie tylko poznać bohaterów narodowych czy przełomowe wydarzenia, ale również nauczyć się czerpać mądrość z doświadczeń przeszłości.

Przedmiot muzyka ma ogromny potencjał w tym zakresie. Dzięki pieśniom patriotycznym, hymnom, ludowym melodiom oraz dziełom wielkich kompozytorów inspirowanym ważnymi momentami historycznymi, uczniowie nie tylko zdobywają wiedzę, lecz także poprzez przeżycie emocjonalne lepiej mogą rozumieć jej wagę i sens.

Do najbardziej charakterystycznych utworów klasycznych, nasyconych głębokim patriotyzmem twórców i przejmującą troską o losy ojczyzny, należą dzieła takie jak na przykład: Etiuda c-moll op. 10 nr 12 „Rewolucyjna" Fryderyka Chopina – niezwykle emocjonalny utwór, który powstał bezpośrednio po upadku Powstania Listopadowego i odzwierciedla reakcję Chopina na wydarzenia w Polsce; *Polonez a-moll „Pożegnanie Ojczyzny"* Michała Kleofasa Ogińskiego, napisany po upadku insurekcji kościuszkowskiej, wyrażający ból emigracji i tęsknotę za ojczyzną; *Warszawianka (1831)* Karola Kurpińskiego – utwór powstał w czasie Powstania Listopadowego i stał się jednym z hymnów narodowych; Straszny dwór i Halka Stanisława Moniuszki – te opery to nie tylko dzieła sceniczne, to manifesty tożsamości narodowej w czasach zaborów. XX wieczne monumentalne dzieło Krzysztofa Pendereckiego – Polskie Requiem inspirowane m.in. hołdem ofiarom Stoczni Gdańskiej, powstańcom warszawskim, kardynałowi Wyszyńskiemu – to muzyczna kronika XX-wiecznej historii Polski. Takich utworów w dziejach polskiej kultury muzycznej są dziesiątki, jeśli nie setki, a każdy z nich opowiada inną historię, czasem wprost, czasem poprzez metaforę, barwę dźwięku albo symboliczny cytat z melodii ludowej czy narodowej, jak na przykład w Scherzu h-moll op. 20 Fryderyka Chopina (1830 r.). To utwór, który jest związany z emocjonalnym stanem kompozytora, tęsknotą za ojczyzną (Chopin w tym czasie przebywał na emigracji) , samotnością i niepokojem o losy kraju i rodziny. Cytat muzyczny z kolędy: Lulajże Jezuniu, który pojawia się w kompozycji jest tego przejmującym wyrazem.

Podstawa programowa przedmiotu muzyka, opracowana przez MEN w 2017 roku, już na etapie klas I-III edukacji wczesnoszkolnej zawiera wyraźne odniesienia do kształtowania postaw patriotycznych od najmłodszych lat.

Pkt.2. Osiągnięcia w zak***resie ekspresji muzycznej. Śpiew. Uczeń:***

2) nuci poznane melodie, śpiewa piosenki podczas zabawy, nauki, uroczystości szkolnych, świąt w tym świąt narodowych;

3) śpiewa śpiewanki, piosenki i pieśni charakterystyczne dla tradycji i zwyczajów polskich, kilka utworów patriotycznych i historycznych;

5) rozpoznaje i śpiewa hymn Polski;

W klasach IV-VII równie istotne jest kontynuowanie i pogłębianie kształtowania postaw patriotycznych, poprzez świadome wprowadzanie treści związanych z historią, kulturą i dziedzictwem narodowym. Na tym etapie edukacyjnym uczniowie są już bardziej dojrzali emocjonalnie i intelektualnie, co pozwala na głębsze zrozumienie wartości takich jak tożsamość narodowa, szacunek dla symboli państwowych czy znaczenie wspólnoty. Edukacja muzyczna może w tym zakresie odgrywać szczególną rolę poprzez poznawanie pieśni historycznych, hymnu narodowego, utworów inspirowanych ważnymi wydarzeniami z dziejów Polski oraz twórczości wybitnych polskich kompozytorów**.**

I. Indywidualna i zespołowa ekspresja muzyczna.

1. W zakresie śpiewu. Uczeń:

2) poprawnie śpiewa z pamięci, zachowując należytą postawę, hymn państwowy „Mazurek Dąbrowskiego";

b) śpiewa wybrane pieśni (w tym artystyczne i patriotyczne),

Nauczyciel muzyki pełni rolę przewodnika po świecie wartości – odgrywa istotną rolę nie tylko jako przekaziciel wiedzy muzycznej, lecz także jako wychowawca. To on dba nie tylko o wybór repertuaru, ale również o to, aby utwory nie były jedynie odśpiewane i odsłuchane, ale również należycie przeżyte. Służy temu także zaangażowanie uczniów w przygotowanie szkolnych uroczystości patriotycznych, takich jak akademie, koncerty i przedstawienia z okazji świąt narodowych, czy angażowanie się w muzyczne projekty o tematyce ojczyźnianej. Takie działania pozwalają uczniom bardziej emocjonalnie przeżywać wydarzenia upamiętniające ważne momenty z dziejów Polski, co sprzyja budowaniu świadomego patriotyzmu.

Muzyka to nie tylko dźwięki – to echo historii, wspólnych przeżyć i narodowej tożsamości. Ucząc jej z pasją i świadomością, zaszczepiamy w sercach młodych miłość do ojczyzny, która rozbrzmiewa długo po wybrzmieniu ostatniego akordu.

Bibliografia:

- Panek W., Hymny polskie. Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1997
- Żmuda A. (red.), Hymny i pieśni polskie. Agencja Wydawnicza Ad Oculos, Warszawa-Rzeszów 2009

Ewa Misiewicz
Nauczyciel konsultant ds. edukacji artystycznej w Pomorskim Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku oraz wykładowca w Katedrze Sztuki Muzycznej Uniwersytetu Pomorskiego w Słupsku.

Polonez - dostojny korowód historii i kultury

Polonez w wykonaniu Baletu Cracovia Danza podczas Narodowego Święta Niepodległości w 2017 r.

Polonez, znany również jako danse polonaise, to nie tylko taniec – to żywy symbol polskiej tożsamości i jeden z najstarszych polskich tańców narodowych. Jego historia to fascynująca podróż od wiejskich procesji do królewskich sal balowych.

Od procesji do sal balowych

Korzenie poloneza sięgają tradycji ludowych, w tym uroczystych procesji religijnych (np. Bożego Ciała) oraz wiejskich tańców „pieszych". Już w XVII wieku ten uroczysty chód zaczął nabierać bardziej ceremonialnego charakteru, stopniowo ewoluując z wiejskiego zwyczaju do wysublimowanej formy dworskiej. Początkowo wykonywany przez chłopów, wkrótce stał się nieodłącznym elementem ceremoniału na dworach szlacheckich i królewskich.

Rytm dostojności

To, co definiuje poloneza, to jego rytm – dostojny, płynny, w metrum trójdzielnym. Na początku XVIII wieku wykrystalizowała się jego klasyczna forma, łącząca miarowy, trójwymiarowy taniec z elementami eleganckiego, kroczącego chodu. W XIX wieku polonez stał się najpopularniejszym tańcem wśród szlachty, zyskując status tańca narodowego.

Na balach pełnił funkcję „otwieracza" – rozpoczynał uroczystość. To właśnie z tego okresu pochodzi kultowe zawołanie: „Poloneza czas zacząć!" . Charakterystycznym elementem tańca jest dostojny korowód par, na czele którego stoi pierwsza para – często kluczowa dla precyzyjnego prowadzenia grupy i wykonywania skomplikowanych figur.

Polonez dziś

Chociaż polonez stracił na popularności jako codzienny taniec towarzyski, jego znaczenie ceremonialne pozostało niezachwiane. Dziś, podtrzymując staropolski zwyczaj, jest obowiązkowym punktem programu na studniówkach i balach maturalnych, symbolicznie łącząc pokolenia i przypominając o ciągłości polskiej kultury.

Polonez na liście UNESCO

To niezwykłe dziedzictwo zyskało formalne uznanie na arenie międzynarodowej. Po wpisaniu na Krajową Listę Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego w 2015 roku, 5 grudnia 2023 roku „Polonez, tradycyjny polski taniec" został uroczyście wpisany na Światową Listę Reprezentatywną Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego Ludzkości UNESCO. To potwierdzenie jego niezwykłej siły, piękna i roli w kształtowaniu polskiej tożsamości na przestrzeni wieków.

Polonez to więcej niż choreografia – to historia tańczona krokiem – elegancki pomost między przeszłością a teraźniejszością.

Julita Gasztych

Festiwal Kultury Kaszubskiej – Kaszëbsczi Dzéń

TANIEC, KTÓRY ŁĄCZY – OD TEORII DO PRAKTYKI

„Taneczne" teorie

Taniec – jeden z podstawowych elementów kultury, ponadczasowy, obecny na całym świecie od początku istnienia ludzkości. Najbardziej pierwotna forma ruchu, a także komunikacji, służąca wyrażaniu emocji, próśb, podziękowań. Pozwala wykorzystać własne ciało jako narzędzie, nie wymaga pełnej sprawności intelektualnej i fizycznej, łączy pokolenia i narody, a także daje wyraz tożsamości i przynależności kulturowej. Stanowi katharsis dla ciała i umysłu, jest narzędziem do przekraczania granic i pokonywania barier, pomaga rozwijać skrzydła i wznosić się na wyżyny własnych możliwości.

Taniec to forma ruchu ciała inspirowana muzyką, w którego centrum znajduje się człowiek poruszający się w symboliczny sposób, wyrażając ruchem to, co czuje[1]. Powyższa definicja zawiera kwintesencję terminu taniec, podkreślając najważniejsze elementy tego zjawiska, takie jak obecność dźwięków, ekspresję emocji oraz podmiotowość, co czyni go nie tylko formą sztuki, lecz także istotnym narzędziem wspierającym rozwój emocjonalny, społeczny i poznawczy. Stanowi formę terapii wspomagając uczniów w procesie wychowania, redukowania zaburzeń zachowania poprzez wyzwalanie pozytywnych zmian motywujących do działania[2]. Pełni ogromną rolę w procesie integracji – taniec uspołecznia, uczy współpracy, zapobiega wykluczeniu, pomaga przezwyciężać trudności w nawiązywaniu relacji. Wspiera w niwelowaniu napięć psychicznych związanych z ograniczeniami wynikającymi także z niepełnosprawności[3]. Pozwala na ekspresję fizyczną tego, co trudno wyrazić w inny sposób, szczególnie w przypadku problemów w komunikowaniu się, zaburzeń rozwoju czy neuroatypowości. Obecność muzyki usuwa bariery i ograniczenia, usprawnia nawiązywanie relacji międzyludzkich oraz zacieranie różnic w kontaktach z innymi. Ta forma ekspresji ruchowej pomaga pokonać nieśmiałość oraz uczy radzić sobie z porażką.

Słowem, taniec realnie wspiera inkluzję, pozwala w naturalny sposób scalić różnorodną grupę. Nie opiera się na kompetencjach wymaganych podczas codziennych zajęć szkolnych, nie wymaga znajomości tabliczki mnożenia i biegłego czytania ze zrozumieniem. Stwarza przestrzeń równych szans dla wszystkich uczestników, niezależnie od poziomu sprawności intelektualnej i fizycznej, pochodzenia kulturowego czy zainteresowań. Doświadczanie ruchu w rytmie muzyki pozwala na indywidualną ekspresję własnych przeżyć wewnętrznych, rozładowanie napięć, dając jednocześnie poczucie przynależności, sprzyjając tworzeniu wspólnoty opartej na wzajemnym szacunku i zrozumieniu. Tworzy przestrzeń przyjazną, łączącą różnorodność potrzeb, możliwości i osobowości. To uniwersalna i ponadczasowa forma ekspresji, w której każdy może wyrazić siebie. Umożliwia równe uczestnictwo w życiu społecznym. Sprzyja budowaniu empatii, poczucia akceptacji oraz wzmacnia pozytywne relacje. Wspiera współpracę i tutoring rówieśniczy poprzez możliwość wzajemnego obserwowania siebie, pomoc, rozmowy, wspólne treningi.

Regularne doświadczanie tańca stwarza możliwość wszechstronnego rozwoju jednostki oraz przestrzeń do osiągania osobistych sukcesów. Daje poczucie satysfakcji, spełnienia i wzmacnia poczucie własnej wartości. Budując pewność siebie, staje się czynnikiem wspierającym kształtowanie własnej osobowości i tożsamości. Niezwykle ważne jest także kształtowanie

1.Krysińska, Ż. (2021). *Taniec jako twórca doświadczania przepływu. Studia Społeczne*, *33* (2), s. 53-79.

2.Jałocha, M. (2005). *Taniec jako forma arteterapii,* w: *Metody i formy terapii sztuką*, Wydawnictwo Uniwersytetu Zielonogórskiego, s. 107.

3. Wiśniewska, E., *Taniec integracyjny jako forma aktywności wpływająca pozytywnie na samopoczuciedzieci niepełnosprawnych ruchowo, w: Chowanna 36 (1):284.*

cech charakteru takich jak obowiązkowość, wytrwałość i dyscyplina. To ważny wymiar rozwoju społecznego, który wspiera integrację jednostki z otoczeniem i umożliwia jej zaistnienie w społeczeństwie na równych prawach – z szacunkiem dla własnej tożsamości i różnorodności innych.

Doświadczanie wysiłku fizycznego, jakim jest taniec aktywuje w mózgu procesy wprawiające uczestników w dobry nastrój, które jednocześnie pomagają zredukować stres i nieustannie wzbudzać motywację wewnętrzną[4]. Taniec to ruch, w którym zostają opanowane trudności psychiczne i fizyczne, wyzwala on ogromne pokłady radości, jednocześnie dając impuls do rozwoju poprzez oddziaływanie na zmysły, koordynację wzrokowo-ruchową, orientację przestrzenną.[5] Warto dodać, iż każda forma ruchu to ogromna korzyść dla całego organizmu, mająca znaczenia zarówno dla zdrowia fizycznego, jak i psychicznego. Wspiera stawy, kości, mięśnie, układ krążenia, metabolizm oraz pracę mózgu. Badania naukowe wykazały, że aktywność fizyczna, w tym taniec, zwiększają ilość istoty białej mózgu, poprawiają kreatywność, co sprzyja odkrywczości i wychodzeniu poza utarte schematy. Warto pamiętać, że wysiłek fizyczny wpływa na zdolność uczenia się, a regularne treningi poprawiają pamięć, kojarzenie i zdolność logicznego myślenia.[6]

Kaszëbsczi Dzéń i doświadczenie tańca

Od ujęcia badawczego należy przejść więc do doświadczenia, w którym taniec ludowy zyskuje wymiar realny i namacalny – w święcie kultury kaszubskiej, jakie miało miejsce w Tursku. Kaszubi słyną na całą Polskę z niezwykłego przywiązania do tradycji i spuścizny kulturowej przodków. Pielęgnują swoje bogate tradycje poprzez przekazywanie ich młodym pokoleniom. Przejawia się to w dbałości o naukę języka ojczystego i wpajanie młodzieży szacunku do ludowych zwyczajów i kaszubskich korzeni. W Specjalnym Ośrodku Szkolno-Wychowawczym w Tursku tradycyjnie już od kilku lat odbywa się coroczny „Festiwal Kultury Kaszubskiej – Kaszëbsczi Dzéń". Integruje on nauczycieli, uczniów, sympatyków oraz rdzennych Kaszubów, którzy tego dnia zjeżdżają do naszej szkoły, aby wspólnie celebrować kulturę kaszubską. Festiwal to okazja do spotkania, wymiany doświadczeń i niepowtarzalna szansa na żywe zetknięcie z tradycyjną kulturą Kaszub zarówno pełnosprawnym, jak i niepełnosprawnym osobom. Jest miejscem prezentowania talentów, uzdolnień oraz efektów nauki i pracy artystycznej. Na przestrzeni lat w ramach festiwalu organizowano przegląd różnych form kultury kaszubskiej (taniec, śpiew, teatr). Zaproszone grupy i zespoły ze szkół prezentowały tradycyjne tańce oraz przedstawiały ludowe pieśni kaszubskie, ukazywały także współczesne konteksty kultury kaszubskiej, na przykład zumbę po kaszubsku. Dzieci i młodzież z niepełnosprawnością doświadczały żywego zetknięcia z tradycyjną kulturą Kaszub poprzez odtwarzanie tradycyjnych form kultury kaszubskiej.

Ludowy taniec kaszubski – w swej prostocie i zarazem niezwykłym bogactwie – stał się pomostem między uczestnikami festiwalu, którzy mogli na własne oczy doświadczyć tej magii. Podczas prezentacji „Naszej Nenki", „Szewca" czy „Maruszki" w barwnym wirze spódnic i przytupie butów ożywała tradycja. Wartością dodaną jest zawarta w tańcu potężna siła integracji, ponieważ uczy współdziałania i otwartości. Każdy krok w korowodzie wymaga uważności na drugiego człowieka, każdy obrót – zaufania wobec partnera, każdy wspólny układ – poczucia rytmu. Właśnie w tym tkwi jego piękno i moc wychowawcza: pokazuje, że razem możemy tworzyć coś większego niż pojedynczy gest. Ważnym akcentem integracji i jednocześnie zwieńczeniem festiwalu było zaproszenie wszystkich chętnych uczestników do wspólnego odtańczenia poloneza do utworu „Hej, tu ù nas na Kaszëbach". Pomysł wspólnego tańca wpisał się w gusta większości uczestników, co zaowocowało utworzeniem wyjątkowo długiego szeregu tańczących par i koniecznością dwukrotnego odtwarzania muzyki ☺

Festiwal Kultury Kaszubskiej to nie tylko okazja do podziwiania kunsztu tancerzy. To przestrzeń, w której kaszubskie melodie i tańce stworzyły i nieustannie tworzą wspólną opowieść o tożsamości, zakorzenieniu i otwartości na drugiego człowieka. To dowód na to, że taniec ludowy nie jest muzealnym eksponatem, lecz żyje, łącząc ludzi i budując mosty między pokoleniami. Choć jest zakorzeniony lokalnie, to ma wymiar uniwersalny: w każdym klaśnięciu i przytupie rozbrzmiewa bowiem echo dziecięcej radości, wspólnoty i pragnienia bycia razem. Taniec wyrósł z ziemi i codzienności naszych przodków, jest uniwersalnym językiem, którego nie trzeba nikomu tłumaczyć, który tworzy przestrzeń do współpracy, zrozumienia i integracji.

Julita Gasztych
Nauczyciel przysposobienia do pracy w Specjalnym Ośrodku Szkolno- Wychowawczym im. Przyjaciół Dzieci w Tursku. Absolwentka filologii polskiej oraz pedagogiki Uniwersytetu Pomorskiego, aktualnie studentka IV roku psychologii dzieci i młodzieży Wyższej Szkoły Nauk Pedagogicznych w Warszawie. Fascynatka nowoczesnych technologii w edukacji.

4.Podgórska, J. (2023). *Tak działa mózg. Jak mądrze dbać o jego funkcjonowanie*. WAB, s. 364.
5.Modrzejewska, J., & Walaszek-Latacz, J. Znaczenie zajęć tanecznych w kontekście zdrowia dzieci w młodszym wieku szkolnym. *Redakcja naukowa: Ewa Kochanowska Rafał Majzner*, s.125.
6.Podgórska, J. (2023). *Tak działa mózg. Jak mądrze dbać o jego funkcjonowanie*. WAB, s 351.

Tatiana Słojka, dr Alina Bacic

Integracja i obywatelskość nie tylko w szkole – z własnych doświadczeń

Lekcja, której nie ma w podręczniku

Współczesne społeczeństwa zmagają się z licznymi wyzwaniami: migracjami, zmianami demograficznymi, rosnącym zróżnicowaniem kulturowym czy też kryzysami społecznymi i politycznymi. W tym kontekście szczególnego znaczenia nabierają dwa pojęcia: integracja i obywatelskość. Odnoszą się one do sposobu funkcjonowania jednostek i grup w ramach wspólnoty społecznej oraz do ich relacji z instytucjami państwa. Integracja umożliwia uczestnictwo w życiu społecznym i kulturowym danego kraju, natomiast obywatelskość przejawia się w aktywnym udziale w procesach demokratycznych, świadomości praw i obowiązków oraz trosce o dobro wspólne**.**

Od 2022 roku polski system edukacji mierzy się z jednym z największych wyzwań ostatnich dekad – integracją tysięcy uczniów z Ukrainy. Polska stała się jednym z głównych krajów przyjmujących uchodźców z ogarniętego wojną sąsiedniego państwa, a znaczną część tej grupy stanowią dzieci i młodzież podejmujące naukę w polskich szkołach. Ich integracja w środowisku szkolnym i lokalnym to proces złożony, wymagający wsparcia instytucjonalnego i społecznego**.** Integracja uczniów to znacznie więcej niż przypisanie ich do klasy czy wyposażenie w podręczniki. To złożony proces społeczny, oparty na wzajemności, zrozumieniu i zaangażowaniu. W przypadku dzieci i młodzieży z Ukrainy – często doświadczających traumy wojny, barier językowych i różnic kulturowych – szczególnie istotne stają się empatia oraz codzienne wsparcie ze strony nauczycieli, pedagogów i rówieśników. W obliczu tych wyzwań coraz więcej nauczycieli poszukuje wiedzy i narzędzi, które umożliwią im skuteczną pracę w środowisku zróżnicowanym kulturowo. Jako konsultant ds. kreatywnego nauczania i wielokulturowości w Pomorskim Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku obserwuję duże zainteresowanie szkoleniami, które prowadzę z zakresu wielokulturowości i pracy w zespołach międzykulturowych. Spotkania te dostarczają nauczycielom praktycznych metod integracji, sposobów przełamywania barier językowych oraz narzędzi budowania poczucia wspólnoty w klasie. „Te warsztaty otwierają oczy – teraz patrzę na moją klasę jak na małą, różnorodną wspólnotę" – mówi jedna z uczestniczek szkoleń.

Dróg integracji jest wiele – każda z nich może pomóc w budowaniu wzajemnego zrozumienia i dopasować się do potrzeb uczniów oraz szkolnych społeczności. Większość uczniów z Ukrainy stara się łączyć życie w Polsce z pielęgnowaniem własnej kultury. Są jednak także rodziny, które wybierają drogę asymilacji – pragną jak najszybciej stać się częścią polskiego społeczeństwa, rezygnując z używania języka ukraińskiego w domu, odchodząc od tradycji czy praktyk religijnych. To naturalne zjawisko w procesie migracji, ale jednocześnie rodzące pytanie o zachowanie tożsamości. Integracja nie musi oznaczać rezygnacji z własnych korzeni – może stać się procesem wzajemnego wzbogacania i budowania mostów między kulturami. Jej siła ujawnia się szczególnie w zajęciach pozalekcyjnych, podczas których uczniowie angażują się w różnorodne przedsięwzięcia artystyczne: malują, tańczą, śpiewają czy uczestniczą w przedstawieniach. Takie aktywności pozwalają im dzielić się elementami własnej kultury, a jednocześnie poznawać i współtworzyć polskie tradycje. W ten sposób integracja staje się procesem żywym i naturalnym, a różnorodność przestaje dzielić, stając się źródłem inspiracji.

Ukraiński język, tradycja, wspólnota – moje 18 lat nauczania

Od osiemnastu lat prowadzę także zajęcia w Międzyszkolnym Punkcie Nauczania Języka Ukraińskiego w Słupsku. Uczę dzieci pochodzenia ukraińskiego, urodzone w Polsce, języka ich przodków, łącząc edukację językową z elementami kultury i tradycji. Zajęcia odbywają się w „domiwce" – świetlicy, będącej jednocześnie ośrodkiem spotkań mniejszości ukraińskiej,

mieszczącym się przy cerkwi Parafii Greckokatolickiej pw. Narodzenia Św. Jana Chrzciciela w Słupsku. Rodzice moich uczniów również przyszli na świat w Polsce. Wielu z nich nie posługuje się już językiem ukraińskim w domu i nigdy nie odwiedziło Ukrainy, a jednak pragną, by ich dzieci znały swoje korzenie i miały świadomość dziedzictwa kulturowego. To dowód na to, że pamięć o tradycji może trwać także w nowych warunkach – choć wymaga to coraz większego wysiłku i świadomych działań. Motywacją do uczestnictwa w zajęciach jest także chęć zachowania więzi międzypokoleniowych – szczególnie z dziadkami, dla których tożsamość narodowa i religijna odgrywa kluczową rolę.

Dla większości uczniów język ukraiński jest w praktyce językiem obcym. Nauka rozpoczyna się od alfabetu, podstawowych słów i zwrotów, a następnie od czytania i pisania. Zajęcia są bezpłatne i odbywają się w godzinach popołudniowych. Grupy liczą zazwyczaj od pięciu do siedmiu osób i uczęszczają do nich dzieci z różnych poziomów klasowych. Takie zróżnicowanie sprzyja indywidualizacji nauczania, ale jednocześnie stanowi wyzwanie, gdyż w jednej grupie znajdują się zarówno uczniowie potrafiący czytać, znający podstawowe zwroty czy nawet płynnie mówiący po ukraińsku, jak i tacy, którzy dopiero rozpoczynają swoją przygodę z językiem.

Pomimo istnienia podstawy programowej, w nauczaniu wciąż brakuje podręczników, co skłania nauczycieli do poszukiwania alternatywnych metod pracy. Najlepiej sprawdzają się gry, zabawy edukacyjne oraz różnorodne techniki aktywizujące. W wyniku tych działań powstała m.in. grupa teatralna i chór, w których angażuje się większość uczniów. Ponadto dzieci uczestniczą także w zajęciach muzycznych, gdzie poznają ukraińskie piosenki i rytmikę, plastycznych oraz warsztatach rękodzielniczych, w trakcie których odkrywają elementy sztuki i tradycyjne techniki twórcze charakterystyczne dla kultury ukraińskiej. Istotnym uzupełnieniem są również lekcje religii greckokatolickiej, które wzmacniają świadomość tożsamościową i pogłębiają znajomość duchowego dziedzictwa. Dzięki temu język i tradycja nie są poznawane w sposób teoretyczny, ale przeżywane w praktyce. Kilka razy w roku uczniowie prezentują programy artystyczne – inscenizacje ukraińskich bajek, koncerty patriotyczne, jasełka czy przedstawienia mikołajkowe – zarówno przed lokalną publicznością, jak i na Festiwalu Zespołów Dziecięcych w Koszalinie oraz Dziecięcym Festiwalu Kultury Ukraińskiej w Elblągu.

Na przestrzeni lat obserwuję jednak znaczące zmiany w podejściu dzieci i rodziców do kwestii podtrzymywania tożsamości narodowej. W poprzednich latach zaangażowanie rodziców w życie społeczności ukraińskiej było znacznie większe. Aktywnie uczestniczyli oni w organizacji wydarzeń, wspierali działalność edukacyjną, dowozili dzieci na zajęcia z odległych miejscowości oraz dbali o systematyczne odrabianie prac domowych. Liczba uczniów również była wyraźnie większa, a wśród rodzin panowało silne poczucie więzi z kulturą ukraińską, niezależnie od stopnia znajomości języka. Liczniejsza niż dziś grupa uczniów z entuzjazmem odkrywała swoje korzenie, a więź z kulturą ukraińską była czymś oczywistym i ważnym. Obecnie obserwuję spadek tego zaangażowania. Natłok obowiązków zawodowych i rodzinnych, a także duża liczba zajęć pozalekcyjnych sprawiają, że pielęgnowanie tożsamości narodowej często ustępuje miejsca innym aktywnościom. Zamiast potrzeby kultywowania tradycji pojawia się postawa otwartości na świat i poczucie przynależności do globalnej wspólnoty. Nie bez znaczenia jest także malejąca liczba dzieci oraz fakt, że coraz częściej mamy do czynienia z rodzinami mieszanymi polsko-ukraińskimi. W naturalny sposób osłabia to zainteresowanie kulturą ukraińską. To proces, który nie musi oznaczać zerwania z tradycją, ale z pewnością stawia nowe wyzwania przed tymi, którzy chcą ją zachować i przekazywać młodemu pokoleniu.

Wybuch wojny w Ukrainie w 2022 roku przyniósł krótkotrwały wzrost patriotyzmu i poczucia dumy z ukraińskiego pochodzenia. Dzieci z mniejszości ukraińskiej silniej utożsamiały się wówczas z rówieśnikami z Ukrainy, chętnie wspierały uchodźców, podejmowały rolę tłumaczy i aktywnie angażowały się w działania pomocowe. Z czasem jednak ten entuzjazm osłabł. Wojna stała się elementem codzienności, a obecność Ukraińców w Polsce – czymś powszechnym i naturalnym.

Moje doświadczenia pokazują, że nauczanie języka ukraińskiego w środowisku polskim to nie tylko edukacja lingwistyczna, lecz także kształtowanie postawy szacunku wobec własnych korzeni oraz odkrywanie bogactwa kultury poprzez sztukę, muzykę i rękodzieło. To poszukiwanie sposobów, by łączyć dziedzictwo narodowe z funkcjonowaniem we współczesnym, wielokulturowym społeczeństwie.

Tatiana Słojka
Nauczyciel konsultant ds. nauczania kreatywnego i wielokulturowości w Pomorskim Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku, nauczyciel języka ukraińskiego w Międzyszkolnym Punkcie Nauczania Języka Ukraińskiego w Słupsku.

dr Alina Bacic
Pedagog, doradca zawodowy w Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej w Słupsku oraz w Szkole Podstawowej nr 3 w Słupsku, historyk.

Iwona Poźniak-Szewczyk

Zaślubiny Polski z morzem
INSPIRUJĄCE ZAJĘCIA Z MORZEM W TLE

Oto dzisiaj dzień czci i chwały! Jest on dniem wolności, bo rozpostarł skrzydła Orzeł Biały nie tylko nad ziemiami polskimi, ale i nad morzem polskim. Naród czuje, że go już nie dusi hydra, która dotychczas okręcała mu szyję i piersi. Teraz wolne przed nami światy i wolne kraje. Żeglarz polski będzie mógł dzisiaj wszędzie dotrzeć pod znakiem Białego Orła, cały świat stoi mu otworem.

gen. Józef Haller (Puck, 10 lutego 1920 r.)

Dlaczego zaślubiny z morzem są tak ważne?

„Zaślubiny Polski z morzem" to symboliczne i historyczne wydarzenie, które przypieczętowało odzyskanie przez Polskę niepodległości i powrót na mapę Europy jako państwo z dostępem do Bałtyku. Po 123 latach zaborów, odzyskanie dostępu do morza było nie tylko aktem symbolicznym, ale miało ogromne znaczenie strategiczne, gospodarcze i polityczne. Umożliwiło Polsce rozwój handlu morskiego, budowę portów (takich jak Gdynia), a także wzmocniło poczucie jedności narodowej i dumy z odzyskanej wolności.

Lekcje poświęcone temu wydarzeniu to doskonała okazja do refleksji, jak niezwykle istotne ma ono znaczenie dla zrozumienia polskiej tożsamości narodowej i tego, jak ważny dla Polski jest dostęp do morza, dający możliwość swobodnego rozwoju z wykorzystaniem morskiego potencjału państwa.

Poniżej proponowane zadania, pomysły i karty pracy zostały przygotowane z myślą o uczniach szkoły podstawowej i mają na celu przybliżenie im tego kluczowego momentu w historii naszej ojczyzny – **„Zaślubin Polski z morzem"**. Wszystkie autorskie karty pracy wykorzystane w scenariuszu można pobrać do wydruku na stronie www PODN skanując kod qr.

ZAŚLUBINY Z MORZEM
KARTY PRACY

Kształtowanie patriotyzmu i kompetencji kluczowych

Aktywności z niniejszymi kartami pracy to nie tylko lekcja historii. To również okazja do **kształtowania postaw patriotycznych**, zrozumienia znaczenia symboli narodowych i budowania szacunku dla dziedzictwa przodków. Poprzez różnorodne zadania uczniowie będą mieli okazję do:

- **rozwijania kompetencji historycznych**: analizowania źródeł, porządkowania chronologicznego wydarzeń, rozumienia związków przyczynowo-skutkowych;
- **wzmacniania kompetencji językowych**: czytania ze zrozumieniem, formułowania wypowiedzi, wzbogacania słownictwa związanego z historią i morzem;
- **kształtowania kompetencji obywatelskich**: rozważania roli jednostki w historii, znaczenia współpracy i odpowiedzialności za losy państwa;
- **rozwoju kreatywności i innowacyjności**: zadania wymagające twórczego myślenia, projektowania czy tworzenia własnych interpretacji;
- **wzmacniania kompetencji cyfrowych**: wykorzystania narzędzi cyfrowych do wyszukiwania informacji i prezentowania wyników (jeśli pozwolą na to warunki).

Mam nadzieję, że zamieszczone tu karty pracy staną się inspiracją do ciekawych i angażujących lekcji, które pomogą uczniom lepiej zrozumieć historię Polski i docenić wagę tak przełomowego wydarzenia.

Zaślubiny polski z morzem – inspiracje do lekcji

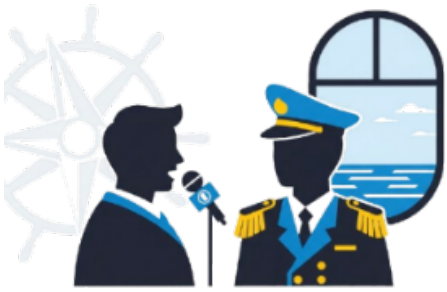
1. Gość specjalny – świadek historii lub ekspert – wywiad

Jeśli to możliwe, spróbuj zaprosić do szkoły: **marynarza, rybaka lub osobę związaną z morzem**. Mogą opowiedzieć o swojej pracy, o znaczeniu morza dla regionu i kraju, a także o historii i tradycjach morskich. Ich osobiste historie będą o wiele bardziej angażujące niż sucha teoria. Często lokalne stowarzyszenia (np. Liga Morska i Rzeczna, Stowarzyszenie Latarnik lub osoby prywatne mają ogromną wiedzę, którą chętnie się dzielą i ciekawe pamiątki, o których z pasją opowiedzą. Może ktoś z ich rodziny był świadkiem tamtych wydarzeń i ta historia wciąż jest do opowiedzenia z perspektywy potomka?

Lekcja z udziałem takiego gościa może być przyczynkiem do szkolnych działań dziennikarskich: przeprowadzenia wywiadu, przygotowania artykułu do szkolnej gazety czy materiału do audycji radiowej.

Nim przystąpisz do realizacji lekcji z zaproszonym gościem, rozdaj uczniom wskazówki do wywiadu i podziel pracę nad jego przeprowadzeniem: przygotowanie zaproszenia dla rozmówcy, zebranie o nim informacji, zredagowanie pytań, obsługa sprzętu nagrywającego i fotografującego, podziękowania dla rozmówcy, spisanie rozmowy, korekta i przygotowanie do druku lub innego sposobu upublicznienia. Poniżej propozycja wskazówek dla uczniów, którzy będą przeprowadzać wywiad.

Jak przeprowadzić wywiad z człowiekiem morza
Wskazówki dla uczniów

Przygotowanie to podstawa

Zanim usiądziecie do rozmowy, dokładnie się przygotujcie. Dowiedzcie się jak najwięcej o swoim rozmówcy: kim jest, czym się zajmuje, jakie ma osiągnięcia. Zróbcie też małe rozeznanie na temat konkretnej dziedziny, o której będziecie rozmawiać (np. zaślubiny Polski z morzem, rozwój żeglugi, rybołówstwo, konkretna dziedzina sztuki związana z morzem). Dzięki temu zadacie bardziej precyzyjne i ciekawe pytania.

***Schemat wywiadu i pytania otwa**rte*

Przygotujcie schemat wywiadu, który pomoże wam utrzymać porządek, ale nie trzymajcie się go kurczowo. Pamiętajcie, że pytania powinny być otwarte, czyli takie, na które nie da się odpowiedzieć tylko „tak" lub „nie". Zamiast pytać: „Czy lubi pan morze?", lepiej zapytać: „Co jest dla pana najpiękniejsze w morzu?". To zachęca do opowiadania historii i dzielenia się osobistymi wspomnieniami.

Słuchajcie z uwagą i zadawajcie pytania uzupełniające

Wywiad to nie tylko zadawanie pytań, ale przede wszystkim słuchanie. Dajcie rozmówcy swobodę wypowiedzi i nie przerywajcie mu w trakcie opowieści. Reagujcie na to, co mówi i zadawajcie pytania uzupełniające, które pogłębią dany temat. Na przykład, jeśli rozmówca wspomni o konkretnej burzy, zapytajcie: „Jakie uczucia panu wtedy towarzyszyły?".

Techniczne aspekty wywiadu

Upewnijcie się, że macie sprawny sprzęt do nagrywania (dyktafon, smartfon) oraz notatnik i długopis. Ustalcie też wcześniej, czy rozmówca zgadza się na nagrywanie. Najlepiej usiąść w cichym miejscu, aby w nagraniu nie było zakłóceń. Pamiętajcie o spisaniu najważniejszych informacji, takich jak imię, nazwisko i wiek rozmówcy.

Podziękowania

Traktujcie swojego rozmówcę z szacunkiem. Bądźcie uprzejmi i podziękujcie za poświęcony czas oraz za podzielenie się swoimi historiami. Na koniec wywiadu ponownie podziękujcie i możecie zapytać, czy chcieliby jeszcze coś dodać. Dobry kontakt i miła atmosfera sprawią, że wywiad będzie udany i przyjemny dla obu stron.

Po przeprowadzeniu wywiadu warto spisać go w formie tekstu, aby łatwiej było go wykorzystać. Gotowy wywiad można zaprezentować na lekcji, spotkaniu z rodzicami, zebraniu samorządu szkolnego lub opublikować w szkolnej gazetce/ zaprezentować w szkolnej audycji radiowej.

2. Inspiracje sensoryczne i praktyczne

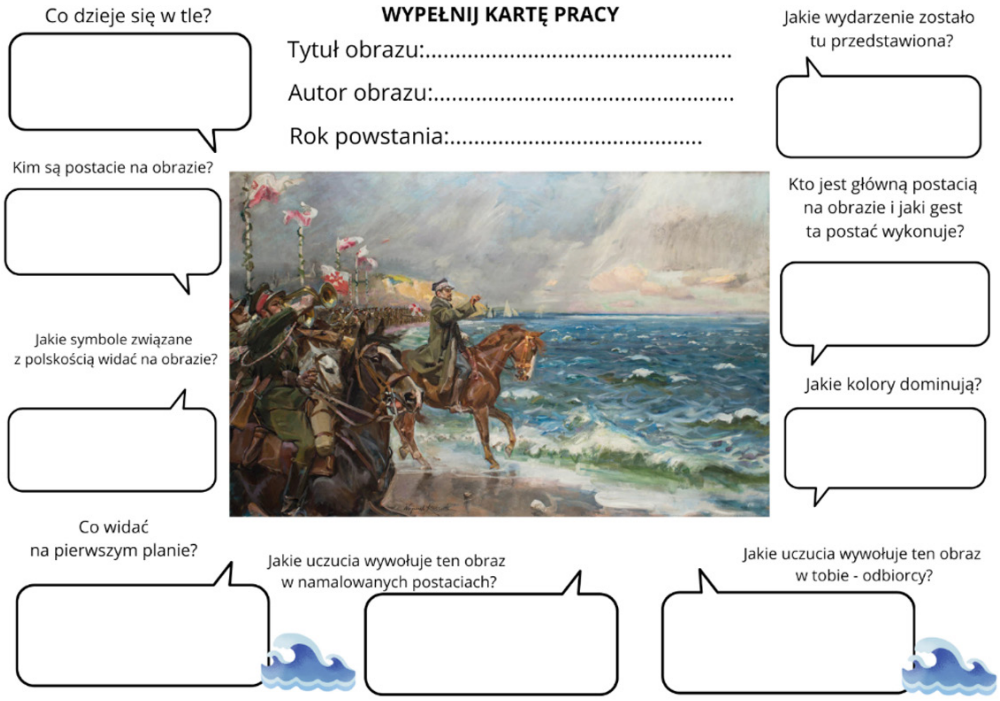
Lekcję związaną z rocznicą zaślubin Polski z morzem lub jej fragmenty można wzbogacić o elementy angażujące zmysły i działania praktyczne. Zajęcia warto rozpocząć od stworzenia nastroju i wysłuchania odgłosów szumu fal, krzyku mew czy morskich pieśni patriotycznych np. *Morze, nasze morze!* i *Hymnu do Bałtyku.*

Poza mapami dobrze jest zaprezentować uczniom zdjęcia i nagrania archiwalne z „Zaślubin". Wiele takich materiałów dostępnych jest online (np. w archiwach TVP, FINA – Filmoteka Narodowa). Przykładowy link do interesującego materiału: Muzeum WP, Józef Haller - Zaślubiny Polski z morzem *https://www.youtube.com/watch?v=57Nd2qsU8bg (dostęp z dnie: 12.08.2025 r.).*

Na pewno wiele pozytywnych emocji i zaangażowania wzbudzi też przygotowanie schematycznej makiety wybrzeża Bałtyku z wodą morską (lub wodą z solą) oraz samodzielnie przez uczniów wykonanego symbolicznego pierścienia, zrobionego np. z papieru, drutu, modeliny czy innego materiału. Rekwizyty te mogą posłużyć do symbolicznego odtworzenia aktu wrzucenia pierścienia do wody, co pozwoli uczniom poczuć klimat i znaczenie tamtego wydarzenia. Tu oczywiście można przydzielić uczniom role do odegrania: gen. Haller, marynarze, Kaszubi, przedstawiciele rządu, reporterzy/fotografowie, a także narrator. Może również muzycy – uczniowie grający na instrumentach, którzy mogą odegrać hymn państwowy i inne utwory związane z morzem i ojczyzną oraz chór – grupa uczniów, która wspólnie z muzykami zaśpiewa patriotyczne pieśni i szanty. Taki podział zadań na pewno pozwoli zaangażować wszystkich uczniów i każdemu da szansę na emocjonalne zaangażowanie się. Warto też zadbać o rekwizyty, które podkreślą charakter odtwarzanego wydarzenia: polskie flagi, elementy strojów kaszubskich, marynarskich itp.

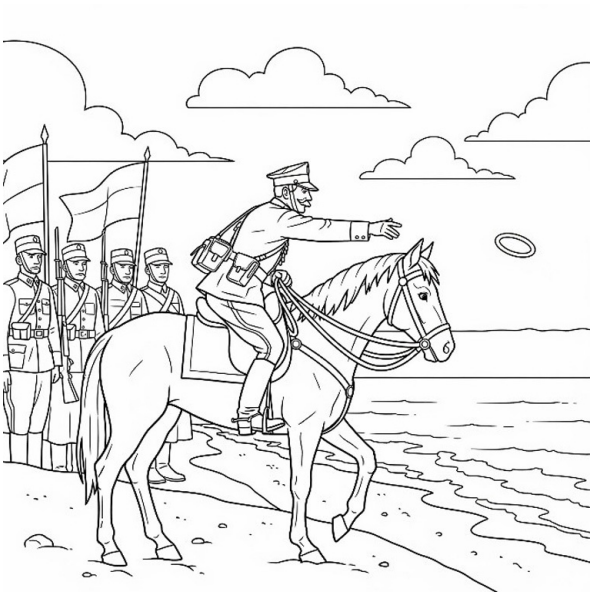
3. Inspiracje sztuką związaną z „Zaślubinami"

Dobrym pomysłem na przybliżenie uczniom tematu odzyskania dostępu do Bałtyku będzie też analiza obrazu Wojciecha Kossaka „Zaślubiny Polski z morzem". Zachęcam do wykorzystania poniżej prezentowanej karty pracy.

Uczniowie wykonując to zadanie np. w grupach, muszą poszukać wymaganych informacji w książkach czy źródłach dostępnych online oraz na podstawie uważnej obserwacji obrazu. Uczą się przy tym analizować dzieło malarskie, konsultować opinie, selekcjonować informacje, dobierać najwłaściwsze słownictwo i współpracować w grupie, dzieląc między siebie zadania.

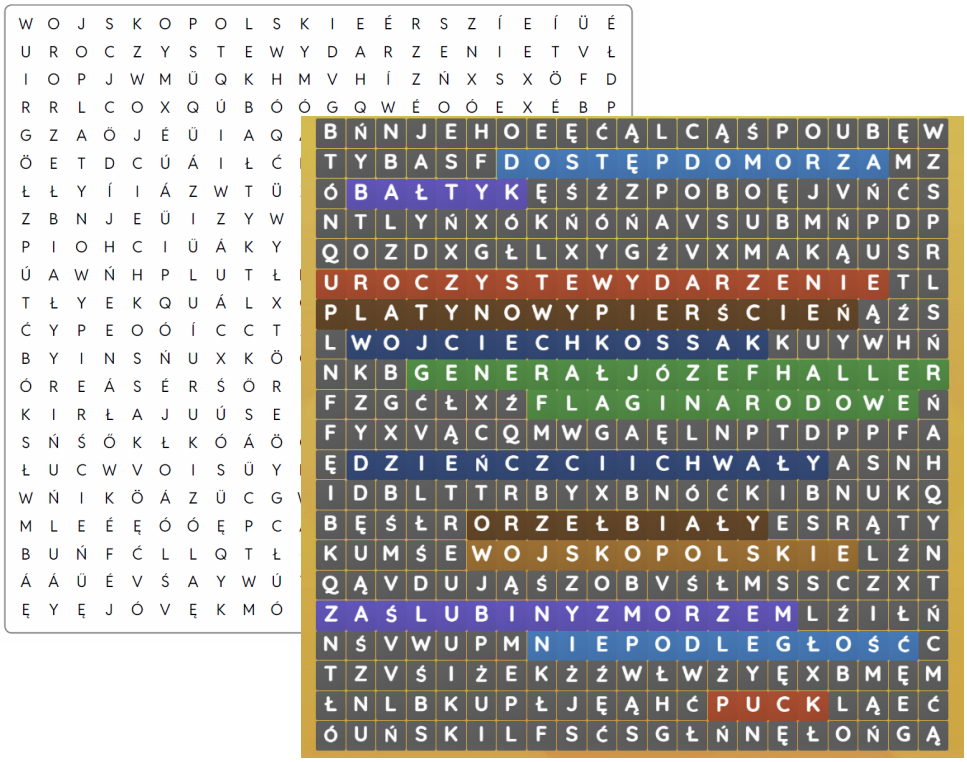
Na zakończenie takich zajęć można wspólnie lub w grupach stworzyć plakat / plakaty na podstawie grafiki inspirowanej obrazem Kossaka. Uczniowie mogą wykorzystać do tego kolorowankę, dodając do niej hasła patriotyczne, daty, nazwiska postaci, czy cytaty z morskich pieśni patriotycznych, których teksty znajdą w internecie lub szkolnych śpiewnikach. Poniżej propozycje kolorowanek do wykorzystania. Pliki do wydruku - patrz QR kod

4. Rozgrzewka językowa na dobry początek lub podsumowanie

Ćwiczenie dobre na początek zajęć na temat zaślubin Polski z morzem lub inne działanie podsumowujące. Zadaniem ucznia jest znalezienie w wykreślance słów i wyrażeń związanych z tym ważnym wydarzeniem. Ćwiczenie dostarcza informacji, sprawdza wiedzę, doskonali spostrzegawczość i korzystnie wpływa na kształtowanie cierpliwości i wytrwałości w wykonaniu zadania do końca. Zadanie można wykonać na wydrukowanej karcie pracy lub online w interaktywnej aplikacji.

5. Kreatywne zadanie plastyczne

Uczniowie lubią kreatywne zadania plastyczne. Zaproponuj im wykonanie projektu pierścienia, który dziś mógłby być symbolem związku Polski z morzem. Wykonanie zadania warto poprzedzić informacją o oryginalnym pierścieniu Józefa Hallera.

Poniżej propozycja karty pracy do wykonania tego zadania.

Pierścień Hallera – symbol zaślubin Polski z morzem

Pierścień Hallera to symboliczny platynowy pierścień, który generał Józef Haller wrzucił do Bałtyku 10 lutego 1920 roku w Pucku, podczas uroczystości zaślubin Polski z morzem.
Generał Józef Haller otrzymał dwa platynowe pierścienie od polskiej ludności Gdańska, wręczone mu przez starostę gdańskiego, dr. Józefa Wybickiego.

Rzucenie jednego z pierścieni do morza było symbolicznym aktem objęcia przez odrodzoną Polskę dostępu do Bałtyku po 123 latach zaborów. Symbolizowało trwałe połączenie Polski z jej wybrzeżem.

Drugi pierścień generał Haller nosił na palcu do końca życia. Obecnie jeden z bliźniaczych pierścieni znajduje się w Muzeum Księży Marianów w Licheniu.

Zaślubiny Polski z morzem były ukoronowaniem procesu przejmowania Pomorza przez wojska polskie i podkreślały morski charakter odrodzonej Rzeczypospolitej.

Zaprojektuj pierścień, który mógłby współcześnie upamiętniać związek Polski z Morzem Bałtyckim. Twój rysunek może mieć kilka ujęć, by lepiej prezentował detale pierścienia.

6. Zaślubiny w Puck – pocztówka z przeszłości

Celem tego zadania jest rozwijanie empatii historycznej, kształtowanie umiejętności opisywania emocji, selekcjonowania informacji i twórczego przedstawiania wydarzenia. Proponowana karta pracy łączy elementy historyczne z kreatywnym pisaniem i rysowaniem. **Zadaniem ucznia jest wyobrażenie sobie,** że jest mieszkańcem Pucka lub jednym z uczestników historycznych zaślubin Polski z morzem w lutym 1920 roku i stworzenie pocztówkę z tego wydarzenia.

Wyobraź sobie że jesteś mieszkańcem Pucka lub jednym z uczestników historycznych zaślubin Polski z morzem w lutym 1920 roku. Stwórz pocztówkę z tego wydarzenia i zaprojektuj do niego grafikę. Postaraj się oddać podniosłą atmosferę tamtych dni.

Tekst na pocztówce – wskazówki

Na odwrocie pocztówki napisz krótki tekst do swojego przyjaciela/rodziny, w którym:

- *opiszesz swoje wrażenia i emocje z uczestnictwa w tym wydarzeniu;*
- *podkreślisz, dlaczego ten dzień jest tak ważny dla Polski;*
- *użyjesz słownictwa związanego z morzem i patriotyzmem (np. Bałtyk, niepodległość, ojczyzna, duma, wolność, pierścień, generał Haller);*
- *umieścisz datę i miejsce wysłania pocztówki: Puck, 10 lutego 1920 r.;*
- *nie zapomnij o poprawnym zaadresowaniu pocztówki.*

Wykorzystanie na lekcjach zaproponowanych tu zadań, pomysłów i kart pracy na temat zaślubin Polski z morzem niewątpliwie przyczyni się nie tylko do poznania faktów historycznych, ale przede wszystkim do zrozumienia znaczenia Bałtyku dla rozwoju naszego kraju. Dzięki angażującym zadaniom uczniowie mogą w sposób kreatywny i interaktywny zgłębić historię powrotu Polski na wybrzeże. Przedstawione tu inspiracje pozwalają na łączenie wiedzy historycznej z twórczą kreatywnością, a także na rozwijanie umiejętności krytycznego myślenia i współpracy. Takie aktywności sprawią, że uczniowie nie tylko lepiej zapamiętują daty i postacie, ale przede wszystkim kształtują w sposób interdyscyplinarny kompetencje kluczowe oraz budują świadomość historyczną i poczucie dumy narodowej z jednego z najważniejszych momentów w dziejach odradzającej się Polski.

Iwona Poźniak-Szewczyk
Konsultant ds. edukacji morskiej i projektów edukacyjnych, koordynator Pomorskiego Programu Edukacji Morskiej w Pomorskim Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku.

Aneta Kołodziej

„Mały obywatel – wielkie serce”
RAZEM UCZYMY SIĘ WSPÓŁPRACY, SZACUNKU I ODPOWIEDZIALNOŚCI

Integracja i obywatelskość: Kształtujemy wspólną przyszłość już w przedszkolu

Przedszkole to nie tylko miejsce nauki pierwszych piosenek, wierszyków czy zabaw ruchowych, to również przestrzeń, w której kształtowane są postawy społeczne i obywatelskie. Dzieci w wieku przedszkolnym uczą się współpracy, otwartości na drugiego człowieka i odpowiedzialności. To właśnie te doświadczenia stają się fundamentem ich przyszłego funkcjonowania w społeczeństwie.

Integracja – wspólnota w działaniu

Wiek przedszkolny to czas, gdy naturalna aspołeczność dziecka ustępuje miejsca współdziałaniu. Grupa przedszkolaków staje się niewielką społecznością, w której dzieci uczą się być cierpliwymi, czekając na swoją kolej, aby zgodnie bawić się zabawkami, dzielić radość z sukcesu innych oraz być oparciem dla kolegów w trudnej sytuacji.

Zajęcia plastyczne, muzyczne i ruchowe pozwalają każdemu dziecku odnaleźć swoje mocne strony i przekonać się, że różnorodność jest wartością. Dzięki temu dzieci zdają sobie sprawę, że w grupie można osiągnąć więcej niż w pojedynkę.

Obywatelskość od najmłodszych lat

Bycie obywatelem zaczyna się od drobnych gestów. Przedszkolak uczy się odpowiedzialności za wspólne zabawki, porządek w sali czy atmosferę w grupie. Ważną rolę odgrywają także rozmowy, bajki i zabawy dydaktyczne, które wprowadzają takie wartości jak szacunek, współpraca, przyjaźń i troska o innych.

Symbole narodowe, święta państwowe oraz tradycje lokalne przedstawiane są dzieciom w formie odpowiedniej do ich wieku. Dzięki temu przedszkolaki stopniowo uświadamiają sobie, że należą do większej wspólnoty – nie tylko grupy rówieśników, lecz także rodziny, społeczności lokalnej i ojczyzny.

W Przedszkolu Miejskim nr 12 „Niezapominajka” w Słupsku, w którym pracuję od kilku lat realizujemy autorski program „Kto ty jesteś – Polak mały Jestem przedszkolakiem, lat niewiele mam o Święcie Niepodległości opowiem Wam”, którego celem jest uczenie dzieci integracji i obywatelskości poprzez codzienne doświadczenia. Zakres treści programowych obejmuje:

Kontrakt grupowy – na początku roku szkolnego przedszkolaki wspólnie z nauczycielem ustalają zestaw zasad, które następnie ilustrują własnymi rysunkami. Poprzez taki kodeks każdy przedszkolak ma wpływ na zasady, które obowiązują i uczą współodpowiedzialności w sali.

Poznawanie funkcjonowania środowiska lokalnego – przedszkolaki odwiedzają bibliotekę, straż pożarną, policję czy urząd miasta. Podczas spotkań dowiadują się, jak działa ich „mała ojczyzna” i dlaczego każdy mieszkaniec jest ważny.

Święta narodowe – dzieci przygotowują się do uroczystej akademii z okazji Święta Niepodległości 11-go listopada – wykonują biało-czerwone chorągiewki i kokardy narodowe a także uczą się pieśni i tańców ludowych, a w Dniu Flagi tworzą w ogrodzie przedszkolnym flagę z biało czerwonych kartek, doświadczając dumy i radości ze wspólnego świętowania.

Integracja międzypokoleniowa – przedszkolaki przygotowują się do występów na Placu Zwycięstwa przy Urzędzie Miejskim w Słupsku podczas obchodów Święta Niepodległości. W czasie uroczystości rozdawane są kokardy narodowe dla mieszkańców miasta, dzięki temu przedszkolaki uczą się empatii i szacunku wobec innych.

Kształtujemy wspólną przyszłość

Codzienne działania wychowawcze i dydaktyczne w przedszkolu to coś więcej niż nauka literek i cyferek. To inwestowanie w przyszłe pokolenia – w wartości, które sprawią, że dzieci dorastając, będą współpraco-

wać, okazywać empatię, respektować różnice i troszczyć się o dobro wspólnoty. Nauczyciel jest nie tylko osobą wprowadzającą dziecko w świat wiedzy, lecz także pierwszym wychowawcą w zakresie postaw obywatelskich, który uczy, że razem powinniśmy budować społeczność pełną szacunku i wsparcia.

Działania realizowane w naszej placówce w ramach projektu „Kto ty jesteś – Polak mały. Jestem przedszkolakiem, lat niewiele mam, o Święcie Niepodległości opowiem Wam" pokazują, że na naukę obywatelskości nigdy nie jest za wcześnie. Przedszkole to przestrzeń, w której najmłodsi uczą się zasad życia społecznego, rozwijają umiejętność współdziałania, odpowiedzialności, wzajemnego szacunku oraz otwartości na różnorodność. To właśnie te wartości stanowią fundament w kształtowaniu małego obywatela o wielkim sercu.

Aneta Kołodziej
Nauczyciel dyplomowany edukacji wczesnoszkolnej i przedszkolnej, logopeda, instruktor jogi dla dzieci w Przedszkolu Miejskim nr 12 „Niezapominajka" w Słupsku.

Tydzień o przeciwdziałaniu przemocy rówieśniczej

Ministerstwo Edukacji Narodowej

29 września 2025 r. - 3 października 2025 r.

GOTOWE MATERIAŁY DO WYKORZYSTANIA

Ministerstwo Edukacji Narodowej razem z Instytutem Badań Edukacyjnych, Ośrodkiem Rozwoju Edukacji (ORE), NASK i organizacjami pozarządowymi przygotowało pakiet materiałów edukacyjnych dotyczących przeciwdziałania przemocy. Są wśród nich scenariusze zajęć, pomoce dydaktyczne i propozycje działań profilaktycznych. Warto sięgnąć po te materiały, zwłaszcza w Tygodniu Przeciwdziałania Przemocy Rówieśniczej w dniach 29 września – 3 października 2025 r.

Na stronie ORE zamieszczone są listy Minister Edukacji Barbary Nowackiej oraz wiele ciekawych i gotowych do wykorzystania materiałów do pracy z dziećmi i młodzieżą, np.:

- Materiały MEN cz. 1 - Tydzień o przeciwdziałaniu przemocy
- Przemoc rówieśnicza - ŚCIEŻKI POMOCY DLA: SZKOŁY, UCZNIA, RODZICA
- Plakat - Tydzień o przeciwdziałaniu przemocy rówieśniczej
- Scenariusze lekcji wychowawczych, FIEP
- Materiały do samokształcenia w programie „Działaj Rozmawiaj", liderzy wsparcia rówieśniczego, FIEP
- Cyberprzemoc - ebook dla nastolatków 14-18 i rodziców
- Bullying - jak go określić DZIECI WIEK 12-18
- Sztuka komunikacji - ebook dla dzieci wiek 12-18 (1)
- School vibes - codzienność szkolna ebook dla dzieci 14-18 lat
- Techniki radzenia sobie z trudnymi emocjami dla nastolatków 12-18 lat
- Stres-BROSZURA dla dzieci wiek 13-18
- Jak radzić sobie ze stresem dla nastolatków 15-18 lat
- EBOOK - Siła więzi rodzinnych dla rodziców dzieci w wieku 5-12
- Dlaczego czujesz to, co czujesz - ebook dla nastolatków 14-18 lat

Skanuj i pobierz MATERIAŁY

Informacja ze strony: https://ore.edu.pl

Ernest Nowak

Od Kraka do obywatela
WYCHOWANIE OBYWATELSKIE W DUCHU HISTORII

Pomocną do edukacji historyczno-obywatelskiej w szkole podstawowej i średniej może być książka Andrzeja Nowaka *Dzieje Polski*. Polecam oczywiście wszystkie tomy tego monumentalnego dzieła, ale na potrzeby edukacji obywatelskiej wystarczy nam tom 1 zatytułowany *Skąd nasz ród. Do 1202*. Pozycja przedstawia spójną i bardzo interesującą wizję historii Polski od dziejów legendarnych aż po 1202 rok. Jestem wielkim zwolennikiem zaprezentowania uczniom tej publikacji już w klasie IV i V. Na moich lekcjach czytamy jej fragmenty, a profesor Andrzej Nowak często gości u nas ze swoimi audycjami dostępnymi na stronie Polskiego Radia[1]. Ale dlaczego właściwie to takie ważne?

Zauważam pewną nietypową (być może) prawidłowość – kiedy przynoszę interesującą, ładnie wydaną i posiadającą piękne ilustracje książkę (a taką niewątpliwie jest tom 1 *Dziejów Polski*), to okazuje się, że dzieci potrafią żywo zainteresować się taką publikacją. Oglądają, dopytują co to, ile przeczytałem, co myślę o tej książce, gdzie ją kupiłem, etc. – pytań jest naprawdę dużo, ale taka „spowiedź literacka" jest niesamowicie ciekawą i twórczą metodą pracy z dziećmi. Przecież nie chodzi o to, żeby przerazić ich i pokazać, że to kolejna, wielka i „przegadana" książka – wtedy na pewno nie sięgną nawet po jej fragmenty.

A skąd brać dobrą, rzetelną wiedzę? Jak budować swoje poglądy na obywatelstwo i historię? Właśnie poprzez sięganie do różnych pozycji książkowych i czytanie ich z uczniami. To w mojej ocenie kluczowa sprawa. Z pewnością możemy pozwolić sobie na czytanie tylko wybranych fragmentów dzieła – w ten sposób zapoznajemy ucznia z kulturą historyczną i naukową w naszym kraju. Pokazujemy, że „możesz zostać w przyszłości badaczem – a badać będziesz to, o czym tylko marzysz". Jaka to piękna i rozwojowa perspektywa – dopóki w Polce nie przestaniemy sami mówić o tym, że wiedza humanistyczna jest w zasadzie ludziom niepotrzebna. Taką postawą nie uda nam się rozbudzić miłości do tej dziedziny nauki u uczniów, a tych starszych nie przekonamy do studiów z tego zakresu.

Wizja Andrzeja Nowaka ma charakter bardzo mocno republikański (w znaczeniu idei republikanizmu). W jego ocenie w Polsce już od czasów pierwszych Piastów duży wpływ na władzę i jej kształt miało społeczeństwo. Powstanie spójnego i działającego parlamentu, który jest przecież świadectwem dojrzałości obywatelskiej danego narodu (nawet jeśli uczestniczy w tym procesie tylko jedna grupa społeczna, a w przypadku Polski naturalnie mam na myśli szlachtę, datuje się na XV wiek. Andrzej Nowak uważa, że tak naprawdę społeczeństwo polskie miało większy lub mniejszy wpływ na władców już od początku powstania Polski, natomiast „pragenezy" parlamentu szuka u schyłku XI wieku: *A może jednak ważniejszy, bo bardzie już zakorzeniony, poświadczony w owej epoce jest duch wieców wrocławskich z roku 1093 i 1099, duch buntowniczy i obywatelski zarazem ogólnopolskiego „sejmu" rycerskiego pod Sieciechowem, duch (choćby i wymuszonej) zgody Władysława, „księcia Polski z Bożej łaski", na współudział reprezentacji Polaków w rozstrzygnięciu przyszłości państwa? […]*[2].

We wcześniejszym fragmencie swojej pracy Nowak zwraca uwagę na obywatelski aspekt formowania się władzy królewskiej już nawet w legendarnych początkach państwa polskiego: *Pojawił się jednak w końcu odnowiciel, a raczej pierwszy organizator wspólnoty politycznej Polaków: powracający z Karyntii Grakch (Krak). To pierwszy wymieniony przez Kadłubka z imienia bohater polskiej (pra)historii. Kadłubek nie tropi początków polskiego plemienia. Nie daje wykładu genealogii Polaków, nie odpowiada na pytanie skąd się właściwie wzięli. Nasze dzieje właściwe zaczynają się według niego dopiero w momencie, kiedy Krak zostaje wybrany na króla i ustanawia prawa, od których bierze początek Rzeczpospolita. Obiecuje też przed wyborem, że „nie królem będzie, lecz wspólnikiem królestwa". Z dumą mistrz Wincenty ogłasza, iż potwierdziły ten niezwykły, a charakterystyczny dla Polaków stosunek między władcą a obywatelami, ogłoszone przez Kraka ustawy. Odtąd nie gwałt, nie prawo silniejszego decydować miało w polskiej wspólnocie, ale „sprawiedliwością nazwano to, co sprzyja najbardziej temu, co może najmniej". Jaka piękna definicja! Warto o niej pamiętać i dbać o jej stosowanie… Tak w każdym razie miała powstać rzeczpospolita – res publica (Kadłubek wprowadza w nasze dzieje to wspaniałe hasło, podobnie jak pojęcie obywatela – cives, ojczyzny – patria*

1. Por. hasło: *Andrzej Nowak*, www.Polskieradio.pl, https://www.polskieradio.pl/andrzej-nowak/tag178456, [dostęp: 03.09.2025].

2. A. Nowak, *Dzieje Polski. Tom 1 do 1202. Skąd nasz ród?*, Kraków 2014, s. 221.

oraz miłości ojczyzny – amor patriae). Rzeczpospolita „monarchia rządzona prawem stanowionym przez prawowitych władców, wybranych przez społeczeństwo" – taki jest ideał, jaki Kadłubek stawia kolejnym pokoleniom potomków Kraka[3].

Takie wymagania stawiamy przecież i my dziś współcześnie naszym politykom i rządzącym. Ba, takie wymagania stawiają też nam uczniowie – nie chcą nauczyciela przekonanego, że zawsze ma racje, a mentora i doradcę, który wysłucha ich postulatów i pomoże w skutecznym poszukiwaniu właściwego rozwiązania. Może warto zatem posłuchać i dziś Mistrza Kadłubka?

Chociażby te tylko fragmenty warto wykorzystać na lekcji wychowawczej czy lekcji historii do rozmowy z uczniami na temat idei republikańskich w Polsce czy współudziału obywateli we władzy. Jeśli jest tak, jak chce tego Andrzej Nowak, to rzeczywiście polska demokracja ma niezwykle prastare korzenie i absolutnie nie mamy powodu do wstydu na tym polu tożsamości historycznej…

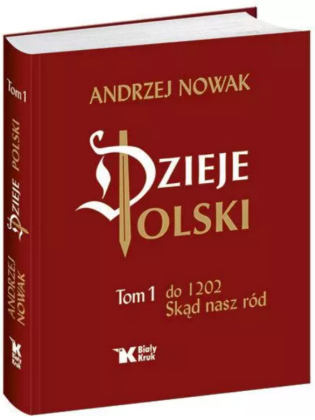
Sam Andrzej Nowak przyznaje się do poglądów republikańskich, a one przecież wypływają z dojrzałości obywatelskiej. W mojej wizji nauczania idei obywatelskich obywatel to ktoś, kto współuczestniczy, kto nie waha się zabierać głosu, kto swoją aktywnością i postawą aksjologiczną walczy w sposób kulturalny o to, co jego zdaniem warto wprowadzić w życie. Dobry nauczyciel powinien dziś w tym kontekście przede wszystkim uczyć jak zabierać głos – bardzo wielu uczniów w ogóle nie jest aktywna, nie chce dyskutować. A inaczej przecież niż w ten sposób trudno kształcić świadomą postawę obywatelską czy republikańską. Piękne w takim kształceniu może być też to, że jeśli dany uczeń ma poglądy np. monarchiczne, to można to jeszcze ciekawiej wykorzystać. Konfrontacja różnych postaw i dojrzała polemika mogą być przyczynkiem do ciekawej i twórczej lekcji obywatelskiej (rezygnowałbym z postawy nauczyciela-dogmatyka, który nie uznaje żadnych innych postaw niż tylko swoje własne)[4]. Naturalnie, mowa tu o lekcjach w wyższych klasach.

W klasach młodszych, np. IV czy V, można podyskutować o roli ludzi w państwie Lecha, Piasta czy Popiela. Pokazywać różnice, bawić się historią i przede wszystkim twórczo ją dopełniać, aby tę postawę świadomego uczestnika historii i życia – choćby na razie tylko tego domowego, szkolnego i lokalnego – kształcić i rozwijać w młodych, otwartych przecież umysłach. Uczeń IV czy V klasy jest już na tyle duży, że swoje myślenie abstrakcyjne może rozwijać poprzez zajmowanie się tematyką historyczną (powolne przechodzenie od myślenia konkretno-obrazowego do abstrakcyjnego, które ja nazywam filozoficznym). Lekcja przygody historycznej może sprawić, że uczeń wciągnie się w świat przeszłości i już na zawsze w niej zostanie, choćby tylko jako amator, a nie przyszły zawodowy historyk. Takich lekcji życzę wszystkim uczniom, ale i nauczycielom, bez których pasji historia staje się nudną i smutną kartką złożoną tylko z dat wydarzeń, ich przyczyn i skutków.

3. Tamże, s. 47.

4. B. Jodłowska, *Pedagogika sokratejska*, Kraków 2012, s. 130-131.

Ernest Nowak
Nauczyciel historii i języka polskiego, wychowawca 4 i 5 klasy, kierownik świetlicy szkolnej w Szkole Podstawowej Specjalnej „Akademia Życia" w Kielcach. Z zamiłowania antropolog kultury. Jego marzeniem jest zostać profesorem nauk humanistycznych. W wolnym czasie – zapalony gracz, szczególnie gier RPG i strategicznych. Zainteresowany szczególnie tematyką mitologii Albionu.

Andrzej Nowak

Dzieje Polski. Tom 1. Skąd nasz ród

Wydawnictwo: Biały Kruk

Pierwszy tom Dziejów Polski, napisanych przez wybitnego historyka z Uniwersytetu Jagiellońskiego i Polskiej Akademii Nauk prof. Andrzeja Nowaka, obejmuje okres od początków państwa polskiego do 1202 r. (śmierć Mieszka III Starego). Jest częścią sześciotomowej, monumentalnej panoramy dziejów naszego narodu, od jego czasów najdawniejszych aż do współczesnych. Osoba autora gwarantuje publikację na najwyższym poziomie naukowym i literackim, napisaną właściwym dla prof. Nowaka pięknym, a jednocześnie przystępnym językiem.

TOMY WCHODZĄCE W SKŁAD PAKIETU:

Dzieje Polski. Tom 1. Skąd nasz ród
Dzieje Polski. Tom 2. Od rozbicia do nowej Polski
Dzieje Polski. Tom 3. Królestwo zwycięskiego orła
Dzieje Polski. Tom 4. Trudny złoty wiek
Dzieje Polski. Tom 5. Imperium Rzeczypospolitej
Dzieje Polski. Tom 6. Potop i ogień

dr Anna Kreft

Kształtowanie myślenia analitycznego w nauczaniu przedmiotów przyrodniczych – interdyscyplinarne podejście w praktyce szkolnej

Współczesna edukacja ma przygotować jak najlepiej młodych ludzi do życia w zmieniającym się świecie. Szkoła to nie tylko miejsce, gdzie zdobywają uczniowie wiedzę. To miejsce kształtowania kompetencji kluczowych, które stanowią połączenie wiedzy, umiejętności i postaw uważanych za niezbędne dla potrzeb samorealizacji i rozwoju osobistego, aktywnego obywatelstwa, integracji społecznej oraz zatrudnienia. To również miejsce rozwoju społecznego i emocjonalnego. Żyjemy w świecie, który stale ewaluuje, złożonym z wielu wzajemnych powiązań i ogromnej ilości danych. Szkoła może w znacznym stopniu ułatwić poruszanie się w gąszczu informacji, ucząc jak je selekcjonować, weryfikować i łączyć w spójną całość. W takim ujęciu myślenie analityczne może być bardzo pomocne i jest jedną z najważniejszych kompetencji.

W artykule tym podjęte zostaną rozważania, w jaki sposób i czy myślenie analityczne jest kształtowane w szkole, w szczególności poprzez nauczanie przedmiotów przyrodniczych. Podjęta zostanie również próba odpowiedzi na pytanie: Czy kształtowanie myślenia analitycznego na lekcjach z przedmiotów przyrodniczych może być przydatne w życiu młodego człowieka w bliższej i dalszej perspektywie?

Analityczne myślenie wymogiem współczesności

Jeden z podstawowych kierunków realizacji polityki oświatowej państwa w roku szkolnym 2025/2026 brzmi: ***Kształtowanie myślenia analitycznego poprzez interdyscyplinarne podejście do nauczania przedmiotów przyrodniczych i ścisłych oraz poprzez rozwijanie umiejętności matematycznych w kształceniu ogólnym.*** Zatem kształtowanie myślenia analitycznego zostało uznane za obszar priorytetowy, na którym nauczyciel powinien koncentrować się w swojej pracy. Myślenie analityczne w sposób szczególny można kształtować na lekcjach biologii, fizyki, chemii i geografii. Obserwacja, eksperymentowanie, interpretacja danych, identyfikowanie związków przyczynowo-skutkowych to naturalny sposób rozwijania myślenia analitycznego. Czy również uczeń niezainteresowany tymi przedmiotami jest w stanie wykorzystać zdobyte umiejętności w przyszłości? Z pewnością tak.

Jak podają Dalibor Jakus i Krešimir Zubcić: „Myślenie analityczne prowadzi do metodycznego podejścia krok po kroku w celu rozłożenia skomplikowanych problemów lub procesów na ich części składowe w celu określenia przyczyn i dokonania analizy problemów, aby dojść do zadowalającego rozwiązania. Chodzi tu bardziej o znalezienie logicznych rozwiązań problemu niż o dokonanie analizy problemu, w taki sposób, który doprowadzi do postawienia dalszych pytań. Celem jest znalezienie najodpowiedniejszego rozwiązania problemu, podczas gdy myślenie krytyczne nie ogranicza się tylko do jednej odpowiedzi, ale chodzi w nim o uzyskanie wielu odpowiedzi poprzez zadawanie pytań na temat wszystkich aspektów danego problemu.”[1]

Analizując ogłoszenia o pracę na różne stanowiska można zauważać, że często w wymaganiach niezbędnych pojawia się konieczność posiadania przez kandydata starającego się o pracę umiejętności myślenia analitycznego. Poniżej zostanie przytoczonych kilka przykładów ofert pracy z podaniem stanowiska i wymaganiami stawianymi kandydatowi.

Stanowisko: inżynier/technik serwisu aparatury medycznej ⇒ umiejętność samodzielnego organizowania pracy i *analitycznego myślenia* oraz rozwiązywania problemów; nastawienie na rozwiązywanie potrzeb klienta, w tym zdalne rozwiązywanie problemów i udzielanie wsparcia.

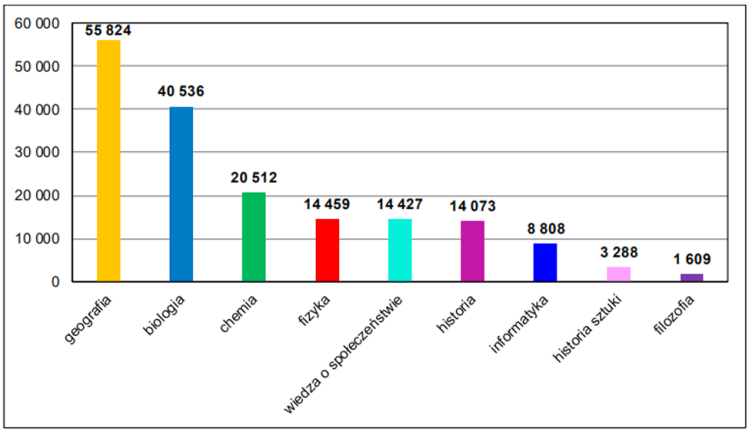
Stanowisko: technik utrzymania ruchu ⇒ umiejętność *analitycznego myślenia* i dobrej organizacji pracy własnej.
Stanowisko: księgowy ⇒ *analityczne myślenie.*
Stanowisko: inżynier budowy ⇒ *umiejętność analitycznego myślenia.*
Stanowisko: konstruktor elektryk ⇒ *analityczne myślenie* i dbałość o szczegóły.
Stanowisko: kierownik magazynu ⇒ *umiejętność analitycznego myślenia.*
Stanowisko: ds. obsługi administracyjno-prawnej ⇒ *myślenie analityczne.*
Stanowisko: specjalista ds. rozwoju AI ⇒ *analityczne podejście do wdrażania nowych rozwiązań,* myślenie na przód, aby usprawniać procesy handlowe i rekrutacyjne.
Stanowisko: specjalista ds. relacji z klientem i marketingu ⇒ umiejętność samodzielnej organizacji pra

1. Jakus D., Zubcić K. Umiejętności myślenia analitycznego i krytycznego w public relations. MINB Marketing Instytucji Naukowych i Badawczych nr 4(14)/2014. Instytut Lotnictwa Wydawnictwa Naukowe. https://minib.pl/wp-content/uploads/2014/12/Jakus_Zubcic_Umiejetnosci-myslenia-analitycznego-i-krytycznego-w-public-relations.pdf [dostęp: 02.09.2025]

-cy i myślenia strategicznego; *analityczne podejście* i umiejętność wyciągania wniosków z danych (np. z opinii klientów, wyników kampanii).

Czy uczniowie potrafią myśleć analitycznie?

Na to pytanie bardzo trudno dać jednoznaczną odpowiedź. Próbę odpowiedzi może dać analiza wyników egzaminów maturalnych z przedmiotów przyrodniczych opracowywana rokrocznie przez Centralną Komisję Egzaminacyjną. Liczba osób zdających egzamin na poziomie rozszerzonym (przedmioty dodatkowe) z biologii, geografii, fizyki i chemii utrzymuje się na dość wysokim poziomie zajmując pierwsze cztery lokaty. Wybór przedmiotów dodatkowych na poziomie rozszerzonym przez maturzystów wraz z liczbą zdających w roku 2024[2] zamieszczono poniżej.

W dalszej części artykułu przedstawiono fragmenty sprawozdań CKE analizujące wyniki egzaminów maturalnych z przedmiotów przyrodniczych w 2024 r., w których pokazano z jakimi trudnościami w myśleniu analitycznym mierzą się maturzyści.

Biologia

„Największą trudność sprawiły zdającym zadania sprawdzające umiejętności: odczytywania, analizowania, interpretowania i przetwarzania informacji tekstowych, graficznych i liczbowych, dostrzegania znaczenia osiągnięć współczesnej nauki w profilaktyce chorób człowieka oraz wyjaśniania związków przyczynowo-skutkowych między procesami i zjawiskami biologicznymi, formułowania wniosków. Są to umiejętności opisane odpowiednio w III oraz IV i V obszarze wymagań ogólnych. (…)

Bardzo trudne zadania dotyczyły głównie rozumienia złożonych procesów i zjawisk z działów tematycznych: komórka, chemizm życia, ekspresja informacji genetyczne”.[3]

Chemia

„Duża grupa zdających pobieżnie analizowała treści zadań, niedokładnie czytała informacje i polecenia oraz formułowała odpowiedzi nie na temat. Często pojawiały się niepotrzebne, dodatkowe komentarze i wyjaśnienia niepoprawne merytorycznie. Przyczyną nieprzyznania przez egzaminatora punktów było też nieumiejętne konstruowanie logicznej odpowiedzi, brak staranności i precyzji przy zapisie rozwiązania problemu, niestaranne zapisywanie wzorów i równań reakcji”.[4]

Fizyka

„… Analiza rozwiązań zadań pod względem najczęściej popełnianych błędów wskazuje na słabe opanowanie sprawdzanych na egzaminie umiejętności ogólnych i przekrojowych, takich jak:

- dostrzegania związków przyczynowo–skutkowych pomiędzy zjawiskami fizycznymi;
- wyodrębnienia podstawowych zjawisk fizycznych w zjawisku złożonym i wskazania czynników istotnych dla ich przebiegu w celu zbudowania poprawnego modelu danego zjawiska (…);
- analizowania i rozwiązywania problemów z wykorzystaniem praw i zależności fizycznych;
- wyodrębniania z informacji przedstawionych w postaci tekstu, tabel, wykresów, schematów czy rysunków niezbędnych danych i ich interpretacji koniecznej do rozwiązania zadania czy problemu;
- przedstawiania informacji kluczowych dla opisywanego zjawiska w różnej postaci (…);
- wyciągania i formułowania wniosków[5].

Geografia

„Warto doskonalić z uczniami umiejętność formułowania odpowiedzi do zadań otwartych zgodnie z użytymi w poleceniu czasownikami operacyjnymi, z zastosowaniem poprawnej terminologii geograficznej. Należy przypominać i utrwalać, jakie znaczenie treściowe mają czasowniki operacyjne

2. Sprawozdanie za rok 2024. Egzamin maturalny. CK.. https://cke.gov.pl/images/_EGZAMIN_MATURALNY_OD_2023/Informacje_o_wynikach/2024/sprawozdanie/sprawozdanie_matura_2024_ogolne_F23.pdf [dostęp: 02.09.2025]
3. Sprawozdanie za rok 2024. Egzamin maturalny. Biologia. Poziom rozszerzony. CKE. https://cke.gov.pl/images/_EGZAMIN_MATURALNY_OD_2023/Informacje_o_wynikach/2024/sprawozdanie/sprawozdanie_matura_2024_biologia_F23.pdf [dostęp: 29.08.2025]
4. Sprawozdanie za rok 2024. Egzamin maturalny. Chemia. Poziom rozszerzony. CKE. https://cke.gov.pl/images/_EGZAMIN_MATURALNY_OD_2023/Informacje_o_wynikach/2024/sprawozdanie/sprawozdanie_matura_2024_chemia_F23.pdf [dostęp: 29.08.2025]
5. Sprawozdanie za rok 2024. Egzamin maturalny. Fizyka. Poziom rozszerzony. CKE. https://cke.gov.pl/images/_EGZAMIN_MATURALNY_OD_2023/Informacje_o_wynikach/2024/sprawozdanie/sprawozdanie_matura_2024_fizyka_F23.pdf [dostęp: 29.08.2025]

używane w poleceniach do zadań, a także zwracać uwagę uczniom na konieczność wnikliwej analizy materiałów źródłowych”[6].

Biorąc pod uwagę powyższe cytaty, jak również szczegółowo analizując całe sprawozdania opracowane przez CKE, można stwierdzić, że problemem maturzystów często nie jest brak wiedzy merytorycznej, ale brak umiejętności analitycznego myślenia, co powoduje udzielenie błędnej odpowiedzi na pytania. Główne problemy to: słaba analiza i interpretacja informacji (tekstowych, liczbowych i graficznych), brak umiejętności logicznego i precyzyjnego formułowania wniosków oraz odpowiedzi, a także trudności z dostrzeganiem i wyjaśnianiem związków przyczynowo-skutkowych między zjawiskami. Uczniowie mają również trudność z rozwiązywaniem złożonych problemów wymagających syntezy wiedzy z różnych dziedzin oraz poprawnego posługiwania się terminologią. Wskazuje to na potrzebę kształtowania i rozwijania myślenia analitycznego i krytycznego.

Jak wspierać uczniów w kształtowaniu analitycznego myślenia?

Na to pytanie również trudno dać jednoznaczną odpowiedź. Działania nauczyciela zależą od bardzo wielu czynników, między innymi: nauczanego przedmiotu, wieku uczniów, dostępnych zasobów i narzędzi edukacyjnych, indywidualnych potrzeb uczniów, doświadczeń i kompetencji nauczyciela, ale także samego ucznia.

Poniżej przedstawiono przykładowe działania nauczyciela wspierające myślenie analityczne.

W codziennej praktyce nauczyciel ma obowiązek tak formułować zadania i prowadzić lekcje, aby stwarzać sytuacje zmuszające do myślenia analitycznego. Podczas rozwiązywania problemów, poszukiwania odpowiedzi na interesujące ucznia pytania, warto, aby potrafił on sobie postawić serię pytań, które doprowadzą go do rozwiązania czy znalezienia odpowiedzi na intrygujące kwestie. Na przykład: *Czego szukam? Czego potrzebuję? Co jest głównym problemem lub pytaniem, na które muszę odpowiedzieć? Jakie są najważniejsze informacje, które mam? Czy są one wiarygodne? Czy mogę rozłożyć ten problem na mniejsze elementy i sprawdzić, czy są one wtedy wzajemnie ze sobą powiązane? Jakie są możliwe przyczyny tego problemu? Czy istnieją różne perspektywy?* I tak dalej. Zadawanie takich pytań regularnie może pomóc uczniowi rozwijać i wzmacniać myślenie analityczne. Nie chodzi tu o szybką odpowiedź, lecz o głębokie zrozumienie problemu i logiczne podejście do rozważanych kwestii.

Nauczyciele przedmiotów przyrodniczych, powinni stosować podejście interdyscyplinarne w nauczaniu. Znajomość powiązań między biologią, chemią, fizyką i geografią pozwoli im lepiej wspierać uczniów, gdy omawiane zagadnienia dotyczą kilku dziedzin jednocześnie. Dostrzegając szerszy kontekst zagadnień przyrodniczych łatwiej przyswoją wiedzę i będą rozwijać umiejętności analityczne. Jako przykład można podać choćby realizację zagadnień związanych z ekologią i ochroną środowiska, które omawiane są na każdym z przedmiotów przyrodniczych. Myślenie analityczne i interdyscyplinarne spojrzenie pozwoli uczniom na całościowe i wieloaspektowe podejście do problemów ekologicznych, a nie tylko ich postrzeganie przez pryzmat jednego przedmiotu. Cieszy fakt, że konieczność kształtowania myślenia analitycznego stała się jednym z kierunków polityki oświatowej państwa w roku szkolnym 2025/2026.

dr Anna Kreft
Nauczyciel konsultant ds. rozwijania zainteresowań i zdolności uczniów oraz edukacji przyrodniczej w Pomorskim Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku.

6. Sprawozdanie za rok 2024. Egzamin maturalny. Geografia. Poziom rozszerzony. CKE. https://cke.gov.pl/images/_EGZAMIN_MATURALNY_OD_2023/Informacje_o_wynikach/2024/sprawozdanie/sprawozdanie_matura_2024_geografia_F23.pdf [dostęp: 29.08.2025]

Elżbieta Korzeniak

Z pasją do nauki
WARSZTATY MYDLARSKIE JAKO NARZĘDZIE AKTYWIZUJĄCE NA LEKCJACH CHEMII

Skuteczne zaangażowanie uczniów w naukę chemii, rozwijanie ich umiejętności praktycznych oraz realizowanie elementów doradztwa zawodowego możliwe jest dzięki zajęciom, które łączą teorię z zajęciami laboratoryjnymi. W klasach 7 i 8 Szkoły Podstawowej nr 159 oraz w klasie biologiczno-chemiczno-matematycznej w XLIV Liceum Ogólnokształcącego w Krakowie odbyły się **warsztaty mydlarskie oraz kosmetyczne**, które spotkały się z ogromnym entuzjazmem uczniów.

Zanim uczniowie przystąpili do pracy, uczestniczyli w krótkim wprowadzeniu teoretycznym, podczas którego omówiono podstawowe zagadnienia chemiczne związane z reakcjami zmydlania, mieszaninami jednorodnymi i niejednorodnymi, właściwościami związków organicznych oraz rolą różnych substancji w kosmetykach. Dzięki temu uczniowie rozumieli, jakie procesy chemiczne zachodzą podczas tworzenia kosmetyków i w jaki sposób ich wiedza teoretyczna przekłada się na praktyczne umiejętności. Taką część teoretyczną warto zrealizować na lekcji poprzedzającej warsztaty.

Podczas zajęć w pracowni chemicznej uczniowie, przestrzegając obowiązujących przepisów BHP, własnoręcznie wykonali naturalne peelingi do ciała oraz glicerynowe mydełka dekoracyjne. Uczniowie byli w pełni przygotowani do ćwiczeń – mieli na sobie fartuchy i rękawiczki. Mieli okazję poznać właściwości surowców kosmetycznych, a także sposoby ich łączenia. Zrozumieli również znaczenie procesów chemicznych w codziennym życiu, co pogłębiło ich wiedzę praktyczną.

Zajęcia trwały jedną godzinę lekcyjną. W tym czasie uczniowie z każdej klasy wykonali mydełka albo peeling do ciała. Warto przygotować karty charakterystyki wszystkich potrzebnych surowców i udostępnić je uczniom oraz ich rodzicom w formie elektronicznej. Zapewni to pełną informację na temat używanych składników i zwiększy bezpieczeństwo.

Podczas warsztatów zastosowano różnorodne metody aktywizujące, takie jak praca w parach, burza mózgów, analiza kart charakterystyki. Uczniowie samodzielnie analizowali składniki, uczyli się rozpoznawać piktogramy bezpieczeństwa i stosować zasady dobrej praktyki laboratoryjnej. Dzięki temu rozwijali nie tylko kompetencje przedmiotowe, ale również umiejętności miękkie: współpracę, odpowiedzialność, kreatywność i planowanie.

Warsztaty miały również wymiar zawodowy – uczniowie poznali zawody takie jak chemik-laborant, technolog kosmetyków, kosmetolog czy specjalista ds. badań i jakości. Tego typu zajęcia doskonale wpisują się w założenia orientacji zawodowej oraz umożliwiają uczniom odkrycie zastosowania chemii w praktyce, co pozytywnie wpływa na ich motywację i zainteresowanie przedmiotem.

Przepis: Naturalny peeling do ciała

Surowiec	Ilość [g]
Olej ze słodkich migdałów	20
Olej słonecznikowy	20
Olej jojoba	10
Peeling ze skały wulkanicznej	q.s.
Olejki eteryczne	1-2 (dobierane na warsztatach)
Ekstrakty roślinne	5-10 (w zależności od rodzaju)
Susz (lawenda, nagietek, róża, melisa)	q.s.
Składnik ścierny (sól himalajska grubo-/drobnoziarnista, cukier)	Do 100

Sposób wykonania:

1. W zlewce 100 ml przygotować fazę olejową, łącząc oleje.
2. Dodać olejki eteryczne i ekstrakty roślinne, dokładnie wymieszać.
3. W osobnej miseczce połączyć składnik ścierny i susz.
4. Połączyć obie fazy i dobrze wymieszać.
5. Dopasować konsystencję według preferencji.

Przepis: Glicerynowe mydełko dekoracyjne

Surowiec	Ilość [g]
Baza mydlana	5
Barwnik niemigrujący	1-2 krople
Kompozycja zapachowa	1
Susz roślinny (lawenda, nagietek, róża, melisa)	q.s.

Dostępne barwniki: brzoskwiniowy, ecru, żółty słoneczny, pomarańczowy, czerwony słoneczny, błękitny, różowy, zieleń pistacjowa.

Sposób wykonania:

1. Bazę mydlaną rozpuścić w mikrofali (czynność wykonuje nauczyciel).
2. Do rozpuszczonej bazy dodać barwnik i kompozycję zapachową, dokładnie wymieszać.
3. Wlać do silikonowej formy, dodać susz roślinny.
4. Pozostawić do zastygnięcia.

Zajęcia były nie tylko nauką, ale też formą integracji, relaksu i radości z tworzenia. Uczniowie mogli zabrać wykonane przez siebie produkty do domu, co wzmocniło poczucie sprawczości i pokazało im, że chemia może być naprawdę przydatna i ciekawa. To była świetna okazja do rozwijania kreatywności i nauki poprzez doświadczenie chemiczne. Warsztaty dostarczyły wszystkim wielu wrażeń.

Przykładowe opinie uczniów:

Uczennica klasy 8a w SP 159 w Krakowie: *Zawsze myślałam, że chemia to tylko wzory i reakcje. A tu okazało się, że można stworzyć coś pięknego, pachnącego i przydatnego w życiu!*

Uczeń klasy 3b w XLIV LO w Krakowie: *Po tych zajęciach zacząłem się zastanawiać, czy nie studiować na Wydziale Chemii UJ.*

W przyszłości planowane jest rozszerzenie programu warsztatów o kolejne ćwiczenia laboratoryjne, podczas których stworzone zostaną kule do kąpieli, świece sojowe. Takie projekty mogą stać się częścią działań interdyscyplinarnych, łączących chemię, biologię, plastykę oraz elementy doradztwa zawodowego.

Elżbieta Korzeniak
Ekspert w zakresie chemii Pomorskiej Ligi Edukacyjnej; egzaminator maturalny z chemii. Krakowski Nauczyciel z Pasją. Nauczyciel XLIV LO i SP nr 159 w Krakowie. Nauczyciel chemii w ramach Uniwersytetu Dziecięcego, nauczyciel ćwiczeniowy dla studentów Wydziału Chemii UJ. Autorka zadań dla WSiP, GWO, Zamkor, OKE Kraków.

Adrianna Wisłocka

Nauka w praktyce może być ciekawą przygodą

Jak stymulować rozwój umiejętności matematycznych uczniów? Jak poprowadzić zajęcia pozalekcyjne, aby zaciekawić ich naukami ścisłymi? Przed takimi pytaniami stajemy, kiedy chcemy zaszczepić w uczniach chęć do nauki, a jednocześnie pokazać im praktyczną stronę wiedzy szkolnej. Jak to robić? O czym warto pamiętać?

Po pierwsze nie możemy zapomnieć, że dzieci w wieku 7-12 lat znajdują się w fazie operacji konkretnych – potrafią logicznie myśleć, ale aby mogły zdobywać nowe umiejętności potrzebują konkretów, przykładów, manipulacji i doświadczenia. Mimo, że ich styl uczenia się jest otwarty na nowe technologie, to nadal opiera się na konkretnym działaniu, eksperymentowaniu, obserwacji i doświadczaniu, a nie tylko na abstrakcji. Dlatego warto stosować metody aktywne, manipulacyjne, projektowe i z wykorzystaniem TIK, dostosowane do poziomu rozwoju dzieci.

Po drugie trzeba uwzględnić fakt, że uczniowie najlepiej rozwijają się przy odpowiednim wsparciu dorosłego lub rówieśnika. Skoro dzieci pokolenia Alfa uczą się w interakcji z innymi, to nauczyciel powinien wspierać ich edukację przez współpracę, przy jednoczesnym indywidualizowaniu poziomu trudności oraz stosowaniu metody stopniowego wsparcia. A zatem projektując zajęcia pozalekcyjne warto zaprosić do współpracy rodziców.

Ciekawą propozycją mogą okazać się zajęcia pozalekcyjne dla dzieci, rodziców i dziadków. Aby pokazać praktyczną stronę przedmiotów matematyczno-przyrodniczych warto przygotować 10-12 zadań angażujących uczniów w różne działania badawcze. Może to być prosty eksperyment lub zadanie wymagające dokonania pomiarów. Ciekawą formą będą też zadania wymagające postawienia hipotezy i sprawdzenia jej poprzez wykonanie doświadczenia i zinterpretowanie jego wyniku. Warto przy tym stosować również zagadki wymagające poszukania informacji w różnych źródłach lub wykorzystania przedmiotów z życia codziennego.

Nie bez znaczenia jest również fabuła zajęć. A oto dwie propozycje przeprowadzenia warsztatów i kilka zadań.

Dzieci kontra rodzice

Uczestnicy warsztatów zostają podzieleni na dwie drużyny – zespół dzieci i zespół rodziców. Każda grupa otrzymuje plecak, w którym znajduje się zestaw zadań oraz niezbędne pomoce do rozwiązania zagadek. Oba zespoły zapisują na karcie odpowiedzi rozwiązania. Teraz jest czas na sprawdzenie efektów pracy. Poprawna odpowiedź znajduje się na karteczce umieszczonej w balonie. Uczestnicy zabawy przebijają balon i sprawdzają, która drużyna wykonała zadanie prawidłowo.. Jeśli obie drużyny uzyskały poprawny wynik, to dzielą się cukierkami z pudełka przywiązanego do balonu, jeśli nie – wszystkie cukierki otrzymuje zwycięska drużyna. Jeżeli nikt nie poda poprawnej odpowiedzi – cukierki dostaje nauczyciel.

Oto fabuła warsztatów i przykładowe zadania.

Witajcie!!!

Skoro czytacie ten list to znaczy, że znaleźliście mój plecak. To bardzo fajnie. Będziecie mogli dowiedzieć się, gdzie byłem w czasie mojej ostatniej podróży dookoła świata. Zobaczycie też, że matematyka przydaje się nie tylko na lekcjach w szkole, ale również podczas wędrowania po ciekawych zakątkach naszego globu. Zapraszam zatem do wspólnej zabawy!!!

Zadanie 1

Z podróży do Afryki przywiozłem kamyki. Tubylcy podarowali mi je w zamian za słoik Nutelli. W plecaku znajduje się ich tyle, abyście mogli się dowiedzieć, w którym roku się urodziłem i ile mam lat.

Mój wiek jest większy niż liczba kamyków białych, ale mniejszy od liczby kamyków brązowych. W którym roku się urodziłem i ile mam lat?

1975 1985 1994 1995

ODPOWIEDŹ: Urodziłem się w roku:… i mam … lat

Uwaga: Do plecaka można włożyć zamiennie woreczek z fasolkami – 30 białych i 40 brązowych.

Zadanie 2

Mój statek zacumował właśnie na wschodnim wybrzeżu Brazylii, w porcie Salvador. Spoglądam na zegarek i widzę, że jest godzina 13.00.

Skorzystajcie z atlasu i sprawdźcie w jakiej strefie czasowej znajduje się Salvador. Odpowiedzcie na pytanie: Która godzina jest teraz w Polsce?

ODPOWIEDŹ: W Polsce jest teraz godzina: …

Uwaga: W plecaku jest atlas geograficzny.

Zadanie 3

Na Wyspie Kangurów panuje teraz lato. Jest tam cieplutko, aż czasami za ciepło. Ale kangury lubią wy-

grzewać się w słońcu, więc dla nich taka pogoda jest OK. W dzień na Wyspie Kangurów temperatura jest o 10°C wyższa niż u nas teraz w klasie, a w nocy o 25 stopni niższa niż teraz w klasie. Obliczcie, jaka jest różnica temperatur między dniem, a nocą na Wyspie Kangurów.
ODPOWIEDŹ: Różnica temperatur wynosi …
Uwaga: W plecaku znajduje się termometr.

Zadanie 4

W czasie mojej podróży płynąłem z Ustki nad Morze Śródziemne. Zauważyłem, że woda w Bałtyku jest mniej słona niż w Morzu Śródziemnym. Sprawdziłem w internecie, że średnie zasolenie Bałtyku wynosi 7 promili (tzn. w 1000 gramach wody znajduje się 7 g soli i 993 g wody), a Morza Śródziemnego 35 promili (tzn. w 1000 gramach wody znajduje się 35 g soli i 965 g wody).

Z podróży przywiozłem Wam dwa słoiki z wodą. Sprawdźcie, który z nich zawiera wodę z Bałtyku (A czy B). I odpowiedzcie na pytanie: Ile soli znajduje się w pół kilograma wody z Bałtyku?
ODPOWIEDŹ: słoik … ilość soli …

Uwaga: W plecaku znajdują się dwa słoiki z roztworami solanki. Uczestnicy muszą posmakować wodę ze słoików, aby rozwiązać pierwszą część zagadki.

Ramię w ramię

Uczestnicy warsztatów zostają podzieli na drużyny według rodzin. Można więc zaprosić nie tylko dorosłych, ale i młodsze rodzeństwo ucznia. Zespoły przemieszczają się po klasie, rozwiązują zagadki wykorzystując do tego pomoce umieszczone na stolikach, a za każde poprawne rozwiązanie otrzymują patyczek. Na koniec wspólnej zabawy wszyscy uczestnicy warsztatów mają za zadanie zbudować ze zgromadzonych wcześniej patyczków bryłę o jak największej objętości.

Oto przykładowe zadania:

Zadanie 1

Sprawdźcie, ile książek zmieści się na powierzchni jednego metra kwadratowego, a ile potrzeba ich na jeden metr sześcienny. Za pomocą wagi oszacujcie, ile będzie ważył metr sześcienny papieru.

Uwaga: Zespół ma do dyspozycji książkę, linijkę, wagę, kalkulator i papier o wymiarach 1m × 1m.

Zadanie 2

Ułóżcie z 20 kostek prostopadłościan. Ile może być możliwości?
Uwaga: Zespół ma do dyspozycji 20 kostek sześciennych do gry.

Zadanie 3

Macie do dyspozycji dwa wiaderka: jedno o pojemności 3 litrów, a drugie o pojemności 5 litrów. Zaproponujcie, jak za ich pomocą można odmierzyć 4 litry wody. Zróbcie rysunki pomocnicze.
Uwaga: Zespół ma do dyspozycji menzurki i kostki do gry. Każda kostka wyobraża objętość jednego litra.

Zadanie 4

Mrówka chodziła po krawędzi blatu ławki i zrobiła 5 okrążeń. Jaką drogę pokonała?
Uwaga: Zespół ma do dyspozycji miarę krawiecką.

Rozwiązywanie matematycznych zagadek w zespołach dzieci kontra rodzice czy w zespołach rodzinnych sprawi wszystkim dużo radości. Miło będzie obserwować zaangażowanie dzieci, jak i dorosłych. Takiego typu spotkania pozwolą wykorzystać wiedzę szkolną w praktyce oraz zacieśnić więzi rodzinne podczas wspólnej nauki i zabawy.

Adrianna Wisłocka
Nauczycielka matematyki w Szkole Podstawowej im. Janiny i Cyryla Zalewskich w Biesowicach.

Katarzyna Leończyk

Z ekologią w poszukiwaniu uczniowskich pasji i zainteresowań

Szkoła Podstawowa im. W. Witosa w Bierkowie to szczególne miejsce, gdzie działania ukierunkowane są na ekologiczną przygodę. Miejsce, w którym uczy się, rozwija pasje, samodzielność myślenia, wspiera współpracę w grupie i twórczą kreatywność. Szkoła w Bierkowie nosi miano Eko-Szkoły, dlatego uczniowie angażowani są do licznych ekologicznych akcji, konkursów, warsztatów i projektów. Edukacja ekologiczna jest realizowana na różnych przedmiotach integrując treści ekologiczne z innymi dziedzinami nauki i sztuki. Projekt **„Kurs na Lego z Energą”** był tego doskonałym przykładem. Podczas lekcji informatyki uczniowie zbudowali z klocków Lego pływające statki, które zaprogramowane przez uczniów i zaopatrzone w kamery monitorowały podwodną faunę i florę przyszkolnego stawu. Powstał ciekawy ekologiczny film i materiał edukacyjny. Na stawie uczniowie stworzyli również ostoję dla kaczki krzyżówki. Z 50 baniaków po wodzie i drewnianych palet została zbudowana pływająca sztuczna wyspa, którą zwodowano i odpowiednio zakotwiczono. W pobliżu szkoły powstała także kwietna łąka. Były to działania ukierunkowane na ratowanie owadów zapylających i pokazanie ich wielkiej roli dla nas ludzi i środowiska. Uczniowie posiali rośliny miododajne i zbudowali hotel dla pożytecznych owadów (wykorzystano drewno, trzcinę, szyszki, słomę). W ten sposób zmniejszyły się trudności w znalezieniu miejsca gniazdowania owadów i ich śmiertelność. Projekt **„Z Energą na Eko-Lego Rajd”** umożliwił obserwację owadów kwietnej łąki dzięki skonstruowanym przez siebie łazikom i zamontowanym kamerom. Projekt umożliwił bezpośrednią obserwację różnorodnych gatunków owadów, ich zachowań i interakcji z roślinami.

Zmiany w środowisku tworzone przez człowieka powodują gwałtowne kurczenie się terenów będących ostojami wielu gatunków zwierząt. Nasze ekologiczne działania skierowaliśmy również na tworzenie budek – domów dla trzmieli, jeży i ptaków. Podczas kreatywnych warsztatów działali nie tylko uczniowie, ale również ich rodzice, dziadkowie. Zaangażowani byli także nauczyciele i dyrektor szkoły.

„Dom dla nietoperza” był projektem, który pokazał pożyteczną rolę nietoperzy i potrzebę pomocy tym ssakom w znalezieniu miejsc do hibernacji i rozrodu. Powstało 55 budek, które rozwieszono na drzewach w obejściu szkoły i okolicy Bierkowa. Kontynuacją projektu było zorganizowanie **„Bierkowskiej nocy z nietoperzem”**, na którą zaproszono chiropterologa z Parku Krajobrazowego „Dolina Słupi”. W godzinach wieczornych uczniowie nasłuchiwali nietoperzy za pomocą ultradźwiękowych detektorów. Można też było poobserwować nietoperze karliki – małe żerujące nad stawkiem koło szkoły. Spotkanie zaowocowało kolejnymi ciekawymi doświadczeniami i przybliżyło temat ochrony tych pożytecznych ssaków. Projekt edukacyjny „Dom dla nietoperza” został doceniony przez Wydawnictwo Nowa Era za podejmowanie ambitnych wyzwań edukacyjnych, które umożliwiają uczniom odkrywanie pasji i twórcze doskonalenie kompetencji XXI wieku. W dowód uznania otrzymaliśmy Certyfikat „Dobrze zaPROJEKTowana Szkoła”.

W projekcie **„Z Energą na Księżyc”** uczniowie odpowiedzieli na pytanie „Jak wyglądałoby życie na Księżycu, gdyby ludzkość straciła Ziemię”. W tym celu wykorzystany został teleskop, dzięki któremu uczniowie mogli dokonać wnikliwej obserwacji ciał niebieskich Układu Słonecznego. Z klocków Lego zbudowano elementy Bazy Księżycowej, rakietę kosmiczną i łazika księżycowego. Przy pomocy dronów wykonano symulację lotu statku powietrznego i lądowania na Księżycu. Projekt miał uświadomić nam jakie skutki przynosi ocieplenie klimatu, co go powoduje i jak go zatrzymać, by nie trzeba było dla nas ludzi szukać innych miejsc do życia w kosmosie. Było nam bardzo miło gdy dyrektor szkoły p. Krzysztof Plebanek otrzymał z Ministerstwa Klimatu i Środowiska list gratulacyjny i podziękowania za działania na rzecz ochrony środowiska i ekologii. Ciekawą formą warsz-

tatów i jednocześnie kontynuacją tego projektu był **„Bierkowski wieczór z gwiazdami”**, podczas którego uczniowie obserwowali Księżyc i planety za pomocą teleskopu.

Szkoła w Bierkowie ma doskonałe warunki do prowadzenia lekcji w terenie, dlatego ciekawą formą ekologicznych działań jest bezpośredni kontakt z przyrodą. Uczniowie obserwują ją i uczą się ekologicznych nawyków. Zawsze wzbudzają duże zaciekawienie warsztaty poświęcone roślinom leczniczym, które rosną wokół nas. Dzieci poznają ich właściwości i smak robiąc z nich w szkole zdrowe herbatki. Wszyscy dbają też o czystość najbliższej okolicy. Bierzemy udział w ekologicznych akcjach **„Sprzątanie Świata”**, **„Posprzątaj swój dom”**, zbierają zużyte baterie (zostaliśmy laureatem Ekologicznego Konkursu „Edukujemy-Pomagamy” zorganizowanego przez Organizację Odzysku – Reba).

Na drodze Bierkowo-Redęcin rośnie największy dąb w regionie. To pomnik przyrody, któremu uczniowie nadali imię Świętobor – od jednego z najstarszych książąt pomorskich z rodu Gryfitów. Uczniowie każdego roku obchodzą w czerwcu urodziny Świętobora i robią tort dla mieszkańców lasu z warzyw, owoców i nasion. To jest też znakomita okazja do przypomnienia regulaminu dobrego ekologa i zasad pobytu w lesie. Akcja ta jest zawsze świetną formą edukacyjną, lekcją szacunku dla przyrody i hołdem dla jej piękna.

Wspaniałą lekcję żywej przyrody mamy w Bierkowie dzięki projektowi **„Bocian wśród nas”**. Z inicjatywy szkoły zostały pozyskane fundusze na zamontowanie kamery na gnieździe bocianim w obrębie szkoły. Obserwacja życia bocianiej rodziny to niezwykła przygoda z nabywaniem wiedzy o tych ptakach. Nasze bociany stały się częścią szkolnej rodziny, otrzymały imiona – Ramzes i Kleopatra i z wielkim zainteresowaniem śledzimy ich życie. Na stronie spbierkowo.blogspot.com możemy przeczytać o nich ciekawy materiał (blog prowadzą uczniowie szkoły). 31 maja obchodzony jest Dzień Bociana Białego i z tej okazji nasza społeczność szkolna bierze udział w licznych warsztatach i konkursach ekologicznych.

W szkole promujemy również edukację morską. Bliskość Bałtyku rozwija zainteresowanie morzem i ekologią. Uczestniczyliśmy w unijnym projekcie **„Pomorskie Żagle Wiedzy”**, w ramach którego prowadzony przez uczniów blog „W poszukiwaniu ciekawych organizmów żyjących w wodach Bałtyku” został nagrodzony rejsem na żaglowcu Baltic Beauty po Zatoce Gdańskiej. Dużym zainteresowaniem cieszył się projekt ekologiczny **„Jedno morze, wiele korzyści. Morska energetyka wiatrowa w moim regionie”**, którego celem było upowszechnianie wiedzy o roli morskiej energetyki wiatrowej. Uczniowie wzięli udział w konkursach na „Makietę farmy wiatrowej z materiałów recyklingowych” i na „Film o energetyce wiatrowej”. Prace zostały docenione i uczestnicy stanęli na podium zajmując 2 miejsca.

Przygoda z edukacją morską dalej trwa. Jesteśmy obecnie w trakcie realizacji kolejnego projektu ekologicznego, który dotyczy ochrony bioróżnorodności Bałtyku. Nasz projekt **„Eko-Drużyna ze Szkoły w Bierkowie rusza na pomoc Bałtykowi”** został doceniony i jako jedyna szkoła z obszaru Pomorza znaleźliśmy się na liście 10 laureatów. Celem projektu jest lepsze zrozumienie związków przyczynowo-skutkowych między zanieczyszczeniami środowiska a zmianami bioróżnorodności Bałtyku. W ramach projektu powstanie „Eko-Rowerowa Drużyna do Zadań Specjalnych”, której celem będzie kontrola najbliższego środowiska pod kątem składowania śmieci w miejscach niedozwolonych (dzikie wysypiska), a także cykliczne zbieranie śmieci z plaży w okolicy Ustki. W tym celu zostało zakupionych 20 rowerów, kasków i kamizelek odblaskowych. Aby zmniejszyć ilość plastiku w środowisku (70% wszystkich zanieczyszczeń w Bałtyku stanowi plastik) uczniowie klas starszych uszyli na lekcjach godziny wychowawczej torby wielokrotnego użytkowania, które wykorzystają podczas zakupów. Prezentacja eko-toreb odbyła się podczas Światowego Dnia Ziemi. Na lekcjach informatyki zostały wykonane plakaty i ulotki o ochronie bioróżnorodności Bałtyku. Odbyły się również warsztaty kulinarne „Zapach morza na talerzu”, podczas których uczniowie smażyli bałtyckie ryby, a z wędzonej makreli powstała smaczna pasta. Nie zabrakło też warzywnych dodatków. Pamiętano, by zużyty ze smażenia olej wylać do specjalnej butli z olejomatu. Tymi rybnymi smakołykami byli częstowani młodsi koledzy i koleżanki. W celu podzielenia się działaniami projektowymi na lekcjach języka angielskiego i języka niemieckiego zostały napisane listy informacyjno-edukacyjne. Wysłano je do wybranych szkół krajów nadbałtyckich – Danii, Niemiec i Finlandii, by wspólnie zadbać o czystość i ochronę bioróżnorodności Morza Bałtyckiego.

To tylko niektóre realizowane przez nas przedsięwzięcia, bo miano Eko-Szkoły zobowiązuje. Aby zachęcić uczniów i rozbudzić w nich ciekawość projektową, a jednocześnie kształtować postawy proekologiczne na co dzień wykorzystujemy szereg nowatorskich podejść i metod aktywizujących. Liderami Eko-szkoły w Bierkowie jest dyrektor Krzysztof Plebanek oraz nauczycielka przyrody i geografii – Katarzyna Leończyk.

Katarzyna Leończyk
Nauczycielka przyrody i geografii w Szkole Podstawowej im. Wincentego Witosa w Bierkowie.

Agnieszka Pobrucka

Noc Naukowców i Dzień Ziemi
INSPIRUJĄCE PROJEKTY, KTÓRE ROZWIJAJĄ MŁODZIEŻ

Współczesna szkoła powinna być miejscem, w którym uczniowie nie tylko zdobywają wiedzę, ale także rozwijają umiejętności miękkie – w tym szczególnie umiejętność autoprezentacji, wystąpień publicznych i działań zespołowych. Jednym z najskuteczniejszych sposobów wspierania tych kompetencji jest praca metodą projektu.

Praca projektowa pozwala uczniom działać w sposób twórczy, a jednocześnie uporządkowany. Wymaga od nich planowania działań, dzielenia się zadaniami, poszukiwania informacji, tworzenia materiałów oraz prezentowania efektów swojej pracy przed publicznością – czy to w klasie, szkole, czy podczas wydarzeń zewnętrznych. Dzięki temu uczniowie uczą się nie tylko treści merytorycznych, ale także radzenia sobie ze stresem, wyrażania własnych opinii i współpracy z innymi.

Wykorzystanie metody projektu sprzyja też indywidualizacji nauczania – uczniowie mogą wybierać tematy bliskie ich zainteresowaniom, dobierać formy prezentacji do swoich mocnych stron (plakat, film, prezentacja multimedialna, scenka teatralna, eksperyment) i w naturalny sposób wchodzą w rolę ekspertów.

Ważnym aspektem edukacyjnym jest możliwość kształtowania postawy zaangażowania i odpowiedzialności za własny rozwój. Projekt staje się czymś więcej niż tylko zadaniem szkolnym – daje szansę na sukces, rozwój pasji i budowanie pozytywnego obrazu samego siebie jako osoby kompetentnej i twórczej.

Uczniowie, którzy mają doświadczenie w przygotowywaniu i prezentowaniu projektów, lepiej radzą sobie podczas egzaminów ustnych, rozmów kwalifikacyjnych czy wystąpień na forum. To inwestycja w ich przyszłość edukacyjną i zawodową.

Jako nauczycielka geografii w I Liceum Ogólnokształcącym w Lęborku staram się jak najczęściej pracować metodą projektu na lekcji. To forma pracy, która pozwala uczniom nie tylko lepiej zrozumieć treści programowe, ale także rozwijać umiejętności komunikacyjne i prezentacyjne.

Od 2015 roku w naszej szkole rozwija się inicjatywa **Nerd Night – Noc Naukowców**, której pomysłodawcą był nauczyciel fizyki, Ireneusz Mańkowski. Celem tego przedsięwzięcia jest pokazanie, że nauki ścisłe mogą być fascynujące i dostępne dla każdego. Z roku na rok wydarzenie to cieszy się coraz większym zainteresowaniem, angażując dziś nauczycieli i uczniów w ramach wielu przedmiotów. Od nauk ścisłych, takich jak fizyka, chemia, biologia i geografia, po języki obce, historię czy informatykę – zakres uczestnictwa jest niezwykle szeroki.

Uczniowie, pod opieką nauczycieli-mentorów, przygotowują warsztaty, prelekcje, pokazy, quizy, miniprzedstawienia i doświadczenia. Całość odbywa się w niezwykłej, corocznie zmieniającej się scenerii – od świata superbohaterów, przez Hogwart czy Sherlocka Holmesa, po klimat horrorów.

W wydarzeniu uczestniczy ok. 300 uczniów szkół podstawowych z całego powiatu lęborskiego. Jest to znakomita okazja, by licealiści rozwijali swoje pasje, talenty i prezentowali się przed szeroką publicznością. Dla wielu z nich jest to pierwszy krok do odkrycia własnego potencjału.

Dla mnie, jako nauczycielki, jest to również wyjątkowe doświadczenie rozwojowe. Obserwuję, jak uczniowie przełamują tremę, uczą się pracy zespołowej i odpowiedzialności, a ich zaangażowanie i pomysłowość są dla mnie źródłem ogromnej satysfakcji.

Podobnie podczas obchodów **Dnia Ziemi** – uczniowie przygotowują projekty dotyczące edukacji ekologicznej. Często są to kampanie informacyjne, plakaty, filmy czy inscenizacje. Dzięki temu uczą się nie tylko geografii i ochrony środowiska, ale też sztuki przekonywania i prezentowania ważnych idei innym.

Jestem przekonana, że takie działania mają ogromne znaczenie – nie tylko w procesie nauczania, ale przede wszystkim w budowaniu pewności siebie i poczucia sprawczości wśród młodzieży.

Agnieszka Pobrucka
Nauczycielka geografii w I Liceum Ogólnokształcącym w Lęborku, doradczyni metodyczna z zakresy geografii w Pomorskim Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli Słupsk.

Joanna Czerska, Iwona Poźniak-Szewczyk

Edukacja morska warsztatowo i terenowo

Sieć współpracy i samokształcenia

Sieć współpracy i samokształcenia nauczycieli – animatorów edukacji morskiej w szkołach i przedszkolach województwa pomorskiego działa w Pomorskim Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku od 2018 r, a jej działania realizowane są w ramach Pomorskiego Programu Edukacji Morskiej. Sieć corocznie skupia w swoich szeregach pedagogów z pasją, którzy chcą poprzez edukacje morską i żeglarską wspierać kształtowanie kompetencji kluczowych dzieci i uczniów w interdyscyplinarnej i atrakcyjnej formie.

Edukacja morska jest ważnym elementem w poszerzaniu horyzontów uczniów i przedszkolaków oraz w kształtowaniu ich świadomości ekologicznej i kulturowej, co jest bardzo ważne zwłaszcza w regionach takich jak województwo pomorskie, które bezpośrednio graniczy z Morzem Bałtyckim. Sieć współpracy i samokształcenia edukacji morskiej umożliwia dzielenie się doświadczeniami i przykładami dobrych praktyk. Daje możliwość wymiany myśli i zadawania pytań, na które na pewno ktoś zna odpowiedź. Szczególnie wartościowym narzędziem w pracy sieci okazał się Padlet – wirtualne narzędzie służące przekazywaniu i gromadzeniu informacji, który pełni funkcję centrum wymiany wiedzy i materiałów dydaktycznych. Każdy członek sieci ma do niego stały i pełny dostęp i może w sposób nieograniczony korzystać z zebranych tam zasobów oraz sam umieszczać relacje i własne materiały, udostępniając je pozostałym członkom grupy.

Niniejszy artykuł powstał na bazie wybranych relacji z działań Przedszkola Miejskiego nr 3 w Ustce, zamieszczonych właśnie na Padlecie. Animatorką i koordynatorką edukacji morskiej w tej placówce jest nauczycielka z pasją – Joanna Czerska.

Edukacja morsko-żeglarska w przedszkolu?...

Żagiel, wiatr, szum fal – takie obrazy kojarzą nam się z morzem, ale czy mogą one zawitać w edukacji przedszkolnej? Zdecydowanie tak. Edukacja morska w przedszkolu to coś więcej niż tylko zabawa. To fascynująca podróż, która w wyjątkowy sposób wpływa na rozwój maluchów. Wprowadzając elementy związane z morzem, takie jak mapy, liny czy modele statków, nie tylko rozbudzamy ciekawość przedszkolaków, ale też kształtujemy szereg kluczowych umiejętności.

Dzięki warsztatom i wycieczkom poza przedszkolne sale dzieci mają możliwość doświadczania morskiego świata w plenerze i bezpośredniego, praktycznego zdobywania wiedzy. Poznają ciekawych ludzi – pasjonatów i od nich uczą się rozumieć specyfikę regionu, w którym mieszkają. Dlaczego ta forma nauki jest tak atrakcyjna i co sprawia, że jest tak cenna dla rozwoju dziecka? Niniejszy artykuł przybliża to, jak edukacja morska, zwłaszcza w wymiarze warsztatowym i terenowym, staje się ważnym narzędziem, pomagającym rozbudzać w przedszkolakach pasje, kreatywność i świadomość otaczającego ich świata.

Odkrywamy tajemnice wody w Centrum Nauki Eksperyment

Wycieczki to kluczowy i niezwykle atrakcyjny element edukacji przedszkolnej. W ramach jednej z nich, nasze przedszkolaki odwiedziły Centrum Nauki Eksperyment w Gdyni – miejsce, w którym rodzą się pasje i fascynacja światem nauki.To interaktywne centrum oferuje przestrzeń, gdzie dzieci mogą swobodnie i twórczo eksperymentować, a nauka staje się pasjonującą przygodą. Tym razem celem naszej wyprawy było zgłębianie tajników wody. Poprzez liczne interaktywne wystawy, przedszkolaki poznawały jej niezwykłe właściwości, a dzięki udostępnionym eksperymentom mogły w praktyczny sposób przekonać się, „jak działa woda" i jak można ją wykorzystywać w nauce, przemyśle i życiu codziennym.

Wyprawa do Centrum Nauki Eksperyment to doskonały przykład na to, jak nauka może stać się dla dziecka czymś więcej niż tylko teorią. To okazja do

bezpośredniego doświadczania i odkrywania, która w atrakcyjny sposób rozwija ciekawość świata i zachęca do dalszych poszukiwań.

Centrum Edukacji Akwarium Gdyńskiego

Nasze przedszkolaki miały wyjątkową okazję wziąć udział w zajęciach edukacyjnych w laboratorium Centrum Edukacji Akwarium Gdyńskiego. To była niezwykła lekcja, która przeniosła dzieci w fascynujący świat Morza Bałtyckiego.

Z ogromnym zainteresowaniem maluchy poznawały sekrety Bałtyku, ucząc się o jego unikalnych cechach, takich jak temperatura i stopień zasolenia. Dowiedziały się, jakie zwierzęta mogą spotkać podczas spaceru plażą, a także poznały różnorodność organizmów zamieszkujących przybrzeżne wody. Największą atrakcją, która wzbudziła falę entuzjazmu, była możliwość samodzielnego oglądania małży oraz krewetek bałtyckich. To praktyczne doświadczenie sprawiło, że dzieci poczuły się jak prawdziwi badacze.

Zajęcia w laboratorium to nie tylko pasjonująca opowieść o Bałtyku, ale również aktywna forma nauki. Dzieci uzupełniały karty pracy, które rozwijały ich zdolności manualne i analityczne myślenie. Co więcej, podczas tej wyprawy wprowadzone zostały w świat podstawowych pojęć ekologicznych: ochrony środowiska, zrównoważonego rozwoju oraz znaczenia dbania o czystość wód morskich. Dzieci dowiedziały się, jak ważną rolę każdy z nas odgrywa w ochronie środowiska naturalnego.

Wycieczka do Akwarium Gdyńskiego to kolejny dobry przykład, jak edukacja może łączyć zabawę z nauką, budując u dzieci trwałą świadomość ekologiczną. Poprzez bezpośredni kontakt z organizmami morskimi i uczestnictwo w praktycznych warsztatach, dzieci nie tylko wzbogaciły swoją wiedzę o Bałtyku, ale również poczuły emocjonalną więź z przyrodą. Takie doświadczenia rozbudzają w dzieciach naturalną ciekawość i chęć odkrywania świata, co jest fundamentem dalszego rozwoju. Jednocześnie, wprowadzanie podstawowych pojęć ekologicznych w tak przystępny sposób, uczy młodych, że dbanie o środowisko to konkretne działania, które każdy może podjąć.

Dzień Dziecka w morskim klimacie

Z okazji Dnia Dziecka, przenieśliśmy przedszkolaki w sam środek morskiej przygody, organizując ekscytującą wycieczkę do portu i na plażę. To wyjątkowe wydarzenie było cenną lekcją, która pozwoliła poszerzyć wiedzę o morzu, statkach i pracy w porcie. Wycieczka dostarczyła przedszkolakom mnóstwa pozytywnych emocji. Czas spędzony na plaży stał się okazją do radosnych zabaw, które przyczyniły się do integracji grupy oraz rozwijania kluczowych umiejętności współpracy i kreatywności. Wspólne budowanie zamków z piasku czy poszukiwanie skarbów to doskonałe ćwiczenie, które uczy dzieci rozwiązywania problemów i komunikacji w grupie.

Wycieczki takie jak ta to doskonały przykład edukacji terenowej, która przynosi najmłodszym szereg korzyści rozwojowych. Bezpośredni kontakt z naturalnym środowiskiem morskim pozwala na autentyczne uczenie się poprzez doświadczenie.

Latarnia morska w Czołpinie

W czerwcu dzieci z Miejskiego Przedszkola nr 3 w Ustce wyruszyły na niezwykłą przygodę – wycieczkę do latarni morskiej w Czołpinie. Już sama droga prowadząca przez malownicze lasy Słowińskiego Parku Narodowego wzbudzała ogromne emocje. Największym przeżyciem okazało się wejście na szczyt latarni. Dzieci dzielnie pokonały schody, a z tarasu widokowego podziwiały rozciągający się wspaniały widok na Morze Bałtyckie i okoliczne wydmy. Wspólnie odkrywaliśmy, jak ważną rolę pełnią latarnie morskie, wskazując drogę statkom i dbając o bezpieczeństwo marynarzy. Wycieczka była nie tylko pełna wrażeń, ale i wartościowych doświadczeń. Dzieci mogły dotknąć historii regionu i zobaczyć, jak edukacja morska łączy wiedzę techniczną, przyrodniczą i historyczną z przygodą.

Ruchome wydmy – niezwykłe zjawisko przyrodnicze

Zabraliśmy nasze przedszkolaki również na wycieczkę do Słowińskiego Parku Narodowego, aby poznać niezwykłe zjawisko przyrodnicze – ruchome wydmy. Spacer po piaszczystych wzgórzach okazał się prawdziwą przygodą i też pewnym wyzwaniem – maluchy mogły poczuć się jak na pustyni, a jednocześnie podziwiać bezkres Morza Bałtyckiego. Przewodnik opowiedział przedszkolakom, jak wiatr przesuwa piasek i sprawia, że wydmy nieustannie się zmieniają, tworząc wyjątkowy krajobraz wpisany na listę UNESCO. Była to doskonała lekcja przyrody na żywo – dzieci uczyły się o sile natury, ochronie środowiska oraz znaczeniu parku narodowego dla zachowania unikatowych ekosystemów.

Flora i fauna Słowińskiego Parku Narodowego

Maluchy wzięły również udział w zajęciach edukacyjnych, które poprowadził **Łukasz Fuglewicz**, edukator ze **Słowińskiego Parku Narodowego**. Tematem spotkania była **flora i fauna parku** – bogactwo roślin i zwierząt, które tworzą unikatowy ekosystem chroniony przez UNESCO. Dzięki ciekawym opowieściom, zdjęciom i przykładom z natury, dzieci mogły dowiedzieć się, jak rozpoznać ślady zwierząt, jakie ptaki najczęściej można spotkać w okolicach parku, a także jak

rośliny radzą sobie w trudnych warunkach piaszczystych wydm. Największe zainteresowanie wzbudziły ciekawostki o fokach i ptakach wędrownych oraz możliwość obejrzenia eksponatów edukacyjnych. Przedszkolaki mogły z bliska zobaczyć modele ptaków, ryb i ssaków, a także dowiedzieć się, dlaczego teren parku jest objęty szczególną ochroną. Dzięki multimedialnym ekspozycjom i opowieściom przewodnika lepiej zrozumiały, jak ważna jest równowaga w przyrodzie i jak każdy z nas może dbać o środowisko. Zajęcia nie tylko poszerzyły wiedzę dzieci, ale także rozbudziły ich ciekawość przyrody i poczucie odpowiedzialności za nią. Spotkanie wpisało się w cele edukacji morskiej, łącząc naukę z praktycznym poznawaniem dziedzictwa naturalnego regionu.

Nowy rejs do szkolnej przygody

Uroczystość zakończenia edukacji przedszkolnej w tym roku przebiegała w morskim klimacie. Nasi „przedszkolni żeglarze" wyruszyli symbolicznie w nowy rejs – tym razem do szkolnej przygody. Podczas uroczystości dzieci zaprezentowały wiersze, piosenki i tańce, nawiązujące do życia nad morzem i żeglarskich tradycji. Wspólnie wspominaliśmy minione lata w przedszkolu – czas pełen nauki, zabawy i odkrywania świata. Nie zabrakło także wzruszeń, gdy najmłodsi żegnali swoich starszych kolegów, życząc im pomyślnych wiatrów w dalszej edukacyjnej podróży. Rodzice z dumą obserwowali występy swoich pociech, a nauczyciele – niczym doświadczeni kapitanowie – przekazali im symboliczne „mapy" do dalszej nauki. Cała uroczystość była pełna radości, wdzięczności i morskiej atmosfery, która łączy nasze przedszkole z nadmorską tradycją.

Warsztatowo i terenowo – interdyscyplinarnie i atrakcyjnie

Edukacja morska w wydaniu terenowym i warsztatowym – w naturalnym nadmorskim krajobrazie – aktywizuje wszystkie zmysły i stymuluje myślenie krytyczne. Odgrywa ważną rolę w poznawaniu świata przez najmłodszych. Poprzez warsztaty i wyjścia terenowe, dzieci są wprowadzane w świat przyrody, geografii i kultury morskiej w sposób przystępny i angażujący. Zamiast uczyć się o morzu z książek, mogą go dotknąć, poczuć i usłyszeć, co buduje silną i trwałą więź z otoczeniem. Ma to duże znaczenie dla kształtowania świadomości ekologicznej i poczucia odpowiedzialności za środowisko już od najmłodszych lat.

Dzieci, zbierając muszelki czy obserwując mewy, uczą się zadawać pytania i szukać na nie odpowiedzi. Wspólne przeżywanie przygody w naturalnym środowisku wzmacnia więzi społeczne, uczy empatii i odpowiedzialności za innych członków grupy. Takie zajęcia, wplecione w kalendarz przedszkolny, stanowią nieocenione narzędzie do wszechstronnego rozwoju dziecka, łącząc radość z nauki z beztroską zabawą.

Terenowa i warsztatowa edukacja morska wpleciona w realizację edukacji przedszkolnej stymuluje ciekawość i naturalną potrzebę eksploracji. Łączy teorię z praktyką, co ułatwia zrozumienie złożonych zjawisk – nie tylko przyrodniczych. Sprzyja rozwijaniu umiejętności społecznych poprzez pracę w grupie podczas warsztatów i wspólnego odkrywania nadmorskich tajemnic. Poprzez fizyczne angażowanie dzieci, sprzyja zdrowiu, rozwojowi motorycznego i kształtowaniu dobrych nawyków prozdrowotnych.

Korzyści z wdrożenia edukacji morskiej w formie warsztatowej i terenowej są bardzo wszechstronne. Obejmują m.in. rozwój sensomotoryczny – dzieci rozwijają sprawność manualną (np. podczas budowania modeli statków) oraz dużą motorykę (np. podczas zabawy w piasku i wodzie); wzrost kreatywności i wyobraźni – swobodna zabawa nad morzem i tematyczne warsztaty (np. o piratach, syrenach) pobudzają wyobraźnię i zachęcają do twórczego myślenia; rozwój poznawczy – dzieci poznają nowe pojęcia, fakty o zwierzętach morskich i geografii, a także uczą się prostych zasad fizyki i przyrody; wzmocnienie więzi z naturą – bezpośredni kontakt z nadmorskim środowiskiem buduje szacunek dla przyrody i uczy, jak ją chronić.

***

W nowym roku szkolnym 2025/2026 sieć animatorów edukacji morskiej będzie kontynuowała swoje działania. Zachęcamy do udziału w jej spotkaniach. Będziemy wspólnie szukać wciąż nowych pomysłów na aktywne włączanie edukacji morskiej i żeglarskiej do podstaw programowych nauczania szkolnego i przedszkolnego.

Joanna Czerska
Nauczycielka Miejskiego Przedszkola nr 3 w Ustce. W roku szkolnym 2024/2025 laureatka konkursu dla nauczycieli na scenariusz zajęć o tematyce morskiej „Zajęcia na fali" organizowanego przez PODN w Słupsku oraz zdobywczyni wyróżnienia w wojewódzkim konkursie na scenariusz i realizację warsztatów plastycznych, organizowanym przez Pomorską Bibliotekę Pedagogiczną w Gdańsku.

Iwona Poźniak-Szewczyk
Konsultant ds. edukacji morskiej i projektów edukacyjnych, koordynator Pomorskiego Programu Edukacji Morskiej w Pomorskim Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku. Koordynator sieci współpracy i samokształcenia animatorów edukacji morskiej w szkołach i placówkach oświatowych województwa pomorskiego.

Mariusz Barański

Konferencje metodyczne PODN w Słupsku inaugurujące rok szkolny 2025/2026

Konferencje odbyły się w dniach 27 i 29 sierpnia 2025 r. w Zespole Szkół w Chojnicach oraz w siedzibie Pomorskiego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku. Spotkania, które zgromadziły ponad 120 dyrektorów i nauczycieli miały podobny program i przebiegały w atmosferze wymiany doświadczeń oraz zapoznawania się z najnowszymi rozwiązaniami i zmianami w polskim systemie edukacji. Uczestników powitali dyrektor PODN w Słupsku dr Kinga Mielczarek oraz wicedyrektor Mariusz Barański, którzy przedstawili porządek konferencji i złożyli życzenia na nowy rok szkolny – wytrwałości, sukcesów oraz satysfakcji z pracy dydaktycznej i wychowawczej, podkreślając znaczenie ciągłego rozwoju zawodowego. Następnie głos zabrali przedstawiciele Pomorskiego Kuratora Oświaty – m.in. starszy wizytator Bronisław Kisiel, którzy przedstawił najważniejsze zmiany w prawie oświatowym.

Od 1 września 2025 roku weszły w życie istotne zmiany uregulowane ustawą z 25 lipca 2025 roku, mające na celu podniesienie prestiżu zawodu nauczyciela poprzez poprawę warunków pracy, wynagrodzeń oraz ochrony prawnej. Zmiany obejmowały m.in. skrócenie okresu zatrudnienia nauczyciela początkującego na umowie na czas określony z dwóch do jednego roku szkolnego oraz wzmocnienie roli mentora. Zaktualizowano także zasady oceny pracy, ustalania pensum, wynagrodzenia za godziny ponadwymiarowe i zastępstwa, a także podwyższono nagrody jubileuszowe i odprawy emerytalne. Wprowadzono nowe zasady wydawania orzeczeń o potrzebie kształcenia specjalnego przez poradnie psychologiczno-pedagogiczne oraz rozszerzono grono zatrudnianych specjalistów o doradcę zawodowego. Zwiększono także z 6 do 9 godzin tygodniowo limit godzin zajęć specjalistów w niepublicznych przedszkolach i szkołach, zatrudnionych na innych podstawach niż umowa o pracę. `Wprowadzono wymóg posiadania przez cudzoziemców uczących się w szkołach policealnych certyfikatu znajomości języka polskiego na poziomie co najmniej B1.

Zmiany obejmowały także: uregulowanie urlopu dla poratowania zdrowia, umożliwienie przedłużenia stanowiska dyrektora oraz likwidację godzin dostępności dla nauczycieli. Ujednolicono przepisy dotyczące ochrony przedemerytalnej, a także uproszczono organizację pracy związanej z zastępstwami, co ma na celu zapewnienie sprawiedliwego wynagrodzenia i lepszą organizację pracy. Ponadto ustawa „LEX Kamilek" zwalnia rodziców z obowiązku przedstawiania informacji z Krajowego Rejestru Karnego. Nowe przepisy mają istotne znaczenie dla stabilności i jakości systemu edukacji oraz zwiększenia wsparcia dla nauczycieli i uczniów.

Po części ogólnej uczestnicy wybrali zajęcia warsztatowe prowadzone przez doradców metodycznych i konsultantów. Doradca geografii Agnieszka Pobrucka poprowadziła warsztaty „Geograficzny start w nowy rok szkolny 2025/2026. Wyzwania i pomysły w nauczaniu geografii", podczas których przedstawiła: ofertę edukacyjną Centrum Nauki Kopernik pod hasłem „Kosmos w szkole", scenariusze lekcji i filmy dydaktyczne Centrum Edukacji Obywatelskiej z naciskiem na edukację ekologiczną. Omówiła także propozycje materiałów edukacyjnych World Wide Fund for Nature (Światowy Fundusz na rzecz Przyrody) i Polskiej Akcji Humanitarnej oraz podkreśliła znaczenie interdyscyplinarnej, problemowej i projektowej pracy uczniów w ramach programu STEM (Science, Technology, Engineering, Mathematics). W dalszej części warsztatów odbyły się konsultacje dotyczące edukacyjnej oferty wydawnictwa Nowa Era – Smartbook, umożliwiające wymianę doświadczeń i pomysłów na wykorzystanie materiałów. W trakcie dyskusji zwrócono uwagę na rolę nowoczesnych technologii i multimediów oraz konieczność integrowania treści przyrodniczych z edukacją obywatelską i ekologiczną.

Doradca ds. matematyki Ziemowit Krencewicz przedstawił warsztaty „O czym marzą matematycy", podczas których uczestnicy odbyli podróż przez historię inspiracji matematycznych, poczynając od Talesa i jego koncepcji instrumentów finansowych przypominających dzisiejsze opcje giełdowe, przez zastosowanie matematyki w ekonomii XIX i XX wieku, aż do czasów współczesnych. Szczególną uwagę poświęcono roli matematyki w codziennej pracy oraz wyzwaniom finansowania szkół, pokazując jej wartość intelektualną i praktyczną.

Dorota Kojder-Wróblewska, doradczyni ds. edukacji wczesnoszkolnej, zorganizowała warsztaty

„Ja w grupie rówieśniczej – porozmawiajmy o emocjach”, które miały na celu wsparcie nauczycieli w pracy wychowawczej. Przedstawiono praktyczne zastosowania gier i zabaw integracyjnych rozwijających empatię, współpracę oraz umiejętności rozwiązywania konfliktów. Uczestnicy zapoznali się również z opowiadaniami terapeutycznymi, które pomagają w rozmowach o emocjach i trudnych sytuacjach społecznych. Doradczyni zachęcała do organizowania spotkań klasowych wzmacniających więzi i odpowiedzialność za wspólnotę, udostępniając gotowe scenariusze i schematy organizacyjne.

Marlena Hałas, doradczyni metodyczna dla wychowawców świetlic i internatów, prowadziła warsztaty „Wspieranie dobrostanu dzieci i młodzieży, ich zdrowia psychicznego”. Omówiła definicję dobrostanu i zdrowia psychicznego dzieci oraz najczęstsze problemy z tym związane. Zaprezentowała praktyczne metody wsparcia zdrowia psychicznego uczniów, techniki rozpoznawania kryzysów oraz przykłady skutecznych interwencji. Podkreśliła rolę współpracy ze środowiskiem rodzinnym i lokalnym oraz budowania sieci wsparcia.

Joanna Kierul-Cieślak, doradczyni ds. języka polskiego, zorganizowała warsztaty „Wyzwania i możliwości. Wykorzystanie literatury i kultury w edukacji – inspiracje na nowy rok szkolny 2025/2026”. Omówiła nową ocenę funkcjonalną wprowadzoną od września 2025 roku, która wspiera edukację włączającą, koncentrując się na codziennym funkcjonowaniu uczniów z autyzmem i innymi niepełnosprawnościami zamiast jedynie na wynikach nauczania. Przedstawiła również terminy i organizację egzaminu ósmoklasisty oraz praktyczne wskazówki dotyczące przygotowania uczniów, a także podkreśliła rolę współczesnego nauczyciela jako przewodnika rozwijającego kompetencje językowe i kulturowe oraz korzystającego z nowoczesnych technologii.

Robert Kozłowicz, konsultant ds. aktywności sportowej i edukacji zdrowotnej, poprowadził warsztaty „Edukacja zdrowotna jako nowy przedmiot szkolny – wyzwania i perspektywy”. Przybliżył podstawę programową nowego przedmiotu, omówił fakty i mity dotyczące zdrowia seksualnego oraz materiały dostępne na Zintegrowanej Platformie Edukacyjnej i w Ośrodku Rozwoju Edukacji. Przygotował nauczycieli do obowiązkowych spotkań z rodzicami i zaprezentował ulotki informacyjne. Przedstawił również formy wsparcia oferowane przez Pomorski Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli, w tym sieci współpracy i cykle warsztatów dotyczące m.in. postaw prozdrowotnych, profilaktyki uzależnień czy cyberbezpieczeństwa. W trakcie zajęć odbyła się dyskusja na temat dezinformacji i fake newsów związanych z wprowadzeniem nowego przedmiotu.

Konferencje okazały się wartościowym momentem na odświeżenie wiedzy o zmianach w edukacji oraz zdobycie praktycznych narzędzi, które mogą wspierać nauczycieli w codziennej pracy w nowym roku szkolnym. Serdecznie zapraszamy do korzystania z bogatej oferty szkoleniowej PODN w Słupsku – razem zadbajmy o rozwój i inspiracje w edukacji!

Mariusz Barański
Wicedyrektor Pomorskiego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku.

Anna Chmiel, Bilal Satici

Polsko-litewsko-szwedzki projekt na rzecz mniejszości narodowych
WIZYTA STUDYJNA W KALMARZE

W dniach 4-5 września 2025 roku delegacje z Polski i Litwy wzięły udział w wizycie studyjnej w szwedzkim Kalmarze, zorganizowanej w ramach projektu „Baltic sea neighborhood" finansowanego z Funduszy Instytutu Szwedzkiego. Spotkanie było okazją do wymiany doświadczeń i dobrych praktyk w zakresie działań na rzecz mniejszości narodowych oraz rozwoju współpracy w regionie Morza Bałtyckiego.

Uczestnicy

W skład polskiej delegacji weszli: Katarzyna Michalska (Fundacja Wsparcia Rozwoju Społecznego „Jantar"), Anna Chmiel (Pomorski Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku), Bilal Satici (Polsko-Tureckie Stowarzyszenie „Turkus") oraz Daniel Dobka (Dział Promocji Powiatu Kartuskiego). Stronę litewską reprezentowała Ilona Kabošytė wraz z zespołem z Działu Kultury Miasta Kłajpeda.

Spotkania i prezentacje

Program rozpoczął się w Bibliotece Miejskiej w Kalmarze, gdzie gospodarze – przedstawiciele władz i instytucji kultury – zaprezentowali działania miasta i regionu na rzecz społeczności lokalnych oraz mniejszości narodowych. Wielkim zaskoczeniem było znalezienie wśród zasobów bibliotecznych regałów z literaturą w różnych językach, w tym polskojęzycznych. To ciekawy i bardzo przyjazny sposób zachęcania mniejszości narodowych do korzystania z całej infrastruktury biblioteki.

Stina Nordström z Urzędu Miasta Kalmar omówiła sytuację pięciu mniejszości narodowych w Szwecji: Saamów, Szwedzkich Finów, Żydów, Romów i Tornedalczyków. Z kolei Veronika Nilsson i Caroline Arvill przedstawiły ustawę o bibliotekach, w której zapisane są obowiązki wobec mniejszości. Caroline zwróciła uwagę na trudności w docieraniu do grup mniejszościowych i promowaniu usług bibliotecznych skierowanych do nich.

Duże zainteresowanie wzbudziła prezentacja Raisy Leussu, kierującej pracami nad rozwijaniem oferty dla użytkowników posługujących się językami mniejszości. Zaprezentowała ona m.in. aplikacje umożliwiające dostęp do książek i czasopism w językach narodowych (*Bläddra, Legimus, Pressreader, Polarbiblio*).

O możliwościach finansowania działań wspierających mniejszości narodowe opowiedzieli Annika Claesson z Instytutu Szwedzkiego oraz Johan Lundbäck – odpowiedzialny za rozwój projektów w regionie Kalmar w ramach programu **Interreg South Baltic**.

Goście mieli okazję zwiedzić również Miejskie Centrum Kultury Strömmen, które oferuje mieszkańcom m.in. studio muzyczne, sale do nauki gry na instrumentach oraz scenę koncertowo-teatralną na 300 osób.

Warsztaty i dyskusje

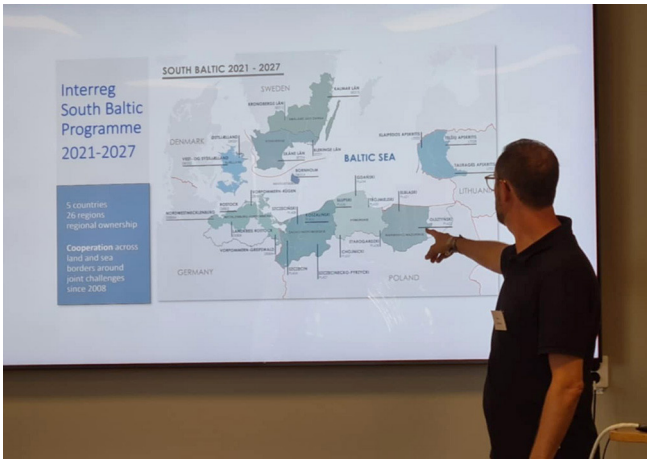
Podczas wizyty odbyły się także warsztaty na temat przyszłej współpracy, które pozwoliły wypracować wspólne wnioski:

- wyzwania w pracy z mniejszościami narodowymi w poszczególnych krajach,
- potencjalni partnerzy (ngo, jst, uniwersytety, departamenty…), którzy mogą wspierać realizację projektów,
- wyzwania i wartość dodana współpracy międzynarodowej na rzecz mniejszości narodowych.

Kolejny dzień rozpoczął się od podsumowania warsztatów, a następnie uczestnicy wysłuchali wystąpień ekspertów. Laila Bækkevold z Muzeum Glomdal w Norwegii przedstawiła metody pracy z Romami i innymi mniejszościami, natomiast Marie B. Hagsgård – ekspertka Rady Europy omówiła zalecenia wynikające z Konwencji ramowej o ochronie mniejszości narodowych. Katarzyna Michalska, zwróciła uwagę na potrzebę współpracy z niezależnymi ekspertami naukowymi, którzy mogliby dostarczać rzetelnych i aktualnych informacji o mniejszościach narodowych. Na zakończenie uczestnicy spotkali się z Adamem Normanem, koordynatorem projektów międzynarodowych w Muzeum Regionu Kalmar, gdzie mieli okazję zwiedzić lokalne ekspozycje.

Nowe perspektywy

Wizyta w Kalmarze stała się nie tylko okazją do poznania szwedzkich rozwiązań w zakresie pracy z mniejszościami narodowymi, lecz także punktem wyjścia do pogłębiania współpracy polsko-litewsko-szwedzkiej w ramach projektów międzynarodowych.

Anna Chmiel
Starszy specjalista ds. programów i projektów finansowanych zw środków zewnętrznych w PODN w Słupsku.

Bilal Satici
Polsko-Tureckie Stowarzyszenie „Turkus".

dr Irena Domnik, dr Zofia Lewandowska

NWD i NWW dwóch liczb całkowitych dodatnich w zadaniach konkursowych

Liga Matematyczna im. Zdzisława Matuskiego to wieloetapowy konkurs matematyczny organizowany przez Instytut Nauk Ścisłych i Technicznych Uniwersytetu Pomorskiego w Słupsku we współpracy z I Liceum Ogólnokształcącym im. Bolesława Krzywoustego w Słupsku. Liga towarzyszy uczniom szkół podstawowych w dwóch kategoriach: klasy IV-VI oraz VII-VIII oraz uczniom szkół ponadpodstawowych, od października do kwietnia. Wszyscy, którzy z ogromnej liczby (ponad 1200 uczestników) dotrą do finału muszą w trakcie konkursu rozwiązać 25 różnorodnych nieszkolnych, wyjątkowych zadań konkursowych.

W każdej dziedzinie „trening czyni mistrza". Podobnie jest w matematyce. Intelektualna przygoda z matematyką zaczyna się od małych sukcesów związanych z poprawnym rozwiązaniem zadania. Doprowadzenie zadania do wyniku, zwłaszcza w szkole podstawowej, wymaga zrozumienia zagadnienia, pomysłowości, kreatywności, logicznego myślenia i wnioskowania. Ze względu na wyjątkowe zasady konkursu, podczas rozwiązywania zadań etapu domowego można korzystać z pomocy nauczyciela matematyki, rodziców, rodzeństwa, kolegów, podręczników, zbiorów zadań konkursowych.

W tym artykule prezentujemy rozwiązania kilku zadań ligowych z teorii liczb związanych z pojęciem Największego Wspólnego Dzielnika (NWD) i Najmniejszej Wspólnej Wielokrotności (NWW) dwóch liczb całkowitych dodatnich. Wzorowanie się na prezentowanych rozwiązaniach pomoże uczniom we własnych próbach dojścia do wyniku, a nauczycielom da wsparcie merytoryczne w pracy z uczniami uzdolnionymi matematyczne.

Na początek kilka definicji

DEFINICJA 1. Mówimy, że liczba całkowita a jest podzielna przez liczbę całkowitą b, jeżeli istnieje taka liczba całkowita c, że a=bc. Liczbę b nazywamy dzielnikiem liczby a, o liczbie a mówimy, że jest wielokrotnością liczby b.

DEFINICJA 2. Niech a i b będą liczbami całkowitymi, przy czym a i b nie są jednocześnie zerami. Największym wspólnym dzielnikiem liczb a i b nazywamy liczbę całkowitą d spełniającą warunki:

1. d dzieli a i d dzieli b;
2. dla każdej liczby całkowitej c takiej, że c dzieli a i c dzieli b zachodzi nierówność $c \le d$.

Największy wspólny dzielnik liczb a i b będziemy oznaczać NWD{a, b}.

DEFINICJA 3. Liczby całkowite a i b, które nie są jednocześnie zerami, nazywamy względnie pierwszymi, jeżeli NWD{a, b}=1.

DEFINICJA 3. Niech a i b będą liczbami całkowitymi różnymi od zera. Najmniejszą wspólną wielokrotnością liczb a i b nazywamy liczbę całkowitą d spełniającą warunki:

1. a dzieli d i b dzieli d;
2. dla każdej liczby całkowitej c takiej, że a dzieli c i b dzieli c zachodzi nierówność $d \le c$.

Najmniejszą wspólną wielokrotność liczb a i b będziemy oznaczać NWW{a, b}.

Kilka zadań z Ligi Matematycznej

ZADANIE 1 (szkoła podstawowa, klasy VII-VIII, ćwierćfinał, 2023)

Znajdź wszystkie pary dodatnich liczb całkowitych (a, b) takie, że NWD{a, b}=12, NWW{a, b}=432.

ROZWIĄZANIE. Największy wspólny dzielnik dodatnich liczb całkowitych a, b jest równy 12, więc obie liczby są wielokrotnościami 12. Wobec tego $a=12a_1$, $b=12b_1$, gdzie a_1, b_1 są dodatnimi liczbami całkowitymi takimi, że NWD$\{a_1, b_1\}=1$. Skorzystamy teraz z założenia NWW{a, b}=432. Zatem $12a_1b_1=432$. Dzielimy równanie stronami przez 12 otrzymując $a_1b_1=36$. Iloczyn dwóch liczb naturalnych jest równy 36 w następujących przypadkach:

1. $a_1=1$, $b_1=36$. Wtedy a=12, b=432.
2. $a_1=2$, $b_1=18$, ale te liczby nie są względnie pierwsze, więc nie spełniają warunków zadania.
3. $a_1=3$, $b_1=12$, ale NWD{3, 12}=3, więc te liczby nie są względnie pierwsze.
4. $a_1=4$, $b_1=9$. Stąd a=48, b=108.
5. $a_1=6$, $b_1=6$. Te liczby nie są względnie pierwsze.

Odpowiedź. Warunki zadania spełniają pary dodatnich liczb całkowitych (12,432) , (432, 12), (48, 108), (108, 48).

ZADANIE 2 (szkoła podstawowa, klasy VII-VIII, finał, 2023)
Wyznacz takie liczby całkowite dodatnie a, b, że NWD{a, b}=8 oraz NWW{a, b}=168.
ROZWIĄZANIE. Niech a i b będą szukanymi całkowitymi liczbami dodatnimi. Ponieważ NWD{a, b}=8, więc $a=8a_1$, $b=8b_1$, gdzie a_1, b_1 są liczbami całkowitymi dodatnimi takimi, że NWD{a_1, b_1}=1. Z warunku NWW{a, b}=168 wynika, że $8a_1b_1=168$. Stąd $a_1b_1=21$. Liczbę 21 można przedstawić jako iloczyn dwóch liczb całkowitych dodatnich na dwa sposoby $1\cdot21$ oraz $3\cdot7$. Rozważmy każdą z tych możliwości:
1. Jeżeli $a_1=1$, $b_1=21$, to $a=8\cdot1=8$, $b=8\cdot21=168$.
2. Niech $a_1=3$, $b_1=7$. W rezultacie $a=8\cdot3=24$, $b=8\cdot7=56$.

Zauważmy, że nie bierzemy pod uwagę rozwiązań symetrycznych (jak w poprzednim zadaniu, bo należało znaleźć liczby a, b (nie pary (a, b), gdzie kolejność w parze jest istotna).
Odpowiedź. Istnieją dwa rozwiązania zadania: a=8, b=168 oraz a=24, b=56.

ZADANIE 3 (szkoła podstawowa, klasy VII-VIII, etap szkolny, październik 2024)
Wyznacz takie dwucyfrowe liczby całkowite dodatnie a, b, że NWD{a, b}=6, NWW{a, b}=90 oraz a>b.
ROZWIĄZANIE. Niech a i b będą szukanymi całkowitymi liczbami dodatnimi dwucyfrowymi. Ponieważ NWD{a, b}=6, więc $a=6a_1$, $b=6b_1$, gdzie a_1, b_1 są liczbami całkowitymi dodatnimi takimi, że NWD{a_1, b_1}=1. Z drugiego warunku NWW{a, b}=90 wynika, że $6a_1b_1=90$. Stąd $a_1b_1=15$. Możliwe rozkłady liczby 15 na iloczyn dwóch liczb całkowitych dodatnich to $15\cdot1$ oraz $5\cdot3$. W rezultacie
1. $a_1=15$, $b_1=1$, więc $a=90$, $b=6$. To nie jest rozwiązanie zadania, bo b nie jest liczbą dwucyfrową.
2. Jeżeli $a_1=5$, $b_1=3$, to $a=30$, $b=18$.

Odpowiedź. Warunki zadania spełniają liczby a=30, b=18.

ZADANIE 4 (szkoła podstawowa, klasy VII-VIII, półfinał 2025)
Wyznacz wszystkie liczby całkowite dodatnie a, b takie, że NWD{a, b}=21 oraz ab=6174.
ROZWIĄZANIE. Niech a i b będą szukanymi całkowitymi liczbami dodatnimi. Ponieważ NWD{a, b}=21, więc $a=21a_1$, $b=21b_1$, gdzie a_1, b_1 są liczbami całkowitymi dodatnimi takimi, że NWD{a_1, b_1}=1. Z założenia iloczyn liczb a, b jest równy 6174. Zatem $21a_1\cdot21b_1=6174$ oraz $a_1b_1=14$, co rozkłada się na iloczyny dwóch liczb całkowitych dodatnich $1\cdot14$ oraz $2\cdot7$. Rozważmy obie możliwości:
1. $a_1=1$, $b_1=14$, więc $a=21$, $b=294$.
2. Jeżeli $a_1=2$, $b_1=7$. W rezultacie $a=42$, $b=147$.

Odpowiedź. Warunki zadania spełniają liczby a=21, b=294 oraz a=42, b=147.
Analogicznie można rozwiązać

ZADANIE 5 (szkoła podstawowa, klasy VII-VIII, finał 2025)
Wyznacz wszystkie liczby całkowite dodatnie a, b takie, że NWD{a, b}=21 oraz ab=2700.

ZADANIE 6 (szkoła podstawowa, klasy VII-VIII, listopad 2018)
Wyznacz wszystkie pary liczb całkowitych dodatnich (a, b) takie, że NWD{a, b}=30 oraz a+b=240.
ROZWIĄZANIE. Niech a i b będą szukanymi całkowitymi liczbami dodatnimi. Z treści zadania NWD{a, b}=30, więc $a=30a_1$, $b=30b_1$, gdzie a_1, b_1 są liczbami całkowitymi dodatnimi takimi, że NWD{a_1, b_1}=1. Suma liczb a, b jest równy 240. Zatem $0a_1+30b_1=240$, więc $a_1+b_1=8$. Ten warunek spełniają pary liczb (1, 7), (2, 6), (3, 5), (4, 4), (5, 3), (6, 2), (7, 1). Ze względu na założenie, że liczby a_1, b_1 są względnie pierwsze, rozwiązaniem równania są pary (1, 7), (3, 5), (5, 3), (7, 1). Ostatecznie warunki zadania spełniają pary liczb (30, 210), (90, 150), (150, 90), (210, 30).
Odpowiedź. Istnieją cztery pary liczb całkowitych dodatnich spełniające warunki zadania:
(30, 210), (90, 150), (150, 90), (210, 30).
Można dla ćwiczenia rozwiązać zadanie podobne

ZADANIE 7 (szkoła podstawowa, klasy VII-VIII, półfinał 2019)
Wyznacz wszystkie pary liczb całkowitych dodatnich (a, b) takie, że NWD{a,b}=40 oraz a+b=320.

ZADANIE 8 (szkoła podstawowa, klasy VII-VIII, finał 2017)
Ania i Bartek odrabiają pracę domową. Ania ma znaleźć najmniejszą liczbę naturalną podzielną przez sześć kolejnych liczb nieparzystych, a Bartek – najmniejszą liczbę naturalną podzielną przez osiem kolejnych liczb parzystych. Czyja liczba będzie mniejsza?
ROZWIĄZANIE. Najmniejsza liczba naturalna podzielna przez sześć kolejnych liczb nieparzystych to NWW{1, 3, 5, 7, 9, 11}=$5\cdot7\cdot9\cdot11$=3465. Zatem Ania znalazła liczbę 3465.
Najmniejsza liczba naturalna podzielna przez osiem kolejnych liczb naturalnych parzystych jest równa NWW{2, 4, 6, 8, 10, 12, 14, 16}=$16\cdot7\cdot3\cdot5$=1680. Jest to liczba uzyskana przez Bartka.
Odpowiedź. Liczba wyznaczona przez Bartka jest mniejsza.

ZADANIE 9 (szkoła podstawowa, gimnazjum, grudzień 2007)
Liczby całkowite dodatnie a i b spełniają równość NWD{a, b}+NWW{a, b}=a+b. Wykaż, że jedna z liczb a, b dzieli drugą.

ROZWIĄZANIE. Oznaczmy d=NWD{a, b}. Wówczas istnieją względnie pierwsze liczby całkowite dodatnie a_1 i b_1 takie, że $a=da_1$, $b=db_1$. Wtedy NWW{a, b}=da_1b_1. Na mocy założenia NWD{a, b}+NWW{a, b}=a+b, więc d+ $da_1b_1=da_1+db_1$. Dzieląc stronami przez d otrzymujemy równanie $1+ a_1b_1=a_1+b_1$, które można zapisać równoważnie $(a_1-1)(b_1-1)=0$. Ten iloczyn jest równy zero wtedy i tylko wtedy, gdy $a_1=1$ lub $b_1=1$. Wobec tego NWD{a, b}= $da_1b_1=db_1=b$ lub NWD{a, b}= $da_1b_1=da_1=a$. Stąd wniosek, że b dzieli a lub a dzieli b.

Mamy nadzieję, że rozwiązania zadań z tematu NWD i NWW dwóch liczb całkowitych dodatnich będą nie tylko efektywnym treningiem przed konkursem, ale też źródłem satysfakcji z samodzielnego rozwikłania problemów.

Uczniów zapraszamy do udziału w jubileuszowej **XXV edycji Ligi Matematycznej** w roku szkolnym 2025/2026. Jak zwykle, zaczynamy 15 października publikacją pierwszego zestawu zadań domowych.

dr Irena Domnik
Nauczyciel akademicki Instytutu Nauk Ścisłych i Technicznych Uniwersytetu Pomorskiego w Słupsku. Współorganizatorka XXIV edycji konkursu Liga Matematyczna im. Zdzisława Matuskiego. Współautorka „Zbioru zadań z topologii ogólnej z rozwiązaniami" oraz pięciu tomów „Zostań mistrzem matematyki. Zbiór zadań z ligi matematycznej z rozwiązaniami".

dr Zofia Lewandowska
Dyrektorka Instytutu Nauk Ścisłych i Technicznych Uniwersytetu Pomorskiego w Słupsku. Współorganizatorka XXIV edycji konkursu Liga Matematyczna im. Zdzisława Matuskiego. Współautorka „Zbioru zadań z topologii ogólnej z rozwiązaniami" oraz pięciu tomów „Zostań mistrzem matematyki. Zbiór zadań z ligi matematycznej z rozwiązaniami".

Jubileusz Ligi Matematycznej

W roku akademickim 2025/2026 LIGA MATEMATYCZNA IM. ZDZISŁAWA MATUSKIEGO odbędzie się po raz DWUDZIESTY PIĄTY.

Przez 25 lat byliśmy świadkami rozwoju wielu matematycznych talentów, intelektualnych zmagań z trudnymi, a czasem przewrotnymi zadaniami konkursowymi, wspaniałych sukcesów i gorzkich porażek. Spotykaliśmy się z entuzjastami matematyki, logicznego myślenia i poprawnego matematycznego wnioskowania.

Od 25 lat nie przestają nas zadziwiać Wasze PIĘKNE UMYSŁY, kreatywność, determinacja, pracowitość i systematyczność. W każdym roku szkolnym Liga towarzyszy Wam od października do kwietnia. A mimo trzech etapów: domowych, półfinału i finału z każdym rokiem przybywa uczestników ligowych zmagań i szkół deklarujących swój udział. W roku 2024/2025 było Was aż 1262 – najwięcej w historii Ligi.

Ten wyjątkowy JUBILEUSZ obecności konkursu w życiu naukowym uczniów, nauczycieli i rodziców przede wszystkim regionu słupskiego, ale również innych zakątków Polski, chcielibyśmy uczcić wyjątkową publikacją. Dlatego chcemy Was, Byli i Obecni Uczestnicy, prosić o refleksje, wspomnienia, wrażenia z udziału w konkursie, anegdoty czy zapamiętane niezwykłe sytuacje. Chcielibyśmy się dowiedzieć, czy i jaki wpływ na Wasze późniejsze wybory kierunku studiów, drogi zawodowej miał udział w Lidze, czego Was nauczyła ta szlachetna rywalizacja, jakie uczucia towarzyszyły Wam podczas konkursu. Prosimy też Was, drodzy Nauczyciele i Rodzice napiszcie, dlaczego tak konsekwentnie i z poświęceniem kibicujecie Waszym Uczniom i Dzieciom.

Oczekujemy na Wasze wspomnienia i refleksje do końca października 2025 roku (prosimy o przesłanie na adres irena.domnik@upsl.edu.pl). Autorów zapraszamy na Galę XXV edycji Ligi Matematycznej.

Komitet Organizacyjny Ligi Matematycznej

Robert Kozłowicz

Rusz głową i ciałem
MATEMATYKA NA LEKCJACH WYCHOWANIA FIZYCZNEGO

Rozwój kompetencji matematycznych podczas lekcji wychowania fizycznego nie musi się wcale ograniczać do ćwiczeń organizacyjno-porządkowych typu: „Zbiórka, baczność, kolejno odlicz” lub liczenia punktów podczas zawodów sportowych. Współczesna szkoła coraz częściej dostrzega wartość korelacji międzyprzedmiotowej, a szczególnie połączenia matematyki z wychowaniem fizycznym. Takie podejście pozwala nie tylko uatrakcyjnić zajęcia, ale również sprawić, że uczniowie w praktyce doświadczają użyteczności wiedzy zdobytej na lekcjach „matmy”.

Matematyka w ruchu

Wychowanie fizyczne i matematyka mają ze sobą wiele wspólnego. Oba przedmioty uczą podejmowania decyzji, logicznego myślenia, analizy i planowania strategii. „Królowa nauk” rozwija te umiejętności w teorii, a sport pozwala je wykorzystać w praktyce. Na lekcjach WF uczniowie naturalnie posługują się jednostkami długości i czasu, dokonują pomiarów, porównują wyniki, obliczają średnie, a także tworzą zestawienia tabelaryczne czy wykresy. Mierzenie dystansu podczas biegu, liczenie powtórzeń ćwiczeń czy analiza wyników testów sprawnościowych stają się okazją do utrwalania wiedzy matematycznej.

Przykłady aktywności łączących matematykę i wychowanie fizyczne

Koło matematyczne

Uczniowie dobrani w pary siadają naprzeciw siebie, tworząc okrąg. Każdemu z nich przypisuje się numer: 1, 2, 3, 4, 5 itd.

- W pierwszej wersji zabawy nauczyciel wywołuje numer, np. „2”. Wtedy uczniowie z tym numerem wstają i biegną dookoła wszystkich siedzących. Wygrywa ten, kto szybciej wróci na swoje miejsce.
- W wersji trudniejszej nauczyciel podaje proste zadanie matematyczne, np. 2 + 2 = ?. Na ten sygnał podnoszą się uczniowie z numerem równym wynikowi działania – w tym przypadku „4”. Oni również biegną wokół siedzących, a wygrywa ten, kto szybciej wróci na miejsce. Poziom trudności i rodzaj działań zależy od kreatywności nauczyciela.

Kostki edukacyjne

Kostka z cyframi lub kropkami świetnie sprawdza się na zajęciach. Uczniowie rzucają kostką, odczytują liczbę i dobiegają do odpowiedniej karty lub przedmiotu oznaczonego cyfrą. Można też łączyć kostkę z innymi przyborami, np. poduszkami animacyjnymi, które dzieci przynoszą zgodnie z wyrzuconą liczbą.

Poduszki i chusta animacyjna

Poduszki rozłożone w rzędzie umożliwiają grę w klasy, a także zadania matematyczne – np. dodawanie i przynoszenie poduszki z liczbą będącą wynikiem działania. Kolorowa chusta pozwala na zabawy, w których dzieci zapamiętują numery, reagują na komendy nauczyciela, a przy okazji ćwiczą liczenie, koncentrację i refleks.

Woreczki i szarfy

Rzut woreczkami do wyznaczonego pola, liczenie celnych trafień i porównywanie wyników to proste zadania rachunkowe w ruchu. Woreczki z nadrukowanymi liczbami i znakami matematycznymi można wykorzystać do tworzenia równań. Dzieci, przenosząc woreczki w różny sposób, uczą się równocześnie równowagi, koordynacji i podstawowych działań matematycznych.

Eduballe – piłki, które uczą

Innowacyjnym narzędziem są piłki z literami, cyframi i znakami matematycznymi. Dzięki nim można prowadzić gry, w których uczniowie układają wyrazy, równania lub rozwiązują zadania tekstowe. Zabawy z eduballami rozwijają jednocześnie sprawność ruchową i umiejętności matematyczne, a dodatkowo wzmacniają integrację grupy. Eduballe można wykorzystywać na wiele sposobów – od prostych gier typu „berek cyfrowy” czy „dodaj i biegnij”, po bardziej rozbudowa-

ne scenariusze lekcji, w których uczniowie rozwiązują działania, tworzą równania albo współpracują przy budowaniu haseł i wyrazów. Dzięki zróżnicowanym kolorom i symbolom piłki pozwalają na łączenie aktywności ruchowej z edukacją językową i matematyczną. Badania prowadzone w ramach programu „Mały Mistrz" pokazują, że regularne korzystanie z eduballi zwiększa motywację uczniów, poprawia koncentrację i sprzyja integracji klasy. To narzędzie, które łączy zabawę z nauką i pozwala w atrakcyjny sposób realizować podstawę programową.

Gry terenowe i tory przeszkód

Matematyczny tor przeszkód to forma stacji zadaniowych – przy każdym ćwiczeniu czeka zadanie rachunkowe lub logiczne. Gra terenowa może obejmować pracę z mapą, skalą, obliczanie czasu przejścia trasy czy porównywanie wyników. To doskonała okazja do praktycznego wykorzystania matematyki w ruchu na świeżym powietrzu.

Dobre praktyki – „Baw się dobrze z liczbą Pi"

Przykładem ciekawej inicjatywy łączącej matematykę i sport jest cykliczna impreza sportowo-matematyczna „Baw się dobrze z liczbą Pi", organizowana przez Zespół Szkół Mechanicznych i Logistycznych w Słupsku. Wydarzenie odbywa się 14 marca – w Dniu Liczby π – i gromadzi uczniów słupskich szkół podstawowych. Pod honorowym patronatem Prezydentki Miasta Słupska młodzież rywalizuje w konkurencjach sportowych, matematycznych, strzeleckich i wspinaczkowych. Towarzyszą temu pokaz mody matematycznej, występy artystyczne oraz konkurs na najgorętszy doping.

Atmosfera wydarzenia łączy radość ruchu z pasją odkrywania matematyki, a współpraca nauczycieli wychowania fizycznego i matematyki pokazuje, że takie interdyscyplinarne inicjatywy mogą być świetnym przykładem dobrej praktyki edukacyjnej. Efekty i korzyści z organizacji takich imprez, w których łączymy matematykę z wychowaniem fizycznym są ogromne:

- uświadamiamy uczniom, że wiedza szkolna ma zastosowanie w życiu codziennym,
- rozwijamy myślenie matematyczne w atrakcyjnej formie,
- zwiększamy motywację do nauki,
- wspieramy koncentrację, spostrzegawczość i pamięć,
- budujemy pozytywne emocje wokół nauki,
- pozwalamy na integrację treści międzyprzedmiotowych.

Lekcje wychowania fizycznego mogą być jednocześnie świetną okazją do rozwijania kompetencji matematycznych. Wystarczy wprowadzić do zajęć proste przybory – kostki, poduszki, woreczki, chusty czy eduballe – aby matematyka stała się bliska, praktyczna i zrozumiała. Warto też korzystać z okazji takich jak: Światowy Dzień Liczby Pi, Dzień Matematyki czy Światowy Dzień Tabliczki Mnożenia, i łączyć je z różnymi formami ruchu. Takie wydarzenia pokazują, że matematyka i sport świetnie się uzupełniają i mogą być inspirujące zarówno dla uczniów, jak i dla nauczycieli

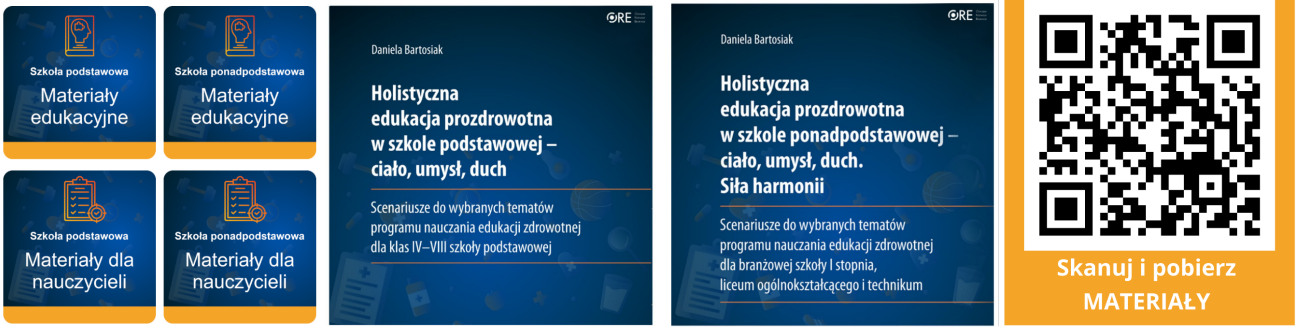
Netografia:

- Gry i zabawy z eduballami, Zeszyty edukacyjne programu mały mistrz, NR 2/2016, https://eduball.awf.wroc.pl/eduball-publikacje/ [dostęp: 05.09.2025]
- Małgorzata Bieńkowska, Jak rozwijać kompetencje matematyczne uczniów na zajęciach wychowania fizycznego na II etapie edukacyjnym?, Skrypty belfra, Nr 20, Dolnośląski Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli we Wrocławiu Filie w Jeleniej Górze, Legnicy, Wałbrzychu, https://dodn.dolnyslask.pl/materialy/skryptybelfra/SkrBNr20.pdf [dostęp: 05.09.2025]

Robert Kozłowicz
Nauczyciel konsultant ds. aktywności sportowej i edukacji zdrowotnej w Pomorskim Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku.

EDUKACJA ZDROWOTNA

Na stronie Zintegrowanej Platformy Edukacyjnej (ZPE) dostępne są przykładowe programy nauczania, materiały edukacyjne dla uczniów i nauczycieli oraz scenariusze lekcji, poradniki, informatory, dopasowane do poziomu szkoły podstawowej i ponadpodstawowej. Zachęcamy do korzystania!

Materiały dostępne na stronie: https://zpe.gov.pl/edukacja-zdrowotna

Dorota Iwanowicz

Zagadkowa lekcja patriotyzmu
KTO TY JESTEŚ? POLAK MAŁY

Współczesna edukacja dziecka młodszego coraz częściej sięga po metody aktywizujące, które angażują emocje, wyobraźnię i współpracę w grupie. Jedną z takich metod jest escape room edukacyjny – forma zabawy łącząca elementy gry terenowej, zagadek logicznych i pracy zespołowej. W niniejszym artykule przedstawiam autorski projekt pokoju zagadek pt. **„Kto Ty jesteś? Polak mały”**, przygotowany z okazji Narodowego Święta Niepodległości. Tematyka ta wpisuje się w dwa kierunki polityki oświatowej państwa 2025/2026: *Szkoła miejscem edukacji obywatelskiej – kształtowanie postaw patriotycznych, społecznych i obywatelskich* oraz *Wspieranie aktywności poznawczej i poczucia sprawczości ucznia poprzez promowanie (...) metod aktywizujących w dydaktyce.*

Escape room to nie tylko świetna zabawa, ale też doskonała okazja do rozwijania kompetencji kluczowych: logicznego myślenia, współpracy, czytania ze zrozumieniem, kodowania, a przede wszystkim – budowania postaw patriotycznych i tożsamości narodowej.

Cele ogólne:
- rozwijanie postaw patriotycznych i tożsamości narodowej,
- wzbogacenie i utrwalanie wiedzy o Święcie Niepodległości,
- kształtowanie umiejętności współpracy i logicznego myślenia,
- wprowadzenie elementów kodowania i szyfrowania w edukacji wczesnoszkolnej.

Grupa docelowa:
uczniowie klas I-III szkoły podstawowej.

Szczegóły organizacyjne i przygotowanie:
1. **Materiały i pomoce dydaktyczne.** Wszystkie zadania do escape roomu (a jest ich sześć) są dostępne w gotowej wersji do wydruku – wystarczy zeskanować kod QR umieszczony w artykule i pobrać materiał. Pakiet, oprócz zadań, zawiera również dyplomy i medale dla uczniów. Warto je wydrukować, bo mogą być formą nagrody i uznania za udział w zabawie.
2. **Przygotowanie sali lekcyjnej**. Wydrukowane zagadki należy schować na przykład w kopertach, pudełkach, książkach lub szufladach, wykorzystując przestrzeń klasy. Warto też przygotować wystrój sali tak, by wprowadzał w tematykę pokoju zagadek.
3. **Wskazówki**. Aby uczniowie mogli znaleźć kolejne zagadki muszą otrzymać podpowiedź, gdzie ich szukać. To, w jaki sposób uczniowie otrzymają wskazówki do kolejnych zadań zależy od nauczyciela. Podpowiedzi można napisać na kartce i włożyć do kopert z zadaniami lub – aby uatrakcyjnić zabawę – zakodować w kodach QR. Podpowiedzi (czy to napisane na kartce czy zakodowane qr kodem) muszą zawierać konkretną informację, np.: „Szukajcie zadania nr 1 w niebieskim pudle pod oknem”; „Szukajcie zadania nr 2 w książce pt. „Historia Polski w obrazkach”, którą znajdziecie na półce z książkami. W kopercie z zadaniem nr 1 powinna być podpowiedź, gdzie szukać zadania numer 2, a w kopercie z zadaniem nr 2 – podpowiedź do zadania numer 3, itd.

   Przykładowy generator kodów QR, w którym można dodać ładną ramkę i tekst: https://www.websiteplanet.com/pl/webtools/free-qr-code-generator.
4. **Wprowadzenie**. W pakiecie z materiałami do wydruku jest też list od superbohatera, odczytanie którego będzie wprowadzeniem do zabawy. List należy wydrukować i włożyć do koperty zaadresowanej do klasy. Kopertę można położyć w widocznym miejscu w sali lub poprosić pracownika szkoły (np. sekretarkę, woźną) o jej przyniesienie, by wzbudzić zainteresowanie uczniów.

Przebieg zabawy

1. Wprowadzenie – list od superbohatera
Zabawa rozpoczyna się od otrzymania i odczytania listu wprowadzającego. Narracja ma charakter dostosowany do percepcji dziecka, opowiada o zniknięciu

Polski z mapy Europy i powrocie niepodległości dzięki superbohaterowi – Józefowi Piłsudskiemu. Z listu uczniowie dowiadują się też, że w klasie ukryto zagadki, których rozwiązania, ułożone w odpowiedniej kolejności, utworzą hasło końcowe („Kto Ty jesteś? Polak mały"). Wprowadzeniem do zabawy może być też film, nagranie lub inna forma przekazu, która zainteresuje dzieci.

2. Rozwiązywanie zadań i poszukiwanie kolejnych

Uczniowie po odczytaniu listu od superbohatera otrzymują pierwszą wskazówkę, gdzie należy szukać zadania nr 1. Po rozwiązaniu zadania nr 1, dzięki podpowiedzi odnajdują zadanie nr 2. I tak rozwiązują kolejne zagadki w celu odnalezienia cząstkowych haseł: „Kto", „Ty", „jesteś?", „?", „Polak", „mały".

Nr zagadki	Hasło	Rodzaj zadania	Narzędzie / forma
1	Kto	Ułożenie słowa z liter przypisanych do obrazków	obrazki + litery
2	Ty	Odczytanie słowa z chmury wyrazowej	word cloud
3	jesteś?	Pokolorowanie QR kodu, który odsłania słowo	QR do kolorowania
4	?	Odczytanie znaku zapytania napisanego atramentem sympatycznym	cytryna + kartka (atrament sympatyczny)
5	Polak	Rozwiązanie krzyżówki z hasłem	krzyżówka
6	mały	Rozszyfrowanie wyrazu zakodowanego kropkami	szyfr graficzny

3. Zakończenie zabawy i podsumowanie

Po rozwiązaniu wszystkich zagadek dzieci układają hasło końcowe: „Kto Ty jesteś? Polak mały". Na zakończenie czeka na nie niespodzianka – nagroda od superbohatera (np. dyplomy, medale, owoce).

Zabawę warto zakończyć rozmową, która pomoże uczniom zastanowić się, czym dla nich jest Polska, dlaczego znajomość jej historii ma znaczenie oraz w jaki sposób każde dziecko może troszczyć się o dobro ojczyzny. Taka refleksja może przyjąć formę burzy mózgów lub pracy w parach, co nie tylko sprzyja aktywizacji dzieci, ale również pozwala im dzielić się własnymi przemyśleniami i budować poczucie wspólnoty.

Escape room edukacyjny to doskonałe narzędzie do nauki przez zabawę. W kontekście edukacji patriotycznej pozwala dzieciom nie tylko zdobywać wiedzę, ale także przeżywać ją emocjonalnie i wspólnie z rówieśnikami. Scenariusz „Kto Ty jesteś? Polak mały" to propozycja, która może stać się inspiracją do tworzenia kolejnych pokoi zagadek – nie tylko z okazji Święta Niepodległości, ale także innych ważnych wydarzeń historycznych i kulturowych. Zachęcam do tworzenia własnych escape roomów, dostosowanych do różnych tematów i świąt – to metoda, która naprawdę działa!

Dorota Iwanowicz
Konsultant ds. informacji pedagogicznej oraz technologii informacyjno-komunikacyjnej w Pomorskim Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku.

Mariola Małecka

80. urodziny Szkoły Podstawowej nr 3 w Lęborku

„Czas… wielkość fizyczna określająca kolejność zdarzeń oraz odstępy między zdarzeniami zachodzącymi w tym samym miejscu.”
„Czas”, Wikipedia, wolna encyklopedia

Od 9 lipca 1945 roku w budynku Szkoły Podstawowej nr 3 w Lęborku uczą się polskie dzieci. Od tego czasu mury szkoły widziały i słyszały głosy kilku tysięcy uczniów. Co tu się działo? Radość, smutek, sukcesy, porażki, grupy przyjaciół, czasami samotność, plany, marzenia, nadzieje. Każdy rok inny, każdy ciekawszy, każdy dający radość z rozwijających się uczniów. Spotkania, lekcje, dzwonki, wycieczki, obozy, wyprawy, projekty, wyjazdy, programy. Nie ma chyba bardziej dynamicznego i ciekawego miejsca na świecie niż szkoła. I nasza szkoła taka właśnie była, jest i będzie. Ciekawa, rozwijająca, dająca wyzwania, ucząca pracy i cierpliwości, szacunku i patriotyzmu.

Postanowiliśmy jako społeczność szkolna, że zgodnie z upływem czasu, jaki minął od 1945 roku zorganizujemy naszej szkole osiemdziesiąte urodziny. I wzięliśmy się do pracy, podczas której było naprawdę gorąco! Plany, pomysły, burze mózgów w grupach zespoły indywidualnej inicjatywy – tak rozpoczęliśmy przygotowania do uroczystości. Chcieliśmy, żeby było godnie, nowocześnie, radośnie i pozostało na długo w pamięci. No i chyba nam się udało. Wybrane osoby nagrały filmiki zapraszające byłych uczniów, nauczycieli, pracowników, sympatyków i przyjaciół na naszą uroczystość. Korzystaliśmy z Instagrama, Facebooka, TikToka, mediów lokalnych. Skorzystałam z zaproszenia do Radia Norda FM (wywiad jest dostępny online: https://tiny.pl/b4v041xr) by przedstawić program uroczystości i zaprosić naszych przyjaciół do świętowania tego Dnia z nami. Wysyłaliśmy też tradycyjne zaproszenia do władz miasta, powiatu i instytucji z nami współpracującymi. Liczyliśmy również na obecność byłych absolwentów i jak się później okazało, nie zawiedliśmy się.

Z ogromnym wzruszeniem patrzyłam, jak moi koledzy i koleżanki z zaangażowaniem działają. Czułam dumę i spokój, wiedząc, że wszystko zostanie dopięte na ostatni guzik. Każdy dawał z siebie wszystko – można było na nich polegać bez wahania. Zbliżała się godzina zero: 11 czerwca 2025. Wszyscy byli gotowi… tylko pogoda postanowiła nas zawieść…

11 czerwca, godzina 8:00 pada…

8:30 nie pada. Działamy. Rozstawiamy monitory interaktywne na boisku szkolnym. Uczniowie podłączają sprzęt nagłaśniający. Przygotowujemy drony i sprzęt do transmisji na żywo. Będziemy robić „live” na Facebooku i Instagramie oraz transmisję na żywo na „telebimach”, jak nazywamy monitory interaktywne. Przyjeżdża orkiestra „Ziemia lęborska” dyrygowana przez panią Wiesławę Wojciechowicz. Na korytarzach i w klasach przygotowane wystawy zdjęć, kroniki szkolne oraz prezentacje multimedialne wykonane przez naszych nauczycieli. Prezentacje zawierające wspomnienia byłych nauczycieli z pracy w naszej szkole są przepiękne i wzruszające. Na korytarzu przygotowana profesjonalna ścianka z nazwą i logo naszej szkoły (którą będziemy wykorzystywać na innych uroczystościach w przyszłości). Aula gotowa na przyjęcie gości. Dekoracje, nagłośnienie i oświetlenie w całym budynku, plakaty z harmonogramami uroczystości, a przy wejściu boks fotograficzny poświęcony naszemu 80-leciu do robienia zdjęć okazjonalnych. Na małej

sali gimnastycznej – pokaz obsługi dronów, w salach lekcyjnych – pokazy obsługi robotów i okularów VR, prezentacje multimedialne poświęcone polskim olimpijczykom przygotowane przez naszych uczniów.

Wszędzie lekkie podenerwowanie. Zaczynają przybywać goście, przyjeżdża firma ochroniarska, która będzie nadzorować nasz pochód ulicami miasta. Ustawiamy się do przejścia w korowodzie. Najważniejsze – nie pada! Rozpoczynamy przemarsz przez miasto. W pochodzie uczestniczą zaproszeni goście, nasi uczniowie, nauczyciele, pracownicy, absolwenci. Kolorowy spacer nagrywany jest przez drony i emitowany na żywo do internetu i na monitory interaktywne, które tak jak wspomniałam, są zainstalowane na boisku szkolnym. Goście, którzy z jakiś powodów nie mogli wziąć udziału w przemarszu, mają możliwość śledzenia relacji na żywo. Przechodząc przy Urzędzie Miejskim w Lęborku do pochodu dołączają władze naszego miasta. Zaczyna padać coraz intensywniej. Docieramy do szkoły, wchodzimy na boisko, wciągamy flagi na maszt przy dźwiękach Mazurka Dąbrowskiego śpiewanego przez naszych uczniów i granego przez orkiestrę dętą. Niestety nie możemy pokazać wszystkiego co przygotowaliśmy na boisku szkolnym. Gości zapraszamy na aulę, a nasi uczniowie zamiast na boisko, idą rywalizować na dużą salę gimnastyczną. Udaje się jednak wszystkich uczniów „nakarmić" przygotowywanymi kiełbaskami z grilla oraz popcornem i watą cukrową. Zabawa na sali gimnastycznej wyśmienita! Uśmiechy i radość na twarzach uczniów widzimy na filmikach i różnych zdjęciach. Nauczyciele wychowania fizycznego – the best!

Na auli zaś cisza i powaga. Rozpoczynamy program artystyczny. Całość przygotowała i przedstawiła z uczniami pani Mirosława Grynkiewicz – nauczycielka muzyki. Gasną światła. Rozpoczyna się spektakl. Uczniowie, w formie pantomimy przy muzyce, pokazują historie z życia szkoły. Na koniec śpiewają piosenkę, którą nuci cała publiczność. Włączamy prezentację przygotowaną na podstawie naszej kroniki przedstawiającą pierwsze dni, a później wczesne lata działalności szkoły. Panuje atmosfera wzruszenia. W tym momencie wchodzę na scenę, zapraszam i dziękuję wszystkim osobom, które przygotowały 80-lecie szkoły. Odzywają się gromkie brawa.

Zabieram głos. Opowiadam o historii szkoły, wymieniam imiona i nazwiska zasłużonych dyrektorów, nauczycieli, pracowników i uczniów. W trakcie przemówienia włączam rozmowę z panią Krystyną Sawicką, moją wychowawczynią z klasy pierwszej, która obecnie mieszka w Szwecji. Pani Krysia serdeczne słowa kieruje do wszystkich zgromadzonych, a szczególne

pozdrowienia przesyła do kolegów i koleżanek z naszej klasy. Ja również jestem absolwentką tej szkoły.

Mówiąc o uczniach pokazuję specjalne nagranie przesłane przez ucznia, który 10 lat temu ukończył naszą szkołę, a obecnie jest na liście Forbsa Under 30, absolwent New York University Abu Dhabi. Jest on wspaniałym przykładem sukcesów naszych uczniów. Na koniec prezentuję nagrania z życzeniami, które dostaliśmy od zaprzyjaźnionych szkół noszących imię Olimpijczyków Polskich, m. in. z Sulęcina, Kwakowa i Świecia.

Rozpoczyna się część z udziałem gości. Życzeniom, prezentom, kwiatom nie było końca. Szkoła otrzymała również złoty medal przyznany przez Polski Komitet Olimpijski za zasługi w krzewieniu idei olimpijskich. Medal wręcza olimpijczyk, pięcioboista z Barcelony z 1992 r. Dariusz Goździak. Było to bardzo duże i wyjątkowe wyróżnienie. Otrzymaliśmy prezenty od Burmistrza Miasta Lęborka, ale również dyrektora Miejskiego Przedsiębiorstwa Energetyki Cieplnej Sp. z oo w Lęborku, a także dyrektorów lęborskich i gminnych szkół oraz przedszkoli, przedstawicieli związków zawodowych, osób prywatnych.

Cały czas szkoła tętniła życiem. Można było oglądać kroniki, rozmawiać z nauczycielami, którzy czekali na gości w klasach. Były pokazy przygotowywane przez uczniów w salach. Na auli zrobiliśmy pamiątkowe zdjęcia wszystkich przybyłych na uroczystość absolwentów wraz z nauczycielami. Oczywiście na wszystkich gości czekała księga pamiątkowa, w której można było podzielić się wrażeniami z uroczystości. Później zostanie ona wzbogacona zdjęciami z tej wyjątkowej imprezy.

Na zakończenie wszyscy zostali zaproszeni do szkolnej stołówki, gdzie kucharze, wspólnie z nauczycielami i pracownikami, przygotowali wyjątkowy poczęstunek. Przy aromatycznej kawie, domowych przekąskach, cieście i okazałym torcie można było dzielić się wrażeniami z uroczystości. To był czas pełen rozmów, śmiechu i wspomnień – szczególnie tych z kolegami i koleżankami z dawnych klas. Gdy ostatni goście nas opuścili, nadszedł moment na spokojne rozmowy w gronie organizatorów i wspólne zdjęcie, które na zawsze zatrzyma tę piękną chwilę.

Było to wyjątkowe wydarzenie. Połączyło przeszłość z teraźniejszością. Pomogło wzmocnić poczucie dumy i przynależności do wspaniałego grona ludzi, którzy uczyli się, uczą, pracowali i pracują w Szkole Podstawowej nr 3 im. Olimpijczyków Polskich w Lęborku.

Jesteśmy niezwykli, możemy na siebie liczyć, możemy na sobie polegać, a razem robimy wspaniałe rzeczy. Życzę każdemu dyrektorowi szkoły podobnego zespołu ludzi, jak ten który pracuje w lęborskiej „Trójce".

PS. Następnego dnia pogoda dopisała i wszyscy uczniowie naszej szkoły mieli okazję w całości zobaczyć jubileuszowy program artystyczny przygotowany przez nauczycieli i uczniów na boisku szkolnym i auli szkolnej.

Tak jak zakładałam – uroczystość była radosna i na długo pozostanie w pamięci całej społeczności szkolnej. Film z uroczystości można zobaczyć w naszych mediach społecznościowych:

- https://www.facebook.com/people/Szko%C5%82a-Podstawowa-nr-3-w-L%C4%99borku/61553377021891/?locale=pl_PL
- https://www.instagram.com/sp3_lebork_?igsh=MWZyeWplZXplZzhteg
- https://youtu.be/rN5tRkWXYz8?si=tKfyFLfkJUg-iVK6
- https://sp3.lebork.pl/80-lecie-sp3/

Mariola Małecka
Dyrektor Szkoły Podstawowej nr 3 im. Olimpijczyków Polskich w Lęborku.

Iwona Poźniak-Szewczyk

Festyn edukacyjny w Błotniku
NAUKA PRZEZ ZABAWĘ I DOŚWIADCZANIE

13 czerwca 2025 r. w Błotniku odbył się Festyn Edukacyjny, zorganizowany w ramach projektu „Regionalny program wyrównywania szans edukacyjnych uczniów pomorskich szkół", który towarzyszył IV Regatom o Puchar Marszałka Województwa Pomorskiego. Wzięło w nim udział blisko 500 uczniów szkół podstawowych m.in. z gminy Gardeja, Przywidz, Cedry Wielkie, Pruszcz Gdański, Sztum, Kobylnica, Żukowo, Sierakowice i Kartuzy wraz z nauczycielami, instruktorami i samorządowcami województwa pomorskiego.

Festyn edukacyjny, wypełniony atrakcjami z różnorodnych dziedzin, wprowadził uczestników w tajniki wiedzy – nie tylko tej związanej z morzem i żeglarstwem. Uczniowie mogli odnieść informacje zdobyte w szkolnych ławkach do realnego świata doświadczeń i eksperymentów. Bawiąc, uczyli się poprzez doświadczenia i aktywne rozwiązywanie zadań przygotowanych dla nich na kolejnych stanowiskach.

Na 12 stanowiskach konkursowych – punktowanych i 8 niepunktowanych młodzi mogli zdobywać wiedzę i umiejętności z nawigacji i meteorologii. Poznali sposoby oznaczania pozycji jednostki pływającej na mapach morskich, metody wyznaczania kursów z wykorzystaniem profesjonalnych przyborów: trójkątów nawigacyjnych i przenośników. Korzystali z kompasów, a w ramach meteorologii, zobaczyli jak wygląda i działa mała stacja meteo oraz dokonywali pomiaru siły wiatru z wykorzystaniem prostych wiatromierzy.

Praktyczne zajęcia z prac bosmańskich pozwoliły na opanowanie podstawowych węzłów oraz rozwijały zdolności manualne i koordynację ruchową. Uczniowie dowiedzieli się również do czego służą poszczególne węzły i w jaki sposób praktycznie wykorzystuje się je nie tylko na jednostkach pływających, ale też w alpinistyce, ratownictwie górskim i po prostu – w codziennym życiu. Praca w grupie towarzysząca tym zajęciom wzmacniała umiejętności komunikacyjne oraz chęć współdziałania.

Nie zabrakło też miejsca na odkrywanie tajemnic bursztynu. Dzieci dowiedziały się: jak powstaje bursztyn oraz jakie ma właściwości fizyczne i chemiczne. Poznały różnorodność jego kolorów i form, a także dowiedziały się, jak różne kultury wykorzystywały go w jubilerstwie i medycynie. Uczyły się, jak rozpoznać bursztyn, porównując jego wagę z innymi kamieniami o podobnej wielkości. Doświadczalnie sprawdziły, że prawdziwy bursztyn, z powodu tego, że jest lekki, unosi się w roztworze soli, podczas gdy większość „fałszywych bursztynów" – kamieni – opada na dno. Sprawdzały też autentyczności bursztynu za pomocą światła ultrafioletowego, co jest jedną z popularnych metod identyfikacji tego naturalnego materiału. Bursztyn, będący skamieniałą żywicą drzew iglastych, ma zdolność fluorescencji pod wpływem promieni UV. Gdy jest naświetlany światłem ultrafioletowym, zaczyna emitować charakterystyczne niebiesko-zielonkawe światło. Ta właściwość odróżnia go od większości imitacji, które często nie wykazują takiego efektu lub świecą w zupełnie innych barwach. Takie praktyczne podejście do wiedzy o naszym nadmorskim klejnocie rozwijało zainteresowanie naukowym podejściem do odkrywania świata.

Atrakcją festynu było praktyczne poznawanie budowy łodzi żaglowej, przeprowadzone przez instruktorów, na żaglówkach typu Optymist. Poznanie jej poszczególnych elementów na rzeczywistym modelu pozwoliło lepiej zrozumieć i zapamiętać budowę tej popularnej żaglówki. Uczestnicy festynu dowiedzieli się, że kadłub, maszt, bom, żagiel, ster i miecz to najważniejsze elementy tej jednostki pływającej. Kadłub zapewnia wyporność i stabilność. Maszt i bom utrzymują żagiel, który napędza łódkę dzięki sile wiatru. Ster odpowiada za kierunek płynięcia, a miecz zapewnia stateczność i przeciwdziała dryfowi bocznemu. Praktyczne zajęcia na łodzi pozwoliły lepiej zrozumieć funkcje tych kluczowych elementów i wzajemne zależności między nimi.

Przygotowano również naukę kodu flagowego, czyli systemu komunikacji wizualnej, który wykorzystuje flagi do przekazywania informacji na odległość. Każdy kolor, znak na fladze i jej kształt ma swoje specyficzne znaczenie, co pozwala na przekazywanie złożonych wiadomości za pomocą prostych symboli. Flagi, np. na morzu, są często używane w zestawach, gdzie ich układ i kombinacja mogą oznaczać różne litery, liczby, a nawet całe wiadomości. Ważne jest, aby osoby używające kodu flagowego były dobrze zaznajomione z jego znaczeniami i umiały szybko interpretować sygnały. Uczestnicy festynu, wykorzystując materiały przygotowane przez instruktorów, odczytywali

wiadomości ukryte w kodach flagowych oraz sami je tworzyli wykorzystując flagi i pomoce objaśniające ich znaczenie.

Bardzo dużym zainteresowaniem cieszyły się stanowiska przygotowane przez Stację Morską na Helu. Uczniowie mieli okazję wielozmysłowo odkrywać fascynujący świat ekosystemu Morza Bałtyckiego. Poza informacjami przekazanymi przez edukatorów, słuchali odgłosów morskich stworzeń, dotykając próbek piasku i muszli – mogli poczuć się jak badacze przyrody. Dowiedzieli się jakie gatunki fok żyją w Bałtyki i po jakich cechach wyglądu można je odróżnić. Korzystali z pomocy dydaktycznych, które powstały w międzynarodowym projekcie „Bałtyk bez barier" realizowanym przez Stację Morską im. Profesora Krzysztofa Skóry w Helu we współpracy z Pomorskim Ośrodkiem Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku: bałtyckich puzzli XXL, plansz edukacyjnych, makiet i gier dydaktycznych związanych z Bałtykiem i jego mieszkańcami. Poznali także wyzwania ekologiczne, jakie stoją przed nami: problem zanieczyszczenie wód i wpływ zmian klimatycznych. Tego rodzaju praktyczna lekcja w plenerze nie tylko wzbogacała wiedzę uczestników festynu, ale także rozwijała empatię wobec przyrody, pokazując, jak ważne jest dbanie o środowisko naturalne.

Uczestnicy festynu edukacyjnego chętnie odwiedzali też stanowiska czytelnicze przygotowane przez Pomorskie Biblioteki Pedagogiczne w Słupsku i Gdańsku oraz aktywnie włączali się w gry dydaktyczne i zabawy zręcznościowe zaproponowane im przez Pomorskie Centrum Edukacji Nauczycieli w Gdańsku. Chętnie też odwiedzali strefę artystyczną Pomorskiego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku, gdzie można było wykonać kreatywne prace plastyczne z wykorzystaniem różnorodnych materiałów.

Popularnością cieszył się też sportowy tor przeszkód przygotowany przez PODN w Słupsku, gdzie dzieci mogły wykazać się sprawnościowo, uczyć się zdrowej rywalizacji i aktywnie wypocząć, sprawdzając się w różnych konkurencjach. Tor był zaprojektowany tak, aby dostosować trudność do różnych grup wiekowych, co sprawiło, że każdy mógł znaleźć coś dla siebie.

Dodatkowo, obecność wykwalifikowanego instruktora zapewniała bezpieczeństwo i wsparcie wszystkim uczestnikom, zachęcając ich do podejmowania aktywności i sportowych wyzwań.

Frajdę dzieciakom sprawiła też Fundacja Strefa Mocy, która umożliwiła samodzielne wykonanie modeli latawców, co nie tylko rozwijało zdolności manualne, ale także pobudzało wyobraźnię i kreatywność. Proces tworzenia latawców angażował młodych

uczestników do myślenia technicznego, a także uczył podstaw aerodynamiki w przystępny sposób. Ponadto odwiedzający to stoisko mieli możliwość samodzielnego wykonania, z pomocą specjalnej maszyny, okolicznościowych przypinek z festynu w Błotniku, które będą miłą pamiątką z tego wydarzenia.

Atrakcją była też szantowa zabawa karaoke oraz koncert zespołu szantowego Handszpaki, który prócz śpiewu zaproponował uczestnikom festynu sporą porcję wiedzy na temat szant i pieśni kubryku oraz zachęcił małych i dużych słuchaczy do wspólnych, żeglarskich zabaw integracyjnych.

Festyn Edukacyjny w Błotniku, towarzyszący IV Regatom o Puchar Marszałka Województwa Pomorskiego potwierdził, jak ważne znaczenie ma edukacja morska i żeglarska w województwie pomorskim. To nie tylko sposób na zdobycie praktycznych umiejętności czy ciekawe spędzenie czasu. To przede wszystkim inwestycja w przyszłość regionu, kształtująca tożsamość i pielęgnująca bogate tradycje Pomorza. Edukacja morska, promowana przez takie wydarzenia, ma kluczowe znaczenie dla budowania poczucia wspólnoty w regionie. Uczestnicy festynu miele szansę, by poznać bogatą historię Pomorza i zrozumieć jego związek z morzem, pielęgnować tradycje, które przez wieki kształtowały charakter tej ziemi. Poprzez praktyczne warsztaty, pokazy i spotkania z ekspertami, festyn przekształcił abstrakcyjne pojęcia w żywe doświadczenie, pozwalając młodym ludziom poczuć dumę z morskiego dziedzictwa. Takie wydarzenia jak festyn edukacyjny w Błotniku są dowodem na to, że Pomorze aktywnie dba o swoje morskie dziedzictwo i przyszłość, inspirując młodych ludzi do odkrywania pasji związanych z morzem i regionem. Festyn w Błotniku to dobry przykład, jak poprzez innowacyjne podejście do edukacji, można zachęcać młodych do rozwijania pasji, zainteresowań i zdobywania nowych umiejętności.

Organizatorzy dziękują całej festynowej społeczności za wspólnie spędzony czas. Szczególne podziękowania należą się instytucjom, które wsparły organizację wydarzenia: Żuławski Ośrodek Kultury i Sportu, Pomorskie Biblioteki Pedagogiczne w Słupsku i Gdańsku, Pomorskie Centrum Edukacji Nauczycieli w Gdańsku, Fundacja Wspierania Inicjatyw Niekonwencjonalnych „Sub ventum”, Fundacja Strefa Mocy, Stacja Morska im. Profesora Krzysztofa Skóry, Wydział Oceanografii i Geografii Uniwersytetu Gdańskiego oraz manufaktura bursztynowa Amber Miraculum w Gdańsku i zespół muzyczny Handszpaki.

Iwona Poźniak-Szewczyk
Konsultant ds. edukacji morskiej i projektów edukacyjnych, koordynator Pomorskiego Programu Edukacji Morskiej w Pomorskim Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku. Koordynator sieci współpracy i samokształcenia animatorów edukacji morskiej w szkołach i placówkach oświatowych województwa pomorskiego.

Magdalena Falkowska, Joanna Mańkowska-Rzeppka

Już za nami I edycja wojewódzkiego konkursu „We are all Europeans. This year we're visiting Italy"

Z chwilą objęcia przez Polskę prezydencji w Radzie Unii Europejskiej Magdalena Falkowska i Joanna Mańkowska-Rzeppka, nauczycielki ze Szkoły Podstawowej w Kobylnicy wyszły z propozycją uczczenia tego ważnego momentu w sposób twórczy i edukacyjny. Tak narodziła się idea cyklicznego wojewódzkiego konkursu językowo-plastycznego pt. „We are all Europeans. This year we're visiting Italy" („Wszyscy jesteśmy Europejczykami").

W tym roku odwiedzimy Włochy

Tegoroczna edycja konkursu została poświęcona jednemu z najbardziej rozpoznawalnych krajów Europy. Włochy jako kolebka starożytnej cywilizacji, sztuki, opery, ale także pizzy zainaugurowały cykl konkursów, stając się zachętą dla młodych Europejczyków do rozwijania ciekawości świata i budowania otwartości na różnorodność. Inicjatywa ta nie tylko promuje wartości europejskie, ale również rozwija pasje i umiejętności uczniów. Konkurs adresowany do wszystkich uczniów województwa pomorskiego podzielony został na dwie kategorie wiekowe: klasy 1-4 i 5-8. Na konkurs wpłynęło 109 prac.

22 maja 2025 roku odbyła się gala finałowa konkursu. We włoski klimat wydarzenia wprowadziły zaproszonych gości uczennice klas 5, 6 i 7 ze Szkoły Podstawowej w Kobylnicy. Dziewczynki zatańczyły do jednej z najpopularniejszych włoskich piosenek pt. „VOLARE", czyli „LATAĆ". To nie tylko utwór, który zna cały świat, ale także symbol radości i realizacji marzenia o czymś większym – o wolności i otwartości jakie gwarantuje nam Polakom przynależność do wspólnoty europejskiej.

Podczas uroczystości zaprezentowano wszystkie zgłoszone prace konkursowe w formie barwnej wystawy, która wzbudziła ogromne zainteresowanie wśród zaproszonych gości.

Jesteśmy dumni, że konkurs uzyskał honorowy patronat Magdaleny Adamowicz, europosłanki Rzeczpospolitej Polskiej, która przesłała do laureatów konkursu list. Został on odczytany przez Ewę Solnikowską – dyrektorkę Szkoły Podstawowej w Kobylnicy. Poniżej treść listu:

Szanowni Organizatorzy, drogie uczestniczki i drodzy uczestnicy konkursu „We are all Europeans. This year we're visiting Italy".

Włochy to przepiękny kraj o wielkiej historii – od starożytności po czasy obecnie tętniące życiem. To kolebka wiedzy, mądrości, mody i wielkiej sztuki, cenionej na całym świecie.

Bardzo chciałam być dziś z Wami osobiście, by wspólnie przeżywać emocje konkursu dotyczącego właśnie Włoch – niestety obowiązki posłanki do Parlamentu Europejskiego nie pozwalają mi na to.

Konkurs, który organizują Państwo w Kobylnicy, to jeden z najlepszych pomysłów na poznawanie symboli i kultury jednego z państw Unii Europejskiej, czyli członka naszej wspólnej, europejskiej rodziny. Wiecie dobrze, że dziś – jak nigdy wcześniej – ta nasza europejska rodzina, ten nasz wspólny europejski dom, zapewnia nam pełne bezpieczeństwo i wspaniałą przyszłość. A ta przyszłość to będzie przecież Wasza dorosła codzienność.

Jestem zachwycona i bardzo Wam gratuluję, że poznając naszych najbliższych partnerów w Unii Europejskiej, o tę Waszą przyszłość sami zabiegacie, sami ją sobie budujecie.

To dla mnie prawdziwy zaszczyt móc patronować wydarzeniu, które nie tylko edukuje, ale także kształtuje postawy młodego pokolenia – otwartego, bardzo świadomego i twórczego. Trzymam kciuki za każdą i każdego z Was!

In bocca al lupo!

Goście zaproszeni na uroczystość wzięli udział w projekcji połączonej z wykładem Agnieszki Pudelskiej-Leśniewskiej, reprezentantki Europe Direct Oddział w Słupsku, która zabrała zgromadzonych w niezwykle inspirującą podróż po Włoszech – kraju sztuki, smaków, muzyki. Udział w tym wykładzie pozwolił nam po raz drugi wspólnie podziwiać walory kraju,

które działają na wyobraźnię nie tylko artystów, ale i całych pokoleń Europejczyków.

Nadszedł wreszcie czas na najważniejszy moment naszego wydarzenia – ogłoszenie zwycięzców konkursu wraz z uroczystym wręczeniem nagród. Zwycięzcy otrzymali nagrody z rąk Anny Glinieckiej-Woś, patronki honorowej naszego konkursu i Ewy Solnikowskiej, dyrektorki Szkoły Podstawowej w Kobylnicy.

W kategorii uczniów klas 1-4 wyniki konkursu prezentowały się następująco:
- 1 miejsce: Urszula Urbańska, Publiczna SP Hevelius w Gdańsku,
- 2 miejsce: Martyna Rybacka, ZSP w Smołdzinie,
- 3 miejsce: Amelia Siarkowska, SP w Kobylnicy.

Komisja powołana przez organizatorki konkursu przyznała również wyróżnienia. Otrzymali je:
- Maja Bartczak, SP w Głobinie,
- Anastasiia Butynets, SP nr 6 w Słupsku,
- Julia Dułak, ZS im. Strażaków Polskich w Nowej Wsi Lęborskiej,
- Małgorzata Jędrysiak, SP nr 5 w Słupsku,
- Julia Rybakowski, SP w Kobylnicy.

W kategorii klas 5-8:
- 1 miejsce: Antonina Wolska, SP z Oddziałami Integracyjnymi nr 10 w Słupsku,
- 2 miejsce: Małgorzata Guth, SP nr 3 w Redzie,
- 3 miejsce: Urszula Falkowska, SP w Kobylnicy.

W tej kategorii wiekowej komisja konkursowa również przyznała wyróżnienia. Wśród uczniów wyróżnionych w konkursie znaleźli się:
- Zuzanna Bubeła, ZS w Kępicach,
- Filip Gago, SP w Głobinie,
- Zuzanna Klimek, SP nr 3 w Słupsku,
- Zuzanna Krysiak, ZS w Damnicy,
- Laura Malinowska, SP nr 10 z Oddziałami Integracyjnymi w Słupsku,
- Laura Mikutajcis, SP w Głobinie,
- Milena Ośnicka, SP im. Strażaków Polskich w Nowej Wsi Lęborskiej,
- Oliwia Szulc, ZSP w Smołdzinie,
- Paulina Włodarska, SP nr 5 w Słupsku,
- Jakub Zienkiewicz, SP nr 6 w Słupsku.

Gratulujemy serdecznie wszystkim laureatom konkursu. Wasza kreatywność, wiedza i zaangażowanie zasługują na ogromne uznanie. Dziękujemy również nauczycielom i opiekunom, którzy wspierali uczniów w przygotowaniach.

Szczególne podziękowania kierujemy do znamienitych gości, którzy zaszczycili nas swoją obecnością oraz tych, którzy wsparli nasze przedsięwzięcie rzeczowo i medialnie. Ogromne podziękowania składamy na ręce Rektora Uniwersytetu Pomorskiego dr. hab. inż. Zbigniewa Osadowskiego, profesora Uniwersytetu Pomorskiego, Anny Nowak, właścicielki firmy KMT, Radosława Jakubowskiego, właściciela Piekarni Jakubowscy. Ukłony również do komisji, która wybrała zwycięzców naszego konkursu: Renaty Zawadzkiej, Beaty Chościłowicz, Moniki Kwiatkowskiej i Danuty Grzechnik. Dziękujemy również serdecznie Panu Krzysztofowi Lodzińskiemu, dyrektorowi Radia Gdańsk za promocję konkursu w przestrzeni publicznej.

Pierwsza edycja konkursu „We are all Europeans. This year we're visiting Italy" pokazała, jak ogromny potencjał tkwi w młodych ludziach, którzy poprzez twórczość językową i plastyczną potrafią wyrażać europejskie wartości – otwartość, współpracę i szacunek dla różnorodności. Dzięki wsparciu wielu instytucji oraz zaangażowaniu nauczycieli i opiekunów, udało się stworzyć wydarzenie, które nie tylko edukuje, ale również inspiruje. Organizatorki już teraz zapowiedziały kolejną edycję konkursu, którego tematyka będzie przybliżać uczniom kulturę i dziedzictwo kolejnych państw Unii Europejskiej. Bo to właśnie poprzez edukację i wspólne działania budujemy przyszłość silnej, świadomej i zjednoczonej Europy.

Magdalena Falkowska
Nauczyciel kontraktowy w Szkole Podstawowej im. K. Makuszyńskiego w Kobylnicy. Absolwentka Uniwersytetu Pomorskiego w Słupsku. Z entuzjazmem dzieli się swoją pasją do języka angielskiego z uczniami. Dzięki nowoczesnym metodom nauczania i pełnemu zaangażowania podejściu, lekcje prowadzone przez nią cieszą się dużym zainteresowaniem i sympatią dzieci.

Joanna Mańkowska-Rzeppka
Nauczyciela mianowany o specjalności filologia angielska z językiem niemieckim. Absolwentka Uniwersytetu Pomorskiego w Słupsku. Pracuje w Szkole Podstawowej im. K. Makuszyńskiego w Kobylnicy. Jej pasją jest używanie nowoczesnych technologii w nauczaniu języków obcych.

Reymar Reyes Moncayo

Piknik Wielokulturowy jednoczy Słupsk w Dniu Integracji

Słupsk był gospodarzem trzeciej edycji Wielokulturowego Pikniku, wydarzenia integracyjnego, które odbywa się co roku 21 czerwca z okazji Światowego Dnia Uchodźcy. To wydarzenie kulturalne, które w tym roku przeniesiono z Gdańska, stało się jednym z najważniejszych w Słupsku w 2025 roku, biorąc pod uwagę skalę organizacji i udział wielu podmiotów: konsulatów, instytucji publicznych, organizacji pozarządowych, uczelni wyższych oraz mediów.

Od początku organizatorzy zaplanowali tę imprezę jako forum dla kulturowej różnorodności i solidarności, którego celem jest integracja lokalnej społeczności z osobami z doświadczeniem migracyjnym (nie tylko uchodźcami) obecnie mieszkającymi w Polsce. W związku z tym, oprócz punktów informacyjnych, w trakcie tego święta oferowano rozrywkę dla osób w każdym wieku. Dzieci mogły skorzystać z licznych atrakcji, serwowano tradycyjne polskie potrawy, a także odbywały się występy muzyczne i taneczne z krajów takich jak Kolumbia, Mołdawia czy Ukraina.

Chociaż głównymi organizatorami był Urząd Marszałkowski Województwa Pomorskiego oraz Miasto Słupsk, warto zauważyć, że w wydarzeniu wzięły udział dziesiątki organizacji, co świadczy o wspólnym wysiłku władz publicznych oraz społeczeństwa obywatelskiego. Wśród nich znalazły się:

- Bałtycka Galeria Sztuki Współczesnej w Słupsku
- Centrum Zrównoważonego Rozwoju Uniwersytetu Gdańskiego
- Fundacja Progresja w Słupsku
- Fundacja RC / Ukraińska Biblioteka w Gdańsku
- Fundacja Przystań ZRYW
- Klub sportowy integracji w Słupsku
- Międzynarodowy Komitet Ratunkowy w Polsce
- IOM Polska – Międzynarodowa Organizacja ds. Migracji
- Miejskie Centrum Wsparcia Rodziny w Gdańsku
- Miejskie Centrum Wsparcia Rodziny w Słupsku
- Muzeum Pomorza Środkowego w Słupsku
- Bałtyckie Centrum Kultury w Gdańsku
- Państwowa Inspekcja Pracy – Okręgowy Inspektorat Pracy w Gdańsku, Oddział w Słupsku
- Pomorski Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku
- Pomorska Pedagogiczna Biblioteka w Słupsku
- Pomorska Medyczna Szkoła Policealna w Słupsku
- Pomorskie Centrum Kształcenia Nauczycieli w Słupsku
- Stowarzyszenie OVUM
- Stowarzyszenie PORT
- Stowarzyszenie „Amazonka” w Słupsku
- Wojewódzki Szpital Specjalistyczny w Słupsku
- Wojewódzki Urząd Pracy w Gdańsku – Oddział w Słupsku
- Wyższa Szkoła Bankowa w Gdańsku
- Punkt Informacji o Funduszach Europejskich
- Miejskie Stanowisko Państwowej Straży Pożarnej w Słupsku
- Słupska Huta Wodociągowa
- Wojewódzka Komenda Policji w Gdańsku.

„Perspektywy” – nowa gazeta społeczna w języku hiszpańskim i polskim

W ramach Wielokulturowego Pikniku Bałtycka Galeria Sztuki Współczesnej w Słupsku zaprezentowała pierwsze wydanie papierowe gazety „Perspektywy”. Jest to dwujęzyczne pismo społeczne, publikowane w językach hiszpańskim i polskim, mające na celu stworzenie przestrzeni informacyjnej o wymianie kulturowej pomiędzy mieszkańcami regionu a osobami z doświadczeniem migracyjnym, które niedawno osiedliły się w Polsce. W pierwszym wydaniu „Perspektyw” zamieszczono szereg wywiadów z obywatelami Polski, Kolumbii i Meksyku, a także prace artystów wizualnych zamieszkujących region Bałtyku.

Rosnąca społeczność osób mówiących po hiszpańsku w Słupsku, jak i w Polsce w ogóle, przyciągnęła uwagę przedstawicieli Galerii, którzy podjęli szereg działań mających na celu włączenie tej grupy osób do lokalnych inicjatyw, takich jak projekt „Nawzajem”. Projekt ten polega na utworzeniu fizycznej przestrzeni, w której organizowane są pikniki, wymiany językowe,

lekcje języka polskiego, warsztaty praktyczne i inne aktywności mające na celu integrację członków społeczności.

Gospodarcze skutki integracji uchodźców z Ukrainy w Polsce

Według „Analizy wpływu uchodźców z Ukrainy na gospodarkę Polski", badania opublikowanego w czerwcu 2025 roku przez firmę audytorską Deloitte na zlecenie Agencji Narodów Zjednoczonych ds. Uchodźców (UNHCR), uchodźcy z Ukrainy przyczyniają się do generowania 2,7% polskiego Produktu Krajowego Brutto (PKB). Chociaż nie ma jednej i oficjalnej liczby osób uznanych za uchodźców w Polsce, ponieważ sytuacja jest złożona, a dane są klasyfikowane w różny sposób, Agencja Narodów Zjednoczonych ds. Uchodźców (UNHCR) podaje, że w Polsce znajduje się niemal milion uchodźców z Ukrainy, co stanowi największą liczbę osób w tej sytuacji. Zgodnie z podsumowaniem raportu z lutego 2022 roku, „Polska szybko otworzyła swój rynek pracy dla uchodźców z Ukrainy, którzy mimo trudności rozpoczęli swoją integrację ekonomiczną zaskakująco szybko i wkrótce zaczęli utrzymywać się głównie dzięki pracy."

Na podstawie wyników raportu, UNHCR stwierdza, że „każdy, kto uważa, że uchodźcy są obciążeniem dla gospodarki, powinien to przemyśleć", ponieważ, wręcz przeciwnie, ta grupa osób przyczyniła się nie tylko do wzrostu zatrudnienia wśród Polaków, ale także do zwiększenia produktywności firm.

Autor zdjęcia: Ryszard Nowakowski

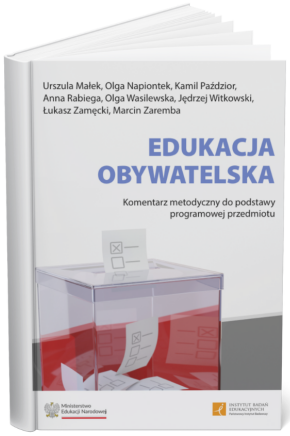
Reymar Reyes Moncayo
Dziennikarka z Wenezueli mieszkająca w Słupsku, współtworzy gazetę społeczną „Perspektywy".

Edukacja obywatelska – od podstawy programowej do oceniania

MATERIAŁY DLA NAUCZYCIELI

Edukacja obywatelska to przedmiot, którego zadaniem jest przygotowanie uczniów do świadomego i odpowiedzialnego zaangażowania obywatelskiego. Podczas lekcji edukacji obywatelskiej i podejmowanych aktywności uczniowie nauczą się identyfikowania problemów, proponowania rozwiązań i aktywnego uczestnictwa w realizacji działań społecznych. Ujęte w podstawie programowej treści fakultatywne zachęcą nauczycieli i uczniów do organizacji debat z udziałem przedstawicielami władz bądź osób odpowiedzialnych za wdrożenie proponowanych działań społecznych. Lekcje edukacji obywatelskiej to także kształtowanie postawy patriotyzmu, który łączy przywiązanie do symboli i historii z postawami takimi jak otwartość, empatia, szacunek dla różnorodności i solidarność międzyludzka.

Ośrodek Rozwoju Edukacji udostępnił na swojej stronie internetowej materiały dla nauczycieli, w tym podstawę programową, komentarz do podstawy programowej, nagrania webinariów i materiały szkoleniowe, które pomogą we właściwym planowaniu lekcji edukacji obywatelskiej. Materiały w zakładce „Edukacja obywatelska": https://ore.edu.pl/2025/02/edukacja-obywatelska-materialy-do-pobrania/

Materiały do pobrania to m.in.:

- Edukacja obywatelska – komentarz metodyczny do podstawy programowej
- Wykorzystanie e-materiałów w edukacji obywatelskiej
- Globalny wymiar edukacji obywatelskiej
- Mój zeszyt pomagający się uczyć w edukacji obywatelskiej
- Zintegrowana Platforma Edukacyjna – nowocześnie, profesjonalnie, bezpłatnie
- Jak mierzyć efektywność przedmiotu
- Działania fakultatywne i projekt grupowy
- Metodyka nauczania i oceniania na lekcji EO
- Podstawa programowa przedmiotu edukacja obywatelska dla liceum, technikum oraz szkoły branżowej I st.

Skanuj i pobierz MATERIAŁY

Informacja ze strony: https://ore.edu.pl

Iwona Poźniak-Szewczyk

Zajęcia na fali

KONKURS DLA NAUCZYCIELI NA SCENARIUSZ ZAJĘĆ O TEMATYCE MORSKIEJ

W tym roku rozegraliśmy już V edycję konkursu dla nauczycieli na scenariusz zajęć o tematyce morskiej, „Zajęcia na fali", który jest organizowany przez Pomorski Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku we współpracy z Pomorskim Centrum Edukacji Nauczycieli w Gdańsku.

Głównym celem konkursu jest propagowanie tematyki związanej z szeroko rozumianą edukacją morską, poprzez powiązanie podstaw programowych poszczególnych przedmiotów szkolnych i zajęć pozalekcyjnych z zagadnieniami wynikającymi z nadmorskiego położenia naszego regionu. Konkurs ma również na celu rozwijanie kreatywności nauczycieli oraz ich aktywizowanie – wraz z uczniami – do poznawania nadmorskiego potencjału Pomorza. W efekcie prowadzi do wszechstronnego rozwoju młodych Pomorzan, kształtowania ich kompetencji kluczowych oraz tożsamości regionalnej, poprzez wykorzystanie morskiej tradycji regionu, jego zasobów gospodarczych i możliwości wynikających z położenia geograficznego województwa pomorskiego.

Edukacja morska stanowi ważny element dydaktyki w naszym regionie. Morze, z jego bogactwem biologicznym, historycznym i kulturowym, jest bogatym źródłem wiedzy i inspiracji, idealnie wpisującym się w możliwość atrakcyjnego i interdyscyplinarnego kształtowania kluczowych kompetencji uczniów. Poprzez tematykę morską, uczniowie nie tylko zdobywają wiedzę przyrodniczą, geograficzną czy historyczną, ale przede wszystkim rozwijają kreatywność, umiejętność pracy zespołowej, krytyczne myślenie oraz kompetencje cyfrowe – niezbędne w dynamicznie zmieniającym się świecie.

Z uznaniem przyjmujemy zaangażowanie nauczycieli uczestniczących w konkursie w tworzenie merytorycznej obudowy zajęć z zakresu edukacji morskiej. To właśnie dzięki innowacyjnym scenariuszom uczestników konkursu, tematyka ta zyskuje na atrakcyjności i popularności, pozwalając na interdyscyplinarne przyswajanie wiedzy z różnych dziedzin nauki.

22 sierpnia 2025 r. jury V edycji Konkursu dla nauczycieli na scenariusz zajęć o tematyce morskiej „Zajęcia na fali" ustaliło werdykt. Wśród nagrodzonych i wyróżnionych w tegorocznym konkursie znaleźli się w kolejności alfabetycznej:

- Agnieszka Cegłowska-Lepszy – SP nr 9 w Słupsku
- Daria Jachna – I Społeczna SP w Słupsku
- Joanna Konon – SOSW w Damnicy
- Lucyna Leman-Kiedrowska – SP nr 2 w Kartuzach
- Patrycja Łusiak – SP w Pępowie
- Amadeusz Sałek – SP w Pępowie
- Adrianna Wisłocka – SP w Biesowicach

Serdecznie gratulujemy wszystkim laureatom i wyróżnionym! Dziękujemy za trud i kreatywność włożoną w przygotowanie tak wartościowych materiałów. Państwa scenariusze będą stanowić inspirację dla innych pedagogów, realnie wpływając na podniesienie jakości edukacji w zakresie tematyki morskiej oraz na skuteczne kształtowanie kompetencji kluczowych uczniów pomorskich szkół.

Kto uzyskał Grand Prix V edycji Konkursu dowiemy się podczas uroczystej gali wręczenia nagród, która odbędzie się 28 października 2025 r. w Pomorskim Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku, podczas *Powiatowego forum dyrektorów szkół oraz organów prowadzących szkoły i placówki oświatowe*, organizowanego w ramach projektu pn. Regionalne wsparcie rozwoju kompetencji kluczowych w pomorskich szkołach.

Iwona Poźniak-Szewczyk
Konsultant ds. edukacji morskiej i projektów edukacyjnych w Pomorskim Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku, koordynator Pomorskiego Programu Edukacji Morskiej.

✧✧TEMATYCZNE ZESTAWIENIE BIBLIOGRAFICZNE✧✧
Na podstawie kartoteki zagadnieniowej PBP w Słupsku

INTEGRACJA I OBYWATELSKOŚĆ: Kształtujemy wspólną przyszłość

Wydawnictwa zwarte:
- Albański Łukasz. Społeczno-pedagogiczne i kulturowe konteksty migracji dzieci : między globalnym wykluczeniem a walką o godność. - Kraków : Oficyna Wydawnicza „Impuls", 2020. -231 s.
- Praca z dziećmi z doświadczeniem migracji / pod redakcją Zuzanny Zbróg i Ewy Żmijewskiej. - Kielce : Wydawnictwo Pedagogiczne ZNP. [Edukacja Wczesnoszkolna - Zeszyty Kieleckie 2023/2024 nr 2], 2024. -160 s.

Artykuły z czasopism:
- Biało-czerwone. Zajęcia rozwijające kompetencje kluczowe w świetlicy / Pacławska Klaudia // Świetlica w Szkole. - 2020, nr 1, s.8-9
- Chłonność migracyjna Polski wobec uchodźstwa wojennego z Ukrainy / Śleszyński Przemysław // Geografia w Szkole. - 2023, nr 6, s.4-11
- Co to znaczy być patriotą? - scenariusz zajęć edukacyjnych dla młodzieży / Kasprzyszak Elżbieta // Biblioteka w Szkole. - 2023, nr 7-8, s.42-43
- Edukacja obywatelska / Bugdalski Bogdan // Dyrektor Szkoły. - 2024, nr 11, s.16-18
- Edukacja patriotyczna w erze cyfrowej / Polak Katarzyna // Dyrektor Szkoły. - 2023, nr 11, s.44-47
- Historia ukryta w legendach. Propozycje aktywności na maj. [Polska] / Góra Dominika // Bliżej Przedszkola. - 2025, nr 4, s.58-78
- Jaki jest patriotyzm XXI wieku? / Kozłowski Tomasz // Dyrektor Szkoły. - 2024, nr 11, s.43-46
- Jestem patriotą. Scenariusz zajęć dydaktyczno-wychowawczych dla klas II i III / Sasin Małgorzata // Wychowawca. - 2024, nr 11, s.33
- Jesteśmy wolnym narodem. Wanda Traczyk-Stawska: W szkołach musi być lekcja wychowania obywatelskiego / Karpiński Jarosław // Głos Nauczycielski. - 2023, nr 33-34, s.3
- Migracja międzykulturowa - dzisiejsza teraźniejszość / Kreft Anna // Informator Oświatowy. - 2023, nr 1, s.36-37
- Orszak Dziejów. Plenerowa lekcja historii i patriotyzmu / Murawska Anna // Wychowawca. - 2025, nr 7-8, s.39-41
- Scenariusz: Uczeń z doświadczeniem migracji - blaski i cienie życia na obczyźnie / Stolarczyk Aleksandra, Bachyńska Ivanna // Remedium. - 2022, nr 12, s.14-17
- Uczniowie z doświadczeniem migracji na egzaminie ósmoklasisty / Jędryka Beata // Języki Obce w Szkole. - 2024, nr 3, s.61-73
- Warsztaty dla klas 7 i 8 - telegramy patriotyczne / Bykowska Małgorzata // Nowoczesna Biblioteka 3.0. - 2024, nr 74, s.9-10
- Wisła płynie po polskiej krainie. Propozycja aktywności na listopad / Góra Dominika // Bliżej Przedszkola. - 2023, nr 10, s.64-77
- Wybrane aspekty funkcjonowania w rodzinie migracyjnej. Perspektywa dorosłych dzieci migrantów / Kondracikowska Wiktoria // Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze. - 2024, nr 10, s.52-64

MATEMATYKA I PRZEDMIOTY PRZYRODNICZE: Odkrywamy świat, rozwijamy umysły!

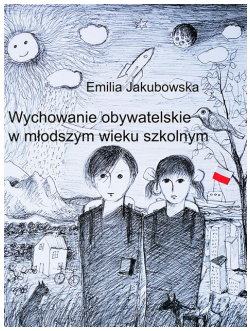
Wydawnictwa zwarte:
- Bilewicz Barbara. Książka obrazkowa jako medium wczesnej edukacji matematycznej. - Lublin : Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 2024. -151 s.
- Kosowicz Piotr. Prosta matematyka : licz sprytnie. - Gliwice : Helion, 2023. -168 s.
- Martenka Natalia. Geometria sensoryczna : kreatywne działania rozwijające zdolności matematyczne dzieci w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym : książka dla nauczyciela / ilustracje : Joanna Remus-Duda. - Gdańsk : Wydawnictwo Harmonia, 2024. -39 s.
- Pawlusińska Lidia. Matematyka dla pedagogów : kształty. - Wydanie I. - Szczecin : Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, 2024. -178 s.
- Pituła Beata, Grzyb Barbara, Morgała Monika. Metodyka edukacji społeczno-przyrodniczej w przedszkolu i na pierwszym etapie edukacyjnym - ćwiczenia. - Toruń : Wydawnictwo Adam Marszałek, 2021. -240 s.
- Szurek Michał. Spacery matematyczne : zachwyć się liczbami i figurami. - Warszawa : Oficyna Edukacyjna Krzysztof Pazdro, 2023. -287 s.
- Świstak Aleksandra, Świstak Mateusz. Wierszyki uczące matematyki : rymowanki o liczbach i emocjach z kartami pracy i propozycjami zabaw ruchowych. - Wydanie I. - Gdańsk : Wydawnictwo Harmonia, 2023. -51 s.

Artykuły z czasopism:
- Co z edeukacją przyrodniczą? [reforma programowa] / Karpiński Jarosław // Głos Nauczycielski. - 2025, nr 13, s.12
- Dżungla. Propozycje aktywności na czerwiec / Góra Dominika // Bliżej Przedszkola. - 2024, nr 5, s.62-80
- Jak odróżnić od siebie ptaki - z książkami dla dzieci / Pasikowska -Klica Julita // Wychowanie w Przedszkolu. - 2024, nr 2, s.56-58
- Małe smyki uczą się muzyki i matematyki / Jastrzębska-Krajewska Zuzanna // Bliżej Przedszkola. - 2024, nr 2, s.12-13
- Metoda testu zderzeniowego w pracy z uczniami podczas lekcji matematyki / Szwed Tomasz // Matematyka. - 2024, nr 2, s.18-20
- Motylkowe zabawy matematyczne / Majewska Monika // Bliżej Przedszkola. - 2025, nr 2, s.20-25
- sztuce liczenia / Karkut Janusz // Matematyka. - 2024, nr 2, s.40-42
- Podróże do różnych zakątków świata / Bartosz Krystyna // Bliżej Przedszkola. - 2024, nr 7-8, s.42-64
- Pożeracze czasu. Scenariusz lekcji dla klas VII-VIII szkół podstawowych oraz szkół ponadpodstawowych / Pomianowska Małgorzata // Dyrektor Szkoły. - 2025, nr 3, s.53
- Prastary ląd / Górna Hanna M. // Bliżej Przedszkola. - 2025, nr 1, s.20-25
- Radość z nauki liczenia: zabawa z matematyką dla najmłodszych w klasach 1-3 / Kremzer Michał // Życie Szkoły. - 2024, nr 5, s.40-42
- Scenariusz zajęć „Idąc stopa za stopą, poznajemy siebie i świat" - zabawy matematyczne z elementami edukacji włączającej / Kołodziejska Lidia // Wychowanie w Przedszkolu. - 2024, nr 5, s.47-50
- Świadome podejście do czasu. Scenariusz lekcji dla szkół ponadpodstawowcyh / Pomianowska Małgorzata // Dyrektor Szkoły. - 2025, nr 3, s.54-55
- Wiosna, ach, to ty! - scenariusz zajęć świetlicowych / Syguła-Iwaniuk Magdalena // Świetlica w Szkole. - 2025, nr 2, s.28-30
- Zakodowana matematyka. Konspekt zajęć z wykorzystaniem metody escape roomu / Rybakowska Anna // Biblioteka w Szkole. - 2024, nr 6, s.22-24
- Zielona przygoda. Propozycje zabaw inspirowanych naturą / Bugajska Agnieszka, Perkowska Karina // Bliżej Przedszkola. - 2024, nr 3, s.39-41
- Żywioły / Góra Dominika // Bliżej Przedszkola. - 2024, nr 7-8, s.106-127

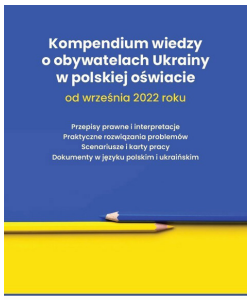
Wybór i opracowanie:
Agnieszka Stolarczyk
Wydział Informacyjno-Bibliograficzny
Pomorska Biblioteka Pedagogiczna w Słupsku

PBP poleca...

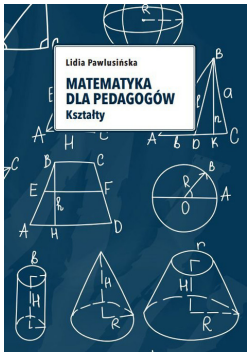
✧✧TO WARTO PRZECZYTAĆ✧✧

Jakubowska Emilia *„Wychowanie obywatelskie w młodszym wieku szkolnym”*
Publikacja skierowana jest zarówno do nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej, jak i studentów – przyszłych nauczycieli klas I-III szkoły podstawowej. Autorka podejmuje w niej próbę zdiagnozowania i analizy zagadnienia– wychowania obywatelskiego w edukacji wczesnoszkolnej. Monografia składa się z rozdziałów: Rozdział 1 – Wychowanie obywatelskie i pojęcia z nim powiązane; Rozdział 2 – Wybrane teoretyczne uwarunkowania przebiegu wychowania obywatelskiego; Rozdział 3 – Rozwój dziecka w młodszym wieku szkolnym; Rozdział 4 – Metodologiczna koncepcja badań własnych; Rozdział 5 – Sposoby realizacji wychowania obywatelskiego przez badane nauczycielki w edukacji wczesnoszkolnej; Rozdział 6 – Wybrane działania wychowawcze badanych rodziców w zakresie wychowania obywatelskiego; Rozdział 7 – Efekty wychowania obywatelskiego w edukacji wczesnoszkolnej. Rozdział 8 – Czynniki ułatwiające i utrudniające wychowanie obywatelskie w edukacji wczesnoszkolnej; Rozdział 9 – Identyfikacja kluczowych atutów i słabości wychowania obywatelskiego w edukacji wczesnoszkolnej.

„Kompendium wiedzy o obywatelach Ukrainy w polskiej oświacie od września 2022 roku. Przepisy prawne i interpretacje. Praktyczne rozwiązania problemów. Scenariusze i karty pracy. Dokumenty w języku polskim i ukraińskim”
To kompendium wiedzy na temat obywateli Ukrainy w polskiej oświacie. Z uwagi na to, że do polskich szkół i przedszkoli uczęszcza coraz więcej dzieci z Ukrainy, zatrudniani są też nauczyciele, pomoce nauczycieli zmienione zostały przepisy określające szczegółowe wymagania oraz zwolnienia, które obowiązują w przypadku przyjmowania uchodźców do polskich placówek. Publikacja zawiera omówienie przepisów, odpowiedzi na pytania dyrektorów, karty pracy i scenariusze pracy oraz dokumenty w języku polskim i ukraińskim. Publikacja podzielona jest na cztery części: Część I – Teoria, prawo, przepisy, wytyczne; Część II – Praktyka – odpowiedzi na pytania dyrektorów; Część III – Scenariusze i karty pracy; Część IV – Dokumenty szkolne.

Pawlusińska Lidia *„Matematyka dla pedagogów. Kształty”*
Przedstawione w książce treści geometryczne przeznaczone są studentom przygotowującym się do zawodu nauczyciela przedszkola i edukacji wczesnoszkolnej, praktykującym nauczycielom oraz wszystkim zainteresowanym procesem współczesnej edukacji matematycznej na wczesnym etapie jej kształcenia. Publikacja podzielona jest na 7 rozdziałów: 1. Geometria szkolna; 2. Punkt, prosta, płaszczyzna i co z nich może powstać; 3. Wielokąty i ich własności; 4. Okręgi i koła; 5. Elementarne konstrukcje geometryczne; 6. Przekształcenia na płaszczyźnie; 7. Figury przestrzenne.

Wybrała:
Dorota Czapiewska
Wydział Wspomagania Edukacji w Pomorskiej Bibliotece Pedagogicznej w Słupsku

INFORMATOR OŚWIATOWY NR 3/2025 ISSN 1505-0904

ZESPÓŁ REDAKCYJNY: *Dorota Iwanowicz, Ewa Misiewicz, Iwona Poźniak-Szewczyk, Anna Kreft, Renata Kołosowska, Kinga Mielczarek*

WSPÓŁPRACA: *Mariusz Barański, Władysława Hanuszewicz, Robert Kozłowicz, Joanna Pawlak-Jęczewska, Katarzyna Rodziewicz, Tatiana Słojka, Agata Szklarkowska, Marzena Tuliszka, Marek Wróblewski*

SKŁAD KOMPUTEROWY: *Miejska Biblioteka Publiczna w Słupsku*
DRUK I OPRAWA: *Wydawnictwo „Bernardinum" Sp. z o.o., Pelplin*
KOREKTA: *Ewa Misiewicz, Dorota Iwanowicz, Iwona Poźniak-Szewczyk*

WYDAWCA: *Pomorski Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku, ul. Poniatowskiego 4a, tel/fax sekretariat: 59 84-23-567, doskonalenie: 502 644 975, www.podn.slupsk.pl; e-mail: wydawnictwo@podn.slupsk.pl*

Redakcja nie ponosi odpowiedzialności za poglądy i opinie Autorów zamieszczonych tekstów. Zastrzegamy sobie prawo do skracania tekstów i do nadawania im własnych tytułów. Materiały prosimy przesyłać e-mailem: wydawnictwo@podn.slupsk.pl

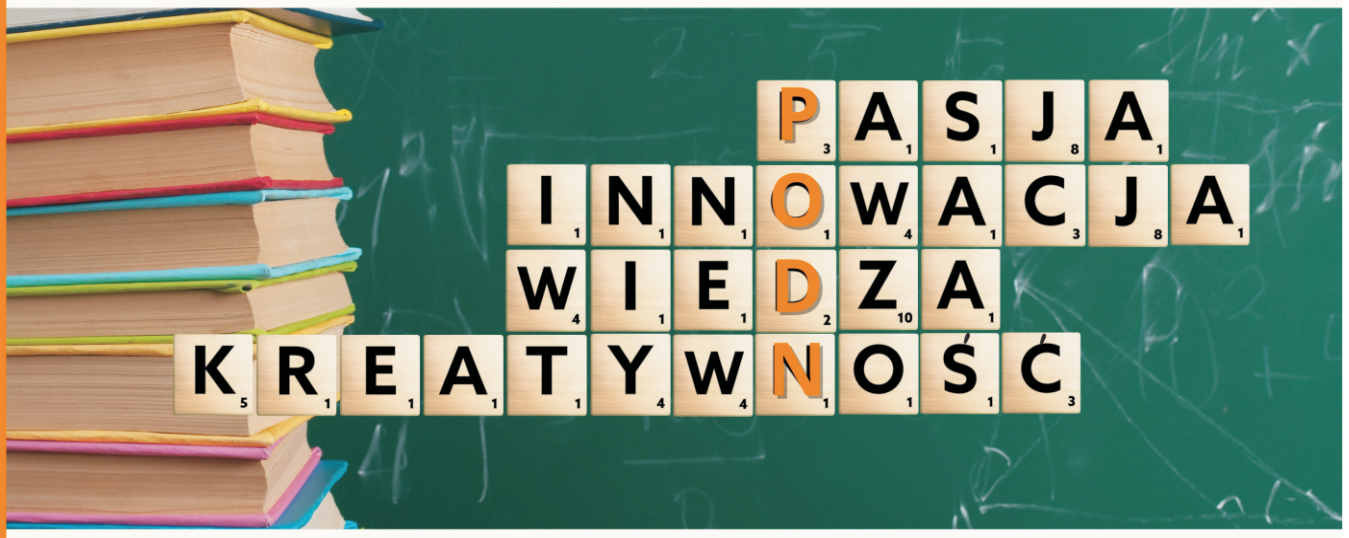
Czytaj: WSKAZÓWKI DLA PUBLIKUJĄCYCH

EDUKACJA NA MIARĘ JUTRA Z PODN W SŁUPSKU

Pomorski Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku

Instytucja Samorządu Województwa Pomorskiego

AKREDYTOWANA PUBLICZNA WOJEWÓDZKA PLACÓWKA DOSKONALENIA NAUCZYCIELI

ROK SZKOLNY 2025/2026

Wrzesień

Pn	Wt	Śr	Cz	Pt	So	Nd
Rozpoczęcie roku szkolnego						
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30					

Październik

Pn	Wt	Śr	Cz	Pt	So	Nd
		1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
Dzień Edukacji Narodowej						
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30	31		

Listopad

Pn	Wt	Śr	Cz	Pt	So	Nd
					1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30

Grudzień

Pn	Wt	Śr	Cz	Pt	So	Nd
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
Zimowa przerwa świąteczna						
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				

Styczeń

Pn	Wt	Śr	Cz	Pt	So	Nd
			1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
Ferie zimowe						
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30	31	

Luty

Pn	Wt	Śr	Cz	Pt	So	Nd
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	

Marzec

Pn	Wt	Śr	Cz	Pt	So	Nd
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30	31					

Kwiecień

Pn	Wt	Śr	Cz	Pt	So	Nd
Wiosenna przerwa świąteczna						
	1	2	3	4	5	
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30			

Maj

Pn	Wt	Śr	Cz	Pt	So	Nd
			Przerwa majowa	1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	31

Czerwiec

Pn	Wt	Śr	Cz	Pt	So	Nd
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
			Zakończenie roku szkolnego			
22	23	24	25	26	27	28
29	30					

Lipiec

Pn	Wt	Śr	Cz	Pt	So	Nd
		1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30	31	Ferie letnie	

Sierpień

Pn	Wt	Śr	Cz	Pt	So	Nd
				Ferie letnie	1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30
31						

ul. Poniatowskiego 4a, 76-200 Słupsk

www.podn.slupsk.pl